

Delavska enotnost

Glasiło Zveze sindikatov Slovenije

V. d. glavnega urednika Franček Kavčič
V. d. odgovornega urednika Marjan Horvat

Ljubljana, 26. decembra 1989
številka 51-52, letnik 48, cena 55.000 dinarjev

Imejmo se radi!

Zelo sem vznemirjena zaradi vsega tega, kar se zdaj dogaja v naši ljubi domovini, zato si ob novem letu želim predvsem to, da bi spet prevladal razum. Le tako bi se v naše domove spet vrnil mir, med vse ljudi pa ljubezen in spoštovanje. Le kaj nam je bilo treba vseh teh prepиров, ki so v naša srca prinesli zgolj tesnobo? Slutim, zakaj: zato, ker smo se nehali spoštovati. Vendar moraš spoštovati ljudi; vsakega posebej moraš imeti v dobri luči in to luč potem tudi negovati. Kajti kot lahko spostuješ svoj ožji krog, tako prenašaš spoštovanje tudi nazven med vse ljudi. In če si pošten, potem se ti ni treba nikogar bati in pred nikomer te ne more biti sram.

Jaz se razveselim vsakega, ki pride v našo hišo, skoraj tako kot svojih družinskih članov. Zato si res želim, da bi se v naše glave spet vrnil razum, z njimi pa tudi poštenje, spoštovanje in ljubezen, pa bomo vsem težavam navkljub kar srečno živeli. Boste videli.

Kristina Mali,
Šmiklavič 62, Gornji grad

SREČNO 1990 vam želimo
republiški svet Zveze sindikatov Slovenije,
republiški odbori sindikatov dejavnosti
in uredništvo
Delavske enotnosti

1989/90

Pretolkli smo se skozi leto 1989, ki ga kronisti ne bodo zabeležili s prijaznostjo, urejenimi družbenimi razmerji in strpnimi medčloveškimi odnosi. Država je pokala po vseh šivih, a se zdi, da je šele Markovičevi vladi uspelo malce pred koncem leta vsaj za silo zakrpati ponošeno obleko jugoslovanske družbe. Bo prevladal razum vsaj v prihodnjem letu, ko se bo odločala usoda skupnega življenja ali pa bodo nizke strasti na mitingih in blokadah tudi vnaprej značilnost balkanske Jugoslavije, ki se bo sesula, če nekateri ne bodo znali živeti z razlikami.

Živeli bomo med upanjem in strahom. Gmotno očitno še slabše, vendar z nekaj možnostmi, da se padajoča gospodarska krivulja ustavi in preobrne svojo smer v rast, kar bi bržkone lahko ohrabilo upajoče ljudi, delavce in vse tiste, ki se ne ukvarjajo s političnim intriganstvom namesto z ustvarjanjem, ki bi radi samo jemali iz skupne blagajne, dajali pa čim manj. Toda davek, ki ga je treba plačati ne bo majhen, kajti nora leta diriganega gospodarstva in »čudovite jugoslovanske enotnosti« so požrla mnogo žuljev, znanja in zupanja.

Tudi naše uredništvo je šlo skozi golgoti težkih časov, zmot in neodgovornosti v preteklosti. Pa vse kaže, da smo v minulem letu najtežje vendarle preživeli in s pomočjo sindikalnega vodstva postavili kolikor toliko normalne možnosti za delo in samostojno odločanje o razvoju in gospodarjenju podjetja, ki izdaja ta časnik. Najbolje bi bilo vse slabo pozabiti in se ne utrujati z grdimi spomini na bitke za časnik, z nagajanjem in nizkimi strastmi, ki so spremljale pojav takšnih prizadevanj, pa se ne več ukvarjati. Morda jih bo manj v prihodnjem letu, ko se sicer, kot vse kaže, pisani besedi prav tako ne piše ravno dobro, pa vendar človeka navdaja upanje, da je najhujše za nami. Že ta pomisel pa ohrabljuje naša snovanja vnaprej, saj bomo prihodnje leto poskusili v za Delavsko enotnost bolj urejenih razmerah delati časnik bolj živo, kritično in bolj delavsko. Takšen mandat smo dobili tudi na prednovoletni seji sindikalnega vodstva, ki je sprejelo novo vsebinsko in organizacijski zasnovano časnika, in če se bomo znali bolje organizirati in predvsem povezati z bralci, bomo kos tej sicer zahtevni nalogi v za vse časopise neprijaznem času.

Srečno!

Marjan Horvat

Naš ponos so gotovo alpinisti: svetovna slalomska prvakinja Mateja Svet je postala športnica Slovenije (naslednji dan v Zagrebu tudi Jugoslavije), Katjuša Pušnik je osvojila 10. mesto v slalomski razvrstitvi svetovnega pokala, Veronika Šarec nas je pred kratkim v ZDA razveselila z drugim mestom, Tomaž Čizman pa je na SP v Vailu osvojil bronasto kolajno v superveleslalomu.

Z razglasitve najboljših športnikov '89 Bravo, naši!

Za tale prednovoletni čas so pač značilne najrazličnejše inventure. Eno je zadnjo soboto opravilo tudi Društvo športnih novinarjev Slovenije, ko je na prisrčni slovesnosti v Zrečah razglasilo najboljše športnike in športnice, najboljše ekipe v posamičnih športih in športnih igrah ter najboljše tiskovno službo na mednarodnih prireditvah v Sloveniji. Izidi ankete, v kateri je sodelovalo 89 poklicnih novinarjev in stalnih sodelavcev uredništev, so na kratko naslednji – najboljše športnice: 1. Mateja Svet 441 glasov; Tončka Škafar 218, 3. Veronika Šarec 202; športniki: Andrej Jelenc 342, 2. Tomo Česen 266, 3. Tomaž Čizman; ekipe v posamičnih športih: 1. kajakaška reprezentanca Jugoslavije (Abramič, Štrukelj, Čizman) 161; 2. blejski dvojec s krmarjem (Krašovec, Janša, Slivnik) 129; 3. kanuista Malce–Grobiša 123; ekipe v športnih igrah: 1. NK Olimpija 142, 2. Smelt Olimpija 105, 3. HK Jesenice; najboljše pripravljena tiskovna služba: SP v veslanju Bled 25.

Pa naj še kdo reče, da med našimi športnicami ni zalih deklet. Z Marto Kos so se pogovarjale Tanja Godina, kotalkarica Violeta Mordej in kegljačica Silva Razlag. (Damjan Križnik; slike: Sašo Bernardi)

Starejši smučarski skakalci nas lani – za razliko od prejšnjih let – niso preveč navduševali, zato pa so nas toliko bolj presenečali mladinci (Janus, Kropar, Petek, Kopač), ki so na svetovnem prvenstvu osvojili vicešampionski naslov. Pa naj še kdo reče, da nimamo obetavnih rodov.

Tomo Česen je opravil vrsto vrhunskih vzponov v alpskem slogu, Viki Grošelj pa je v Himalaji osvojil še nekaj novih osemtisočakov. V pogovoru z radijskim novinarjem Francijem Pavšerjem sta avditoriju zreske dvorane razkrila številna zanimiva doživetja.

Delavska enotnost

List je bil ustanovljen 20. novembra 1942. Predsednik Josip Broz Tito je Delavsko enotnost 15. novembra leta 1967, ob njeni 25-letnici, odlikoval z redom zaslug za narod z zlato zvezdo

● Izdaja ČZP Enotnost – delovna organizacija v ustanavljanju, 61000 Ljubljana, Dalmatinova 4, poštni predal 479

● V. d. direktorja in glavnega urednika: Franček Kavčič, telefon 313-942, 311-956

● V. d. odgovornega urednika: Marjan Horvat, telefon 313-942, 311-956

● Člani uredništva: Andrej Agnič (posebne naloge, fotografija), Sašo Bernardi (fotografija), Brane Bombač (oblikovalec), Ciril Brajer (reportaže in samoupravni odnosi), Marija Frančeskin (socialna politika in varstvo okolja), Ivo Kuljaj (ekonomska ureditev), Damjan Križnik (urednik – reportaže), Remigij Noč (urednik – drobno gospodarstvo, delavci v samostojnem osebnem delu), Boris Rugelj (komentator urednik – družbenoekonomske odnose, delitev), Sonja Seljak (redaktorica-ilektorica), Janez Sever (posebne naloge), Andrej Ulaga (turizem, rekreacija, šport in oddih), Igor Žitnik (znanost, kultura in izobraževanje), Jožica Anžel (tajnica), telefon 311-956, h. c. 310-033

● Naročnina 321-255

● Posamezna številka Delavske enotnosti 55.000 din

● Rokopisov in nenaročenih fotografij ne vračamo

● Poština plačana v gotovini

● Tisk ČGP Delo, tozid Tisk časopisov in revij, Ljubljana, Titova 35

● Žiro račun: 50101-603-46834

● Časopisni svet: Albert Vodovnik (predsednik), Meta Bančič, Franc Berginc, Andrej Coklin, Silvester Drevenšek, Ivo Grilc, Vlado Haas, Ivo Janžeković, Niko Klavžar, Rajko Lesjak, Mira Maljuna, Slavko Peklar in Nada Serajnik

Sindikalna lista

Povpr. OD v gospod. SRS: avgust–oktober 89 14.796.878 din
Povpr. OD v gospod. SFRJ: avgust–oktober 89 9.891.507 din
I. PRAVICE IZ DELA IN GOSPODARJENJA

1. Najnižji osebni dohodek	380 DEM	za januar '90
2. Najnižji zajamčeni osebni dohodek	12.000.000 din	1. 12. 89*
3. Pogoji dela:	10% mesečne	
– izmensko delo	akontacije	
	osebne	
	dohodka delavca za živo delo	
– nočno delo	30%	–
– delo v nedeljo	50%	–
– delo na dan zveznih in republi-	50%	–
– deljen delovni čas	prekinitve več	1.183.800 din
	kot eno uro	
	prekinitve več	2.367.500 din
	kot dve uri	
4. Nadurno delo	50% mesečne	
	akontacije oseb-	
	nega dohodka delavca za živo	
	dela	
5. Osebni dohodki pripravnikov	70% CD za naloge, za katere se	
	prapravniki usposablja in dose-	
	ga predviden rezultat	
	(OD pripravnika ne sme biti	
	nižji od zajamčenega OD)	
6. Faktor delovne dobe	0,50% od akontacije OD za živo	
	dela za vsako izpolnjeno leto	
	delovne dobe	

II. NADOMESTILA OSEBNIH DOHODKOV

1. Nadomestilo za letni dopust in državne praznike	mesečna akontacija osebnega dohodka delavca za živo delo
2. Druga nadomestila:	mesečna akontacija osebnega dohodka delavca za živo delo
– usposabljanje in izobraževanje po programu OZD	
– delo v mladinskih brigadah	
– krvodajalske akcije	
– opravljanje samoupravnih in družbenopolitičnih nalog, zastoji v delovnem procesu (čakanje na delo zaradi izpada energije, pomanjkanja surovin)	
– izpad delovnih ur zaradi stavke, ko se ure ne nadomestijo	
– druge oblike odsotnosti z dela v skladu s samoupravnimi splošnimi akti	

III. PREJEMKI SKUPNE PORABE

1. Regres za letni dopust (oblikovanje mase)	8.878.100 din
2. Jubilejne nagrade	
– za 10 let	7.398.400 din
– za 20 let	11.097.700 din
– za 30 let	14.796.900 din
3. Nagrade ob starostni ali delovni upokojitvi	44.390.600 din
4. Solidarnostne pomoči (vselej na predlog OOOZS)	14.796.900 din
– pomoč družini umrlega delavca	
– pomoč delavcu v primeru elementarne nesreče	
5. Odpravnina delavcu, ki zaradi zmanjšane obsega dela ali prenehanja poslovanja organizacije, preneha delovno razmerje	88.781.300 din

IV. MATERIALNI STROŠKI V ZVEZI Z DELOM IN OPRAVLJANJEM DELA

1. Regres za prehrano med delom	2.959.400 din
---------------------------------	---------------

2. Nagrade za uspešno opravljeno delo oz. delovno prakso

– učenci	1. letnik 1.479.700 din
	2. letnik 1.775.600 din
	3. letnik 2.219.500 din
	4. letnik 2.515.500 din
– študenti	1. in 2. letnik 8.878.100 din
	3. in 4. letnik 11.837.500 din

3. Dnevnice za službena potovanja v državi

– cela dnevnic nad 12 ur	791.300 din
– polovična dnevnic od 8 do 12 ur	403.600 din
– mini dnevnic nad 6 ur, če se potovanje začne dve uri pred začetkom delovnega časa, ali konča dve uri po njem	292.800 din

4. Stroški prenočnine

– prenočnina v luksuznem hotelu	predložen račun, raz-en za hotel luksuzne kategorije
– prenočitev brez računa	692.400 din
5. Terenski dodatek (nastanitev, prehrana za delo na terenu)	296.700 din
6. Kilometrini	593.500 din
7. Prevoz na delo	20.100 din
8. Ločeno življenje	cena javnega prevoza
V. PRAVICE ČLANA ZSS	10.357.800 din

(kategorije, ki se ne uresničujejo v samoupravnih splošnih aktih in so za informacijo članom ZSS)

- pravica do brezplačne pomoči in varstva
- pravica do sindikalne pomoči v primeru večje nesreče člana ZSS ali njegove družine, v primeru bolezni oziroma, ko za pomoč zaprosi
- da zahteva pomoč organizacij in organov sindikata, kadar so kršene njegove samoupravne, človečanske in državljanske pravice
- da dobi varstvo sindikata pri uveljavljanju pravice do dela in iz dela

*Najnižji zajamčeni osebni dohodek se spreminja, zato ga bomo objavili v naslednji številki Delavske enotnosti. Takrat bomo tudi preračunali in objavili postavke iz sindikalne liste v konvertibilnih dinarjih.

Na pragu parlamentarne demokracije

Med zmago in porazom

Znameniti starogrški filozof je skušal svojo teorijo o nenehnem gibanju in spreminjanju sveta ponazoriti s trditvijo, da nikoli ni moč dvakrat zapored stopiti v isto vodo. Čeprav zapriseženi privrženci dialektike, smo Jugoslovani več kot štirideset let skušali to trditev ovreči in si pri tem za vsako ceno prizadevali, da bi nenehno stopali na isto mesto...

Čas pa, kakor da se je poigraval z nami. Puščal nas je dolgo v tej pogubni veri, nakar nas je nenadoma »sesul« na tla in nas primoral spoštovati resnico o onem večnem gibanju in spreminjanju. Tudi zamudniki poskušajo za visoko ceno še kar naprej stopati na isto mesto, začenjajo korakati.

Slovenci smo tarča primitivnih klevet, kadarkoli poskušamo pred drugimi storiti korak naprej – pa ne zaradi tega, ker se nam je zahotelo, da bi bili pametnejši in da bi drugim solili pamet, temveč zato, ker bržkone nekoliko prej zaslutimo, kar velewa razvojni tok.

Tako je bilo tudi v primeru »pluralistično-parlamentaristične« preobrazbe naše družbe, v katero sicer polagamo neznansko velike upe. Po skoraj nepopisnih zmerjanjih so sedaj tudi najhujši samovšečno in v celoti izvirno razglasili svojo pluralistično voljo. Mislim seveda na srbski partijski kongres. Pa to, kajpak, ni bistveno. Bistveno je, kakšni so naši strankarski in volilni obeti za naš jutrašnji dan. Pri tem gotovo ne gre samo za obete posamičnih strank ali njihovih koalicij, temveč zlasti za možnosti slovenske in v tej zvezi tudi jugoslovanske družbe.

Dejal bi, da tudi za slovensko strankarsko politično življenje velja znano pravilo, da nihalo zanika tako daleč nazaj, kolikor ga potisnemo iz njegove naravne lege. Enostrankarski monopol in domala nepotešljiva žeja po demokraciji razmerah sta povzročila to, da sedaj politične tvorbe poganjajo kot gobe po dežju. Pluralistična demokracija je več kot razveseljiva, toda strankarska hipertrofija je po mojem mnenju zaskrbljivoča. Prepričan sem, da pri tem ne gre samo za željno pitje demokracije, temveč tudi za »nezmereno žrtje« po dolgem stradežu in tudi za svojevrsten ekskluzivizem, pomanjkanje politične tolerance, za pomanjkanje občutka za politično sintezo in še kaj.

Pravim, da je ta hipertrofija zaskrbljivoča, ker je lahko draga, neučinkovita in v razmerju do razočaranega, a zato zelo »manipulativnega« ljudstva tudi nadvse nelojalna. Kakšen ostrojezični politični rival me utegne okrcati, da govorim tako zgolj v bojazen, da »uradne« stanke (ki so – s partijo na čelu – tako ali tako vse zavozile in to ni daleč od resnice) ne bi dobile prehude in preštevilne konkurence. No, meni ne gre za to. Povsem razločno in zadovoljno izjavljam: če so drugi boljši od nas (partije), naj zmagajo in se izkažejo! Toda zelo nerad bi dočkal, da bi rivalski zmagovalci na koncu ljudem pokazali tako malo ali celo manj kot doslej uradna politika – recimo kar partija!

Ker pa pluralizem pomeni konkurenco in možnost izbire, sem vendarle optimist, saj mislim, da se je učinkovitost in morala partije izpridila predvsem zato, ker konkurence ni imela (ne zahajam v to, kako je do tega prišlo, a zagotovo ne tudi brez objektivnih razlogov, ki so partiji zagotovili veliko soglasja med ljudmi, vendar ga je narobe uporabila). Hkrati me pomirja tudi to da če bodo

ljudje narobe izbirali, bo to še zmeraj njihova izbira in ne kakšen partijski ali podoben diktat. Res pa bomo morali v tem primeru priznati, da za »politično prosvetlitev« ljudi nismo ničesar naredili in so zato lahek plen politično-strankarskih manipulacij.

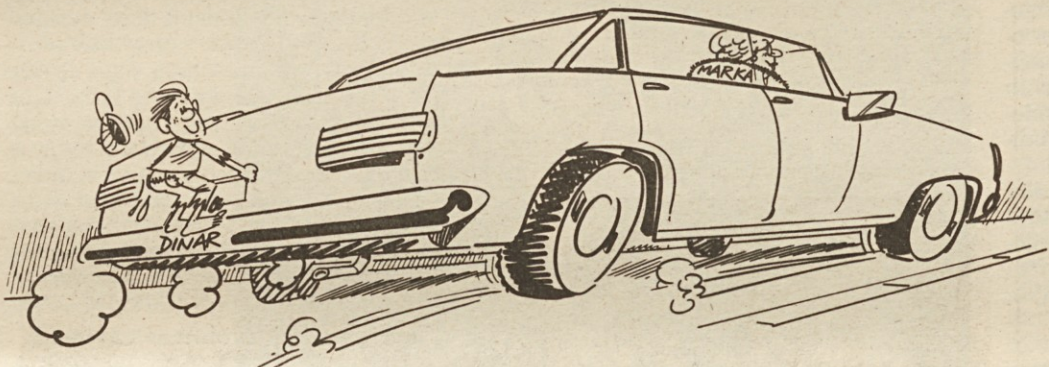
Kaže pa reči še nekaj besed o možnostih, strankarskih in volilnih namreč, levih političnih sil in mogoče posebej zveze komunistov. Gre za dolgo vrsto pomembnih vprašanj, pa se zato lahko dotaknemo samo nekaterih.

bi na volitvah v razmerah politične konkurence hitro in grobo nasedla kot barka na obrežnih čereh in pod udarci valov in neviht naglo klavrno končala. Tega se ta organizem vsaj v vodečih strukturah zaveda in je celo navkljub »avtomatičnim« strankarskim apetitom prisiljen misliti na volilno zavezništvo s partijo ali (še) s kom (drugim) – pač odvisno od območja do območja, od ene do druge ravni.

Tudi partija sama ječi pod težo zgodovinske hipoteke (pri čemer za mnoge njena pozitivna hipoteke – npr. osvobodilna vojna – nič več ne šteje!) in pod težo zastrašujočih gerontoloških procesov v njenem članstvu. To je zastran volitev sili v nujno previdnost in

več biti, sicer ne bi bila zastopnica niti komunistov Slovenije niti dela njenih državljanov... Čisto nič me ne moti, če kakšen histeričen unitarist v teh mojih besedah ne vidi brezpogojnega političnega imperativa, ki izvira iz večnih pravic ljudi in narodov, da branijo in uveljavljajo svoje interese, temveč bo vpil po mojem separatizmu!

Objektivno govori v prid zveze kounistov vrsta stvari, ki jih »počenja« v zadnjem času. Deloma je to tudi pogumno (pa čeprav prepočasno) soočanje z zgodovinskimi resnicami. To, da ZK tudi po lastnem spoznanju dojema logiko razvojne spremenljivosti, marsikdo od rivalov omalovažujoče šteje za prefrigano taktiziranje ali

Karikatura: Marjan Bregar

Po mojem mnenju niti socialistična zveza, če jo gledam kot politični subjekt in ne po kadrovski sestavi, kjer bi v njenih organih opazili veliko mero komunistov, partije ne mara kaj prida. Ne mara zato, ker je partija, če povemo naravnost, v njej po vsej sili hotela imeti nekakšno politično dekle in ji je s tem jemala zmožnost samostojnega političnega subjekta. Obenem je socialistična zveza čuden organizem in v vsakem trenutku v nevarnosti, da (p)ostane »prazna vreča«. V takem primeru

v pripravljenost na zavezništvo na volitvah oziroma po njih. V njeno »škodo« govori tudi (gledano uradno!) še vedno trdna jugoslovanska usmeritev – in to ne toliko v državnem pogledu, kolikor v pogledu tako rekoč avtomatičnega članstva v ZKJ. Njeno izražanje za demokratično »evropsko« Jugoslavijo je na mestu, ni pa dovolj. Po mojem ji manjka natančna določitev pogojev, pod katerimi je še »članica« ZKJ in je še za Jugoslavijo – in kje je tista usodna ločnica, ko to ne bi mogla

pa za posledico surove nuje, češ da se partija spreminja samo zato in samo toliko, ker (in koliko je) prisiljena. No, ta karta (»politični jocker«) bo po mojem mnenju kmalu izigrana. Pri tem ni pomembno samo to, da se ZK zares spreminja, temveč zlasti to, da bodo morali njeni nasprotniki ponuditi volilcem več kot le kritiko partije. To ljudi lahko veseli in drami, a jih ne more nahraniti, zaposliti, itd.

Za ZK govorijo nekatere njene novejšje poteze v družbenem živ-

ljenju Slovenije. Denimo njeno ravnanje ob sprejemanju dopolnil k slovenski ustavi. Ravno tako za njo govorijo nekateri ljudje v njej. Denimo Milan Kučan, Franci Pivec, v zadnjem času zelo močno tudi Ciril Ribičič, Sonja Lokar in drugi.

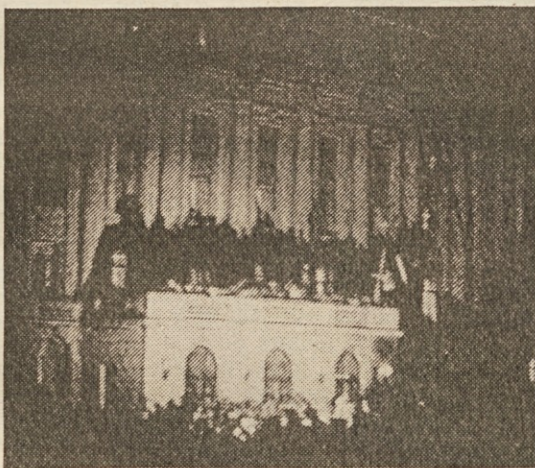
Toda, ali bo to vse dovolj? Proti njej govori tudi huda inercija, kadar gre za materializacijo njenih idej in programa. Bije jo grozljiva počasnost, ki jo poraja pravzaprav stara lagodnost kot posledica dejstva, da ji ni bilo treba drugega, kot da je za neizpolnjene obljube obtožila sovražnike in objektivne razloge. Imela je pač oblast in to je zadoščalo, zlasti, če k temu dodamo še obilico zamegljvalne retorike.

V nasprotju z njeno (in tudi SZDL-jevsko) okornostjo so novi politični organizmi bodisi mladi po kadrih in neobremenjeni, ali pa sicer polni agresivne volje, živahnosti, podjetnosti in zagrizene vztrajnosti, da bi se nekam prikopali. Nova politika napada, kritizira in osvaja teren – in to ji daje voljo in samozavest. Stara se brani, opravičuje in izgublja teren – in to ji jemlje voljo in samozavest...

Vendar – tudi v številnih komunistih se budi novo upanje. Čutijo se pomlajene, saj se psihološko vračajo daleč nazaj, ko je bila tudi partija mlada, sveža in bojovita. Razen tega se komunisti osvobajajo kompleksa vodilne sile v družbi, ki mora vse obvladati in se ne more ničemer temeljito posvetiti. In spet dozoreva jasno vedenje, da komunisti nismo odvisni od ustavnih in programskih določb ter da nas državna moč, ki jo imamo v posesti, dolgoročno vničemer ne varuje, temveč prej obremenjuje. Vnovič se praktično utrjuje zavest, da smo odvisni samo od tega, koliko ljudi nas podpira in koliko jih je proti nam – bodisi zaradi odbojne ideologije in ravnanja ali pa zaradi naše splošne neučinkovitosti.

Vsa ta dejstva, vključno s tem, da vemo, da tudi razviti svet podpira napredno in demokratično Jugoslavijo, ne pa njenih separatov, nedvomno glede volitev govorijo za levi politični tabor. Kdor takšnih možnosti ne bo znal izrabiti za pošteno politično igro z ljudmi, drugega kot neusmiljen poraz tudi ne zasluži.

Martin Ivanič

Padla je trdnjava fašističnega socializma. Ljudstvo je s krvavo vstajo zrušilo Ceausescovo tiranijo v Romuniji. Prelite krvi, pošastnih zločinov zgodovina romunskega diktatorju in njegovim pomagačem ne more odpustiti. Vse to se je dogajalo v Evropi na prehodu iz 1989. v 1990. leto. Mar ni to zadosten opomin vsem, ki bi radi na stari celini še naprej rožljali z orožjem?

Modrost je v strpnem dialogu ne pa vsako različnost označiti za

Gost v uredništvu je bil tokrat Miha Ravnik, predsednik RS ZSS

DELAVSKA ENOTNOST: Časi, ko smo v jugoslovanskem socializmu prisegli na delavsko in razredno enotnost ter enotne interese so mimo. Te faze se nekateri izkoriščali za discipliniranje v državi. Toda vsi najbrž še zmeraj ne vedo, da so v Jugoslaviji velike razlike in da je tudi kaj skupnega, torej tistega, kar ljudi združuje in kar daje tudi sindikatu izkaznico za njegovo jugoslovansko. Kako bi komentirali te pojave?

Ravnik: »Večkrat govorimo o enotnosti delavskega razreda Jugoslavije, ne da bi sploh natančno vedeli, kaj je to. Ni sporno niti vprašljivo, ali so interesi delavskega razreda enotni, ko gre za razvoj socializma, za krepitev družbenoekonomskega in samoupravnega položaja delavca, njegovih upravljaljskih funkcij v upravljanju z družbenimi sredstvi in z delom ter za razvoj demokratičnih odnosov pri nas. V okviru teh enotnih interesov pa je – in tudi mora biti – dovolj prostora za različnosti, za različne poglede in zahteve in za različne interese. Že Edvard Kardelj je v Smereh razvoja političnega sistema socialističnega samoupravljanja poudarjal pluralizem različnih interesov, njihovo konfliktnost, kar pomeni priznanje, da tudi razvoj socializma nujno nosi v sebi vso različnost interesov delavcev. Tržno gospodarstvo in podjetniško poslovanje, za kar se načelno zavzemamo vsi, razkrivata te interese in njihovo različnost ter jih postavljata na površje z vso ostrino in težo. Različni interesi v podjetjih, med njihovimi posameznimi deli pa tudi med delom delavskega razreda, pri čemer teh različnosti vselej in vedno ne določajo republiške meje, so objektivna dejstva. Odvisne so od stopnje razvoja proizvodnih odnosov, razvitosti zavesti, ostrine vprašanj in zlasti od načina njihovega reševanja ter od različnih materialnih podlag za reševanje razvojnih in drugih vprašanj. Torej, ko po eni strani ne moremo zanikati enotnosti delavskih interesov, pa po drugi ne smemo zanemarjati ali podcenjevati različnosti teh interesov, njihovega pluralizma in konfliktnosti. Različnost interesov tudi ni v nasprotju z nujnostjo izgrajevanja solidarnosti in vzajemnosti pri uresničevanju temeljnih interesov delavcev. Za to se v sindikatih Slovenije nenehno zavzemamo, to vselej poudarjamo. Normalno je, da se različnost interesov zato pozna pri našem vsakdanjem delu pa tudi pri delu Zveze sindikatov Jugoslavije. To je stvarnost našega sedanjega in prihodnjega razvoja. Modrost in sposobnost pa je te različne interese v demokratičnem dialogu, ob priznavanju razlik, uskladiti in pripeljati na skupno pot razvoja socializma in demokracije. To je vsekakor večja modrost kot pa vsako različnost etiketirati in povezovati s sebičnimi interesi vodstev republik in pokrajin.

Ne pristajamo na trditev, da je vodstvo odmaknjeno od naroda oziroma da je narod eno, vodstvo pa drugo. Vsaj za Slovenijo velja, da so stališča in ocene vodstev tudi stališča naroda in delavcev. Temu je treba dodati še dve stvari: da so za takšna stališča ali razmišljanja, ki razdvajajo, razbijajo enotnost Jugoslavije, vzroki predvsem v razlikah, v katerih živimo in delamo v posameznih republikah in pokrajinah, in te so vedno večje; in v prizadevanja za reševanje teh vprašanj, ki se pojavljajo v posameznih republikah; in drugo, nesprejemanje razlik v pogledih in razmerah in na teh osnovah iskanje skupnega v interesu delavcev Jugoslavije. Treba je povedati, da je ob teh razlikah še vedno vrsta vprašanj, o razmerah za delo, prvinah za ustvarjanje razmer, v katerih bomo, upoštevajoč posebnosti, urejali konkretne stvari za delavca, te pa tvorijo skupni interes. Na koncu naj poudarim, da zdaj ne moremo več govoriti o razredni enotnosti, kot smo govorili včasih.

DELAVSKA ENOTNOST: Tudi o samostojnosti sindikata kot interesne organizacije delavcev ni moč govoriti enako po vsej državi?

Ravnik: »Sindikati v Sloveniji že od razširjene seje v pripravah na prenovo delujemo samostojno in tudi samostojno sprejemamo stališča, sklepe in zahteve, tako do dela in razmer v republiki kot do vprašanj, ki zadevajo Jugoslavijo. Zato se ne bi mogel strinjati, da stojimo trdno ob boku republiškemu državno-partijskemu establishmentu. Res pa je, da je vrsta naših ocen, stališč, vprašanj in zahtev prav takšnih kot v drugih organih in slovenski skupščini. To pa seveda ne pomeni, da sindikat dela po navodilih teh organov. V Sloveniji je zelo jasen proces preobrazbe v družbi, ki se kaže s pluralizmom odnosov, tudi s samostojnostjo subjektov, političnim pluralizmom, ustanavljanjem zvez in strank. Seveda so tej podlagi jasni tudi odnosi do konkurence znanja, idej in programov. Gotovo ima pri delu in opredelitvah veliko vlogo tudi naci-

...nikogar ne sprašujemo, kaj bomo delali!

onalna ogroženost, ki se je v Jugoslaviji po nekaterih dogodkih v zadnjem času jasno pokazala. Gre predvsem za nesprejemanje nacionalnosti kot pomembne prvine pri urejanju odnosov v Jugoslaviji, nesprejemanje samostojnega razvoja in odgovornosti za ta razvoj v republikah in pokrajinah in seveda hkrati tudi odgovornost za skupen razvoj v jugoslovanski skupnosti. Zato je treba po našem mnenju najti jasno zvezo med nacionalnim in razrednim in seveda glede na to tudi ravnati. Ne moremo pa pristajati na to, da bi vprašanja obravnavali samo nacionalno ali samo razredno.

DELAVSKA ENOTNOST: Vse kaže, da se znate v sindikatu še najbolj strpno pogovarjati o jugoslovanskih razlikah.

Ravnik: »Delavci živijo v precej težkih razmerah. Na to vplivajo visoka inflacija, predvsem pa politična, gospodarska in družbena nestabilnost, vse to pa oblikuje odnose in politiko v posameznih republikah pa tudi v federaciji. Vendar pa moram poudariti, da se je sindikat – vsaj po moji oceni – kljub vsem slabostim svojega dela, znal vzdigniti nad druge politične organizacije. Ne strinjam se, da so načini dela, stališča in usmeritve enaki kot v predsedstvu ZKJ in SZDL. Menim, da so bila stališča in opredelitve tako v svetu ZSJ kot v njegovem predsedstvu do pretrganja stikov med republikama, ob gospodarskih pritiskih, ki so jih poskušali izvajati na Slovenijo – od sprejema ustavnih dopolnil do zadnjih dogodkov okoli »mitinga resnice« – dovolj jasna, po našem mnenju načelna, ter usmerjena v iskanje rešitev, ne pa v poglobljanje razlik. Zato je treba poudariti delavsko-razredno usmerjenost sindikata (čeprav so bile nekatere razprave usmerjene tudi v drugačen način dela), ki postavlja v ospredje interese delavca Jugoslavije.

DELAVSKA ENOTNOST: Predsedstvo ZSJ se je uprlo diktatu srbskih predstavnikov ob poskusu organiziranja mitinga resnice v Ljubljani in ob pretrganju odnosov Srbije s Slovenijo.

Ravnik: »Moram reči, da sklepi predsedstva sveta, ZSJ o razmerah, ki so nastale po

pretrganju gospodarskih in drugih stikov med Srbijo in Slovenijo, zelo jasno izražajo odnos sindikata ali delavcev do teh vprašanj: da je treba zagotoviti zakonitost in ustavnost na vsem območju Jugoslavije in tudi odgovornost; da je treba prenehati z vsemi oblikami političnih, ekonomskih in drugih blokad, ki zavirajo reforme; da je treba nadaljevati dialog in reševanje vprašanj med Slovenijo in Srbijo ter zagotoviti aktivno vlogo zveznih organov pri tem. S tem v zvezi je bil v ospredje postavljen sindikat. Zveza sindikatov Slovenije je skladno s temi stališči pozvala ZS Srbije na pogovor ali obisk v Slovenijo. Zelo pomembno stališče predsedstva pa je, da sindikat ne pristaja na trganje gospodarskih vezi, kooperacijskih povezav in drugih odnosov, kar hkrati potrjuje slovensko stališče, da je treba politiko ločiti od gospodarje-

in narodnosti na Kosovu živeli v miru in slogi, predvsem pa svoje delo usmerjali v razvoj ter v boljše razmere za delo in življenje. Poudarjam, da tak način reševanja problemov, takšen poziv predsedstva SZDL Srbije, ki smo ga v Sloveniji zavrnili, pritiski na Slovenijo in neresnične ocene o Sloveniji, za Zvezo sindikatov Slovenije niso sprejemljivi in po našem mnenju ničesar ne prispevajo k urejanju odnosov v Jugoslaviji tako na političnem, gospodarskem in družbenem področju in k spreminjanju razmer na Kosovu.

DELAVSKA ENOTNOST: Vrata za dialog so odprta. Ali lahko tako razumemo zavzemanje sindikatov?

Ravnik: »Prizadevanja političnih organizacij, skupščine SRS kot najvišjega organa v republiki pa tudi naše delovanje v zveznih organih so usmerjena k premogovanju težav. Pripravljeni smo za vse dialoge, seveda na podlagi argumentov, na pogovore... Predvsem pa smo jasno povedali, da je treba takoj prenehati z vsemi oblikami blokad, predvsem z gospodarsko, ki ne slabi samo odnosov med Slovenijo in Srbijo, ampak izredno kvarno vpliva na odnose v vsej Jugoslaviji. Mislim, da je treba odpraviti poskuse politizacije vseh vprašanj in da je treba tako med Zvezo sindikatov Srbije in Zvezo sindikatov Slovenije kot med delavci in občani v obeh republikah vzpostaviti normalen dialog, postaviti take razmere, da bodo razlike v pogledih, predvsem pa razlike v razmerah v posameznih republikah ali pokrajinah podlaga za ustvarjanje dialoga in sodelovanje, ne pa za prepire in nesodelovanje. V razmerah, v katere gremo, bodo razlike vedno večje. Razlike obstajajo tudi v svetu, to pa ne sme pomeniti nesodelovanja na vseh področjih življenja in dela. Smo za spremembe, ki jih delamo v jugoslovanskem prostoru, z usmeritvijo v tržno ekonomijo, v sodobno pravno državo, za pravice občana in delavca in avtonomnost vsaki republiki in pokrajini, pa tudi skupen razvoj Jugoslavije kot federativne skupnosti jugoslovanskih narodov in narodnosti.

Med spremembe in prizadevanja zveze sindikatov je zajeta tudi prenova zveze sindikatov, ki gre za Slovenijo v smeri neodvisnih sindikatov Slovenije s svojim programom, z jasno opredeljeno vsebino dela sindikata v interesu članstva-delavcev, z jasno opredelitvijo usposabljanja za delovanje, ki naj se odraža v partnerstvu pri pogajanjih tako o razmerah za delo delavca, na področju samoupravljanja, soupravljanja in odločanja delavcev, na področju plač, kjer vidimo rešitev predvsem v kolektivnih pogodbah, ter na področju socialne varnosti in varstva delavcev glede na pravice in obveznosti, ki jih imajo delavci zaradi spremenjenih odnosov in zakonov v družbi. Moram poudariti, da gre za velike, odločne spremembe, ki zahtevajo precej dela v sindikatu. Gre za procese, ki jih bo treba najprej razumeti, in gre seveda za spremembo odnosa drugih subjektov do sindikata, do njegovih zahtev, stališč in opredelitev. V Sloveniji smo zelo jasno postavili, da mora sindikat – ne po nazivu, ampak po vsebini – postati samostojna, neodvisna organizacija članstva, da mora v vsebinskem pogledu zelo jasno opredeliti vlogo sindikata dejavnosti, vloga teritorialne organiziranosti od občine do federacije, predvsem pa v ospredje postaviti kadrovske usposobljenosti in strokovnost dela v ZS. Samo tako bomo namreč lahko uveljavili vlogo in odgovornost razmeram, v katere so danes postavljeni delavci – članstvo – v procesih tržne ekonomije in odnosov, ki v ospredje postavljajo konkurenco znanja, dela in kakovosti.

DELAVSKA ENOTNOST: Jugoslovanske gospodarske in politične razmere odsevajo vse zmote, ki smo jim priče v povojni državi...

Ravnik: »Nekdo je dejal, da je zgodovina neusmiljen sodnik. Torej bo zgodovina povedala resnico o vsem. Zdi se mi, da se zdaj v naši družbi, ko nas pestijo hude težave, preveč obremenjujejo s preteklostjo in pre-

reševati tisto, kar imamo skupnega, sebične interese

...kot kandidat za člana CK ZKS sem odstopil.

malo s tem, kako bomo živeli in delali jutri, v kakšni družbi in v kakšni državi. Procesi, ki peljejo v novo, pluralistično družbo, v kateri bo politika dala roke stran od podjetij, veljala pa bo konkurenca znanja, sposobnosti in dela, so tu. Tako je oblikovan tudi program Markovičeve vlade za gospodarsko sanacijo družbe, kar ne bo neboleč poseg, vendar potrebna in nujna, če hočemo v doglednem času prebroditi gospodarsko krizo, socialne stiske ljudi, in se zares, na osnovi kakovostnih dejavnikov gospodarjenja, dela in življenja, vključiti v evropske sodobne tokove. Zato mislim, da je treba program Markovičeve vlade podpreti in narediti vse, da bodo ti posegi za delavce čim manj boleči. Zato so odgovorni vlada, parlament in tudi sindikati, ki vztrajamo predvsem pri zagotovljeni socialni varnosti delavcem, kajti na cesti jih danes ne sme nihče postavljati kar tako, in tudi ne dovoliti, da bi bili le začasno ogroženi. Da se to ne bi zgodilo, da bi preprečili še večje siromašenje ljudi, za to je najprej odgovorna vlada, ki mora nenazadnje tudi priznati, da je delo v naši družbi še zmeraj podcenjeno. Zato se bomo v sindikatih zavzemali, da se ta odnos spremeni, kajti Evropa niso samo nove demokratične ideje, večja moč in odgovornost poslovnih ljudi, večstrankarski sistem, temveč tudi večje plače in močan sindikat, ki bo varoval delavce.

Delavska enotnost: Ali ste optimist?

Ravnik: »Realen optimist sem. Po mojem mnenju imamo torej zares priložnost, izvleči se iz globoke družbene krize, čeprav ne bo lahko. Mislim, da smo na pravi poti, in če bomo kaj kmalu dosegli vidnejše rezultate, bo optimizma vse več...«

Delavska enotnost: — Gledate tako tudi na spremembe na politični sceni?

Ravnik: »Da, saj mislim, da ravno te spodbujajo prizadevanja, da bomo bolj odločno zakorakali v smeri reformskih prizadevanj v vseh okoljih. Dosedanje stanje, ko je politika bedela nad vsem v podjetjih in v vsem gospodarstvu še ovira hitrejši reformski zasuk. Zato smo tudi mi v programskih listinah jasno zapisali, da je treba ločiti politiko od ekonomije, kot temu navadno pravimo, in da imata v podjetju prostor za svoje delo le gospodarjenje in sindikat. Seveda se bodo delavci sami opredeljevali do različnih strank in zvez in prek njih izražali svojo politično voljo, vendar mora vse to potekati zunaj podjetij in ustanov.«

Delavska enotnost: — Sami ste bili dolga leta v partijskem vrhu. Podoba današnje, predvsem slovenske ZK, njena usmeritev in način delovanja — vse to se je v zadnjem času precej spremenilo.

Ravnik: »Strinjam se, vendar bi dodal, da se je predvsem z minulim kongresom nekako zaokrožilo tisto, kar je že dolgo časa tlelo med članstvom in tudi v vodstvu. Že na 10. kongresu ZK je bil govor o sestopu z oblasti, o pluralizmu, izraziti premiki pa so nastali v zadnjem obdobju zaradi spremenjenih družbenih razmer v svetu in doma. Zdajšnji demokratični procesi so zelo spodbudni, vendar so premalo za zadovoljstvo, kajti brez sprememb v podstatih,

v ekonomiji, brez učinkovitega gospodarjenja in brez tega, da bo delavec imel in zaslužil več kot doslej, lahko sedanje samozadovoljstvo tudi splahni. Zato mislim, da je treba dati vsem v družbi možnost, da predstavijo svoje programe, ideje in poglede na to, kako iz krize, vendar mora biti to odgovorno dejanje s pripravljenostjo, da se tudi uveljavi v življenju. Tako bi razkrili one, ki imajo le meglene programe, ki so bučni, ki samo kritizirajo in uporabljajo takšne metode političnega dela, ki jih očitajo boljševiski partiji in okrepili odnovornost vseh političnih sil v družbi, ki jim je za kakovosten razvoj Slovenije in Jugoslavije.«

Delavska enotnost: — V tem sklopu bo v prihodnje zelo pomembna tudi vloga sindikata; ta se prenavlja in se odreka atributu politične organizacije.

Ravnik: »V sindikat se delavci ne vklju-

...za sindikat pa bom se premislil.

čujejo glede na idejne usmeritve, temveč zato, da si, organizirani v njem, laže zagotavljajo vse pravice iz dela. Vse to pa je povezano s plačami, z odločanjem v podjetjih, s kulturnimi in delovnimi razmerami v katerih živi in dela delavec, s solidarnostjo in vzajemnostjo med delavci, ki je klasična prvina sindikalnega združevanja. Na teh področjih smo slovenski sindikat že v minulem obdobju precej naredili, čeprav nam gospodarske in družbene razmere niso bile ravno naklonjene. Ta železni repertoar sindikalnega dela, njegovih prizadevanj in bojev se bo v prihodnje moral še bolj okrepiti, saj spremenjene vloge pri odločanju na ravni podjetij in v družbi, kakor tudi uvajanje tržnih zakonitosti, postavljajo marsikaj drugače kot je bilo v preteklosti. Delavci si samoupravljanja ne bodo pustili vzeti, vendar pri tem ne mislim na takšno odločanje, kot smo mu bili priča doslej, temveč predvsem ne bodo dovolili, da bi kdo mimo njih odločal o njihovi usodi, njihovih interesih iz dela in socialni varnosti. Na tem področju nas čakajo v vseh okoljih še hude bitke. Podobno velja tudi za kolektivno pogajanje o plačah in drugih pravicah, ki so jih imeli delavci, kar bi zdaj nekateri radi kar odpravili.«

Delavska enotnost: — Mimogrede sva

omenila, da pomeni »Evropa zdaj« tudi večje plače, zato se ponekod že pojavljajo zahteve po dva tisoč markah plače.

Ravnik: »Kdo pa ni za takšne plače? Toda naivno in politično kratkovidno je, ob tem pozabljati, da bo imela zahodna Evropa prihodnje leto deset tisoč dolarjev narodnega dohodka na prebivalca, Slovenija po nekaterih ocenah šest tisoč, Jugoslavija pa precej manj. Evropa so tudi te razlike in resnica, da brez drugačnih gospodarskih rezultatov, brez povečanja družbene produktivnosti, smotnejšega gospodarjenja v gospodarskem, političnem in civilizacijskem smislu ne bomo v Evropi, temveč zgolj geografsko.«

Delavska enotnost: — Je to skeptičnost?

Ravnik: »Ne, temveč stvarno dojetje razmer. Sicer pa so mnoga naša podjetja, ki izvažajo polovico ali še več na konvertibilni trg, dokazala, da so se sposobna vključevati v evropsko delitev dela. Ta proces je treba le še okrepiti in omogočiti, da gospodarstvo ustvarja in dela, brez skrbništva politike. Zda se tudi v Sloveniji vse preveč ukvarjamo s slabimi delovnimi organizacijami, z različnimi sanacijami, in nam zmanjkuje časa za podporo dobrim podjetjem. V sindikatih smo za sanacijo Tomosa, Tama, Iskre, in drugih, vendar mora biti to takšna ozdravitev, da se bo tem podjetjem in njihovim delavcem odprla perspektiva na tujih trgih. Smo za solidno sanacijo, čeprav se zavedamo, da bodo tudi žrtve, da se ne bomo čez nekja časa spet začeli ukvarjati s podobnimi problemi, kot se nam je to v preteklosti pogosto dogajalo.«

Delavska enotnost: — Samostojen sindikat se bo v prihodnje dokazoval v boju za delavske pravice, vendar se verjetno ne bo odrekel pravic, da pove svoje tudi v parlamentu.

Ravnik: »Tudi zdaj ne hodimo nikogar spraševati, kaj naj počnemo in kako naj se opredelimo. Povsem samostojno se odločamo, kakšen odnos bomo zavzeli do posameznih zakonskih projektov, do posameznih gospodarskih težav ali pa do družbenih razmer nasploh. V Sloveniji že dolgo ni navedanje stare koordinacije, ko so se vsak tedn dobivali predstavniki vodstev in so dogovarjali... S tem pa ni rečeno, da se ni potrebno včasih s kom posvetovati, soočiti poglede ali informirati. Marsikdaj komu niso všeč naše opredelitve, naše zahteve ali pa vse bolj izrazita pogajalska pozicija sindikata v družbi. Če tega ne bodo dojeli, potlej ne bodo dojeli novih družbenih odnosov, vendar se mi ne bomo preveč ukvarjali s takšnim nerazumevanjem, pač pa bomo zahtevali, da na vseh pristojnih družbenih organih razpravljajo o naših zahtevah odgovorno, jih uveljavijo ali pa povedo delavcem, zakaj nekaj ni sprejemljivo. Na osnovi takšne odločitve pa se bomo v sindikatih sami odločili, kakšne poteze bomo poegnili, saj imamo najvsežadnje dovolj sindikalnih sredstev, da kaj dosežemo tudi zdra, če ne gre zlepa.«

Delavska enotnost: — Je ta drža narekovala tudi vašo osebno odločitev, da ne boste kandidirali za člana CK ZK Slovenije?

Ravnik: »Cenim, da so me evidentirali kot možnega kandidata za člana CK, a sem se kandidaturi odrekel, ker sem bil že dva mandata v tem organu in še prej dva mandata v zveznem. Zdi se mi, da sem prav naredil tudi zato, ker je marsikoga to preveč obremenjevalo, kot da si zato, ker si član organa v politični stranki, že podrejen njenemu vplivu. Mene to ni obremenjevalo niti omejevalo pri delu. Sicer pa je prav; da imajo priložnost mlajši ljudje, da se dokažejo in uresničijo to, kar sedaj nastaja. Človek se zmeraj sam odloča in jaz sem se odločil, da bom ostal le član Zveze komunistov Slovenije.«

Delavska enotnost: — Toda pred vami in vašimi sodelavci v RS ZSS je še ena preizkušnja. Kmalu bo kongres slovenskih sindikatov. Kako ocenjujete sadove vašega prizadevanja med obema kongresoma?

Ravnik: »To bodo povedali na kongresu. Sam pa mislim, da smo zlasti od razširjene seje RS ZSS veliko naredili. Bilo je kup zakonskih projektov, pri čemer smo opredelili svoja stališča do posameznih rešitev, do ustave; na področju socialne politike in varstva delavcev smo poudarili, kaj hočemo in kaj zahtevamo, mnogo je bilo razprav o reševanju vprašanj ekonomskih in tehnoloških presežkov delavcev in še bi lahko našteval. V zadnjem obdobju so z zelo konkretnimi pobudami, zahtevami in ocenami razmer v svojih dejavnostih oživili republiški odbori sindikatov dejavnosti, kar vse potrjuje, da smo na pravi poti in da bomo prihodnje leto, ki bo ekonomsko in politično odločilno za to družbo, vstopili okrepljeni. Vendar še nisem povsem zadovoljen, ker je še obilica stvari, pri katerih smo tudi v sindikatih prepočasni, včasih premalo odločni in prešibki v strokovni podpori našim stališčem, kar je lahko edina prava osnova za soočanje z drugimi.«

Delavska enotnost: — Prihajajoče obdobje bo za sindikat še zahtevnejše. Kot smo izvedeli, so vas že v mnogih okoljih ponovno evidentirali kot možnega kandidata za predsednika RS ZSS.

Ravnik: »Že minulo obdobje je bilo naporno, saj so se družbene razmere bliskovito spreminjale. Uspelo se nam je otresti nekaterih starih načinov izbiranja kadrov za sindikalne funkcionarje in dosledno zagotavljati takšno kadrovsko politiko, ki gradi na sindikalnih kadrih. Postopki za evidentiranje, vse do izvolitve, so zahtevni, in mislim, da bodo tisti, ki bodo na sindikalnih volitvah dobili, lahko povsem upravičeno trdili, da imajo podporo članstva. Dajemo veliko poudarka možnostim, da ljudje sami predlagajo svoje kandidate in da lahko kandidati nastopijo s svojimi programi na osnovi znanega repertoarja zahtev sindikata in njegove spremenjene vloge v družbi. Posameznik se mora odločiti, ali bo kandidaturo sprejel ali ne, kar velja tudi zame. V sindikatih smo sicer sprejeli nekatere nove rešitve o mandatih, vendar mislim, da je treba biti dosleden in zagotavljati po eni strani normalno prehajanje ljudi iz organov nazaj v svoja delovna okolja in hkrati obdržati tudi kontinuiteto dela, kar je mogoče le s kadri, ki so bili uspešni pri dosedanjem delu.

Sicer pa moram povedati, da je človek danes lahko ponosen, če dela v sindikatih, in še posebej, če dela v skupini, ki se ujema. Morda je res včasih kdo imel občutek, da gre za več struj v vodstvu, vendar je po mojem globokem prepričanju tako soditi narobe. Vpeljali smo tako metodo dela, da lahko pridejo na sestankih do veljave ustvarjalnost ljudi, različni pogledi posameznikov, saj je edino tako mogoče priti do najboljših rešitev. Dialog na sejah je posledica različnih gledanj na stvari v družbi in še posebej v gospodarstvu, iskanje najboljših rešitev zanje in na koncu zmeraj zmaga ta trezna glava in ustrezna rešitev.

Zaklepetala sva se, mar ne!? Pa vseeno zapišite še, da voščim vsem članom sindikata in vsem delavcem srečno v prihodnjem letu.«

Marjan Horvat

Jugoslovani smo dobili nov, Markovičev protiinflacijski program

Začenja se boleča terapija s šokom

Končno se je zgodilo tisto, kar smo vsi pričakovali in zahtevali. Predsednik zvezne vlade Ante Marković je delegatom zvezne skupščine predložil protiinflacijski program, s katerim naj bi letošnje okoli 2500-odstotno letno inflacijo že v leta 1990 ostro zmanjšali na okoli 13-odstotno letno rast. Če nam bo ta cilj uspelo doseči in ohraniti stabilno rast cen tudi za dalj časa, bomo prav gotovo prišli v učbenike kot redka država, ki ji je skokovito inflacijo uspelo povsem obrzdati.

Politične razmere, v katerih se vlada in vsi skupaj lotevamo zahtevne naloge, so, žal, zelo zapletene in morda za koga celo tragikomične. Ravno v dneh, ko smo se do svežnja ukrepov tako ali drugače opredeljevali, so se namreč demonstracije na Kosovu nadaljevale, v številnih podjetjih pa so delavci stavkali zaradi nizkih osebnih dohodkov. V gradbeni organizaciji GIK Ramiz Sadiku so na primer zaposleni ob začetku stečajnega postopka začeli protestirati, milica pa je posredovala in uporabila gumijevke. V drugem delu države (Skopje) se je stavka končala bolj mirno, saj je vodstvo gradbenega podjetja Tehnika okoli dvatisoč delavcem obljubilo višje plače! V beograjskih podjetjih so se delavci odločili za tako imenovano opozorilno stavko, ker zvezna vlada menda ni ponudila »pravega« protinflacijskega programa. V zvezni skupščini pa so se vojvodinski in srbski delegati izrekli proti ukrepom Markovičeve vlade, češ da ni sprejemljiva zamrznitev cen in plač, poslabševanje položaja kmetijstva, elektrogospodarstva, premogovnikov, naftnega gospodarstva? ... Tudi zvezni sindikati so se izrekli proti zamrznitvi plač, češ da je to zamrznitev socialne nepravilnosti in nov demotivacijski učinek. Skratka, že na začetku se je pokazalo, da ni doseženo splošno družbeno soglasje o omejenem programu in da bodo odpori proti njegovemu uresničevanju zelo močni.

Kaj ponuja Ante Marković

Preprosti ljudje se te dni najbolj pogosto sprašujejo, kaj jim zvezna vlada in njen predsednik pravzaprav ponujata in kaj nas čaka v letu 1990. Marsikdo si na to vprašanje ne zna odgovoriti, zato išče odgovore pri strokovnjakih. Seveda izčrpnega in pravega odgovora tudi ti ne ponujajo, ker ga enostavno nimajo. Tako eni kot drugi so

namreč seznanjeni z ekspozicijem Anteja Markoviča v zvezni skupščini, kot tudi z osnovnimi značilnostmi njegovega protiinflacijskega programa (uvajanje konvertibilnega dinarja, vezava tečaja dinarja na nemško marko, omejevalna kreditno-monetarna politika, neinflacijsko financiranje zveznega proračuna, zamrznitev plač in cen stanovanjsko-komunalne dejavnosti...). Ker pa so svežnji ukrepov označili za »strogo zapupno« in ga poslali delegatom zvezne skupščine, naj ga proučijo na hitro, se seveda tudi ti niso imeli možnosti poglobiti v posamezne odtenke načrtane ekonomske politike za 1990. leto. Predsednik slovenske vlade Dušan Sinigoi je na primer v slovenski skupščini odkrito priznal, da Izvršni svet daje podporo Programu »predvsem na osnovi zaupanja predlagatelju«, delegati republiško-pokrajinskih skupščin pa so prav tako poudarjali, da so »papirje« prebirali v naglici. Dejstvo je da tudi novinarji Markovičev program ocenjujemo bolj ali manj na pamet, da pravzaprav (še) ne vemo točno, v kaj se podajamo in da je le malo takih posameznikov, ki so ukrepe sposobni presojati v strokovni luči. Celo nekateri direktorji so na primer izjavili, da je inflacija »vzrok in posledica vseh naših problemov«, kot da ne bi vedeli, da je splošna rast cen posledica neučinkovitega gospodarjenja z družbenim kapitalom.

Ne glede na vse skupaj je vendarle mogo-

O politiki javne porabe

Gre za eno najbolj občutljivih točk ekonomske politike za prihodnje leto, saj se odrekamo inflacijskemu načinu financiranja in prehajamo med drugim na financiranje deficita v javnem sektorju iz realnih virov.

če oceniti, da se je zvezna vlada ob soglasju Mednarodnega denarnega sklada in na osnovi nasvetov harvardskega profesorja Jeffreya Sachsa odločila za politiko zategovanja pasu in terapijo s šokom proti domačim cenam, ki so zlasti letos divjale kot še nikoli doslej. Če smo torej do leta 1980 živeli na račun uvoza tuje akumulacije, v zadnjih devetih letih pa z vse večjo inflacijo, naj bi odslej živeli le od ustvarjenega nacionalnega kolača. Ker je vsaka inflacija monetarni pojav in je posledica slabe denarne politike – tako vsaj že leta trdi ameriški ekonomist Milton Friedman – bomo torej natiskali le toliko dinarjev (seveda konvertibilnih, saj je dinar denominiran z dosedanjih 10.000

Stroga denarna politika

Neto domača aktiva bank se bo leta 1992 povečala le za okoli 7 odstotkov, neto domača aktiva Narodne banke Jugoslavije pa le za 3 odstotke. Po oceni ZIS se bo denarna masa v teh razmerah povečala za 24 odstotkov. Narodna banka Jugoslavije ne bo dajala federaciji »nikakršnih kreditov«.

na 1 konvertibilni dinar ali 7 konvertibilnih dinarjev za 1 zahodnonemško marko), kolikor jih bo imelo kritje v ustvarjenem družbenem proizvodu. Nominalna (to je denarna) rast tega proizvoda pa je bila doslej po nekaterih ocenah za okoli 15 do 20 odstotkov večja od ustvarjenega družbenega proizvoda!

Dvorezen optimizem

Na dlani je – kar zvezna vlada priznava – da čakajo Jugoslovane izjemno hudi časi, saj bo ostalo brez dela okoli 150.000 ljudi, marsikatero podjetje ali poslovna banka pa bo morala zaradi kronične nelikvidnosti, nesolventnosti in drugih vzrokov v stečaj. Po prvih ocenah vlade bodo realni osebni dohodki v letu dni padli realno za okoli 2,5 odstotka, po ocenah nekaterih ekonomistov pa za okoli 30 odstotkov! Tudi splošna in skupna poraba se bosta realno zmanjšali, saj se bo predvidoma zmanjšal tudi družbeni proizvod in sicer za okoli dva odstotka. Žrtve, ki se jim velika večina ljudi ne bo mogla izogniti, pa ne bodo trajale le šest mesecev, kot naivno upajo nekateri, ampak

več let. Res je namreč, da smo prva socialistična država, tako vsaj trdi predsednik Zveznega izvršnega sveta, ki smo uvedli konvertibilnost domače valute, hkrati pa smo tudi prvi v socialističnem svetu, ki se soočamo s hiperinflacijo. Spet torej orjemo ledino in pristni optimizem Anteja Markoviča je lahko dvorezno orožje, če bo v boju z inflacijo spodrsnilo tudi sedanji vladi. Njen morebitni uspeh bo odvisen predvsem od tega, ali bomo načrtani protiinflacijski program dosledno uresničevali in ali bomo sposobni vzdržati hude socialne pritiske. V Makedoniji na primer okoli 87 odstotkov zaposlenih prejema nižje osebne dohodke od jugoslovanskega povprečja, 67 odstotkov zaposlenih pa nižje od republiškega povprečja. Še huje je na Kosovu, kjer ljudje živijo na robu bede. Seveda ne bo lahko niti prebivalcem v Sloveniji ali Hrvaški, ki bodo morali sofinancirati socialni program za pomoč najbolj ogroženim. Poti nazaj v dogovorno ekonomijo seveda ni, saj nam bodo mednarodne finančne organizacije finančno pomagale (govori se o 4 milijardah dolarjev) prebroditi dolgotrajno krizo le, če od začrtane poti korenite gospodarske prenovne ne bomo odstopali.

O tujih izkušnjah

Če sedanji protiinflacijski program jugoslovanske vlade primerjamo s tujimi izkuš-

njami brzdanja inflacije, lahko hitro ugotovimo, da se pravzaprav nismo spomnili nič novega. Cesar ne bi preizkusili že drugje. V Argentini so se npr. leta 1985 odločili za politiko nadzora cen in dohodkov s fiksanim stiskanjem, to je zamrznitvijo cen in plač. Vlada je ustvarila novo denarno enoto, avstral, in jo vezala na ameriški dolar. Tako ji je kmalu uspelo, da je 20–30 odstotno mesečno rast inflacije zmanjšala na 2–3 odstotno rast, kasnejša sprostitve cen pa je inflacijsko rast spet pognala v višavo. Ponovni neposredni nadzor nad cenami in plačami je splošno rast cen ponovno umiril, nato pa se je inflacija spet začela povečevati. V Braziliji, ki se je otepala z inflacijo predvsem zaradi velikega notranjega javnega dolga in sistema indeksiranja, so prav tako zamrznili cene in ustvarili novo denarno enoto, cruzado, ki so jo vezali na dolar. Indeksacijo cen so odpravili, rast plač pa povežali z rastjo cen, ki je bila večja od 20 odstotkov. Tako jim je uspelo, da je inflacija skoraj zamrla, družbeni proizvod pa se je realno povečal za 11 odstotkov. Zaradi pomanjkanja posameznih živil, zmanjšanja

Kaj o Markovičevem programu mislijo v gospodarstvu

Jugoslovanski salto mortale

Ekonomske analitiki doma in v svetu so prišli kljub nekaterim pomislekom do ugotovitve, da je Markovičev program dober. V njem vidijo pot, ki nas vodi iz globoke gospodarske krize, ki je državo pripeljala na rob državljanske vojne oziroma njenega razpada. V teh prednovoletnih dneh nas je zanimalo, kako na ta program gledajo v nekaterih gospodarskih organizacijah oziroma, kako si zamišljajo novo poslovno leto v okoliščinah konvertibilnega dinarja in tržnega gospodarstva.

S Slavkom Plavcem, namestnikom generalnega direktorja Krke, se pogovarjali pred Markovičevim nastopom v zvezni skupščini. Glede na šok, ki ga je pri marsikomu povzročil program zvezne vlade, bi bilo normalno, da bi ta pogovor opravili še enkrat, vendar tega nismo storili. Poglejmo, zakaj.

»Krka bo prihodnje leto polovico svoje proizvodnje izvozila in za to iztržila približno 230 milijonov dolarjev. To so številke, v katerih vidimo jamstvo, da nas še tako nestabilne notranje razmere finančno ne morejo spraviti na tla.«

Plavec najbrž ni računal, da bo zvezna vlada zamrznila tudi cene

zdravil. Zato utegnejo imeti v Krki gotovo nekaj preglavic, ki pa jih bodo, seveda če bodo napovedani ekonomski parametri držali, gotovo premagali.

Po Plavčevih besedah je novomeški kolektiv doslej bolj od cen mučila vsesplošna nelikvidnost domačega gospodarstva, še zlasti zdravstva. Če se bo ta izboljšala, potem je na dlani, da bodo Novomeščani tudi zamrznjene cene zdravil lažje preživeli kot bi jih sicer.

Slavko Plavec je menil, da je naše vprašanje o tem, kako si v Krki zamišljajo prihodnje poslovno leto, problematično, ker nima v rokah temeljnih prvin go-

spodarske politike in sistema, ki bi opredeljevale njegove odgovore. Je pa glede tega izrazil željo, da bi zvezna vlada nadaljevala s tržno usmerjeno politiko, kar v Krki samo po sebi rešuje mnoga vprašanja. Ker se je na dokaj verjetno Plavčevo zadovoljstvo to zgodilo celo bolj, kot je najbrž pričakoval, mirno lahko zapišemo, da bo Krka v novem letu dobro gospodarila in se še hitreje razvijala kot doslej.

Slavko Plavec

Marković je dobro premislil

Ivan Koželj, direktor Plutala, nas je pričakal z nasmeškom, rekoč: »Nimam se še za starega, vendar že vsaj 20 let poslušam pravljice o tem, kako nam bo krasno, ko bomo dobili konvertibilni dinar. Toda zdaj, ko smo ga končno res dobili, pravim, da nam ne bo popolnom nič krasno, temveč da se bo zdaj šele začelo.

Je pa res, da je prav konvertibilni dinar tista os, okoli katere se vse vrti.

Konvertibilnost dinarja je že v psihološkem pogledu čudovita stvar, kajti trden denar ima rad prav vsak. Brez njega ni nobenega resnega poslovanja, ni demokracije... Ljudje bodo poslej prisiljeni delati in razmišljati kot na Zahodu. Prepričan sem, da se s trdno valuto tudi samo rešuje zadnje čase žgoče vprašanje jugoslovanskega partikularizma.

Marković je očitno dobro premislil, ko se je odločil za to potezo. Opaziti je tudi sistematičnost, kajti če bi se za tak ukrep odločil na začetku mandata, bi bile banke že prvi dan po uvedbi konvertibilnega dinarja prazne. Z visoko inflacijo je prisilil ljudi, da so ostali brez dinarjev, tako da ni nobene bojazni, da bi zdaj močnejše ogrozili devizne rezerve.

Mislil pa, da konvertibilnost dinarja ni vse. Pomembnejše se mi zdi, kako bo Marković rešil vprašanje lastništva. Žal še ne poznam zakona, zato bi o tem težko kaj več povedal. Upanje, da se bomo tudi tu premaknili korak naprej, mi budi njegova izjava, po kateri bo moč družbena podjetja prodajati tujim in domačim pravnim osebam. Nekoliko pa mi zaudarja

varčevanja in poslabševanja plačilnobilančnih gibanj pa so se cene spet začele dvigati. Nekateri menijo, da je vlada naredila napako, ker je dovolila 8–15 odstotno povečanje plač pred zamrznitvijo cen in plač, pa tudi deficita javnega sektorja ji ni uspelo odpraviti. Načrt crusado je propadel, s tem pa tudi minister za finance in predsednik centralne banke.

V Izraelu so se leta 1985 odločili za ostro zmanjšanje proračunskega primanjkljaja, devalvacijo domače valute in njeno vezavo na dolar, zamrznitev vseh plač (mezd) in cen. Tako so okoli 1000-odstotno letno rast inflacije znižali na okoli 20 odstotkov v letu 1986. V Boliviji pa so v prvi polovici leta 1985 zabeležili 20.000-odstotno letno stopnjo inflacije. Zato so se odločili za novo

cene zamrznjene le nekaj časa in da bo nato sledila splošna sprostitev cen, seveda na podlagi nujnih protiinflacijskih ukrepov. Glede na izkušnje Argentine, Brazilije, Izraela in Bolivije lahko upamo, da bo tudi pri nas terapija s šokom prvi hip zelo uspešna, problem pa bo vzdržati pri ostrih omejevalnih ukrepih dovolj dolgo, da bi se gospodarstvo stabiliziralo in začelo zdravo gospodarsko rast. Jugoslovanska vlada po mnenju dr. Marjana Senjurja prav tako ne bi smela prezreti, da v omenjenih državah niso omenjali nujnih sprememb ekonomskega sistema kot neizogibnega pogoja za uspeh v protiinflacijskem boju. Deficitarno financiranje, realno negativne obresti mere, administrativne cene in precejšen tečaj dinarja pa so bili – vsaj doslej – temelji

Načrtovan padec realnih plač

Osební dohodki se bodo po eni strani zmanjšali zaradi pričakovanega zmanjšanja družbenega proizvoda, po drugi pa zaradi zaostrovanja finančne discipline in omejevalne denarne politike.

ekonomsko politiko in odpravili nadzor nad cenami, obrestnih mer, izvoza in uvoza. Legalizirali so črni trg deviz in sprostili uradni menjalni tečaj domače valute. S strogo denarno in fiskalno politiko so med drugim bistveno zmanjšali proračunski primanjkljaj. Novo denarno enoto so uvedli leta 1987. Mezde v javnem sektorju so zamrznili, cene pa so popolnoma sprostili. Število zaposlenih v javnem sektorju so zmanjšali za okoli 17.000 zaposlenih, obrestne mere pa so se prosto oblikovale. Inflacija je presenetljivo padla celo brez kontrole cen in se je v enajstih mesecih leta 1986 dvignila le za okoli 65 odstotkov (leto prej v enakem obdobju za 6981 odstotkov).

Ali smo na pravi poti

Kot je zatrdil Ante Marković, se je tudi njegova vlada odločila za spopad s primanjkljajem zveznega proračuna, ki ga vlada priznava, javni dolg pa naj bi servisirali. Hkrati naj bi preprečili nastajanje novih izgub v javnem sektorju gospodarstva in prenehali deficitarno financiranje gospodarskih izgub. Količino denarja v obtoku naj bi takoj začeli zmanjševati in vodili politiko realno pozitivnih obrestnih mer. Verjetno lahko pričakujemo, da bodo plače in

našega ekonomskega sistema. Ali je torej vlada na pravi poti, saj te temelje (za zdaj le verbalno) ruši?

Eni trdijo, da kaže na to vprašanje odgovoriti pritrdilno in da je protiinflacijski program sedanje vlade najbolj konsistenten in celovit, kar smo jih imeli. Drugi opozarjajo, da smo porabo krčili tudi v minulih letih, a se je materialna proizvodnja vseeno zmanjševala oziroma zastala. Pokazalo se je, da smo v letih 1981–85 zmanjševali življenjsko raven za okoli 2 odstotka na leto (v Sloveniji za okoli 4 odstotke), investicijsko porabo pa celo za 9 odstotkov na leto. Ostro krčenje porabe smo seveda zavestno prenašali zaradi prepričanja, da je to potrebno zaradi odplačevanja dolgov in borbe proti inflaciji. V resnici pa smo na ta način pokrivali skrite izgube v gospodarstvu. Po oceni dr. Branimirja Lokina je »žrtev standarda« uničila vse, uspeha pa ni bilo. Problem je namreč razvojne, ne pa monetarne narave, meni Lokin. Z njegovim ramišljanjem pa se lahko le delno strinjamo, saj gre za razvojni in monetarni problem. Morda je še najbližje resnici Jeffrey Sachs, ki trdi, da v Jugoslaviji nihče ne skrbi za oplajanje kapitala, ampak njegovo substanco celo »nažiramo«. Markovičevi vladi bo torej gospodarska prenova uspela šele takrat, ko bo ekonomski sistem gospodarstvu omogočal ustvarjati novo vrednost. Prvi pogoj za začetek reforme pa je seveda popoln zlom inflacije in seveda zaupanje ljudi v vlado. Če bo stopnja inflacije prihodnje leto resnično le 13-odstotna oziroma enoodstotna na mesec, bomo začeli Jugoslavlani gledati na Anteja Markovića povsem drugače kot sedaj, ko imamo okoli 80 odstotkov prihrankov v obliki deviznih vlog in le 20 odstotkov v dinarjih. Seveda pa še zdaleč ni dovolj, da

Klirinški izvozniki bodo imeli težave

Vsako nadaljnje povečevanje klirinškega suficita v menjavi s tujino naj bi preprečili, avtomatska monetizacija klirinškega izvoza pa menda ne bo več možna. Klirinški izvozniki bodo dobili plačilo za izvoz le v višini plačanega uvoza in sicer glede na vrstni red plačil v obračunski valuti.

je Markovičeva vlada uvedla notranje konvertibilen dinar in njegovo vrednost oziroma tečaj povezala z marko. Potrebujemo

namreč donosen dinar, ki mu bo zrasel ugled v Zürichu, Frankfurtu, Londonu...

Emil Lah

Dinar bo drago blago

Privlačno se sliši, da bomo lahko devize kupovali za konvertibilne dinarjev v naših bankah in ne več na ulici. Toda, kot opozarjajo predstavniki zvezne vlade, bo dinar »redko in drago blago«, kar z drugimi besedami pomeni, da večina ljudi ne bo imela dinarjev za nakupe deviz.

Ivan Koželj

tisti del izjave, v katerem govori o skladih za razvoj.

Takšen prijem mi diši po Thatcherizmu. Če bo to to, bo stvar v redu. Toda vedeti je treba, da je Thatcherjeva poskušala reprivatizirati državno lastnino in pri tem uspela, medtem ko pri nas ni državne lastnine. Tu se zdaj ponuja več modelov transformacije te naše nesrečne družbene lastnine, vendar sem preoprečan, da ne bo šlo drugače, kot da lastništvo priznamo državi in to seveda pametni državi, ki jo moramo najprej dobiti. V vseh drugih primerih se v tej zmešnjavi poraja resna nevarnost, da bomo pri transformaciji družbene lastnine napolnili le zasebne in žepe spekulantov. Teh ni tako malo in prepričan sem, da se mora ta država najprej

usposobiti, da se bo uspešno sprijemala prav s spekulativstvom.

Ko govorim o pametni državi, mislim tudi na njeno pravno funkcijo, ki se je mora zanesljivo lotevati čisto drugače, kot je to počela doslej. Konkretno mislim na nastopanje naših podjetij na problematičnih tujih (afriških in azijskih) tržiščih, ki jim mora država s primernimi bilateralnimi sporazumi vsekakor nuditi neko osnovno varnost. Zdaj so ta podjetja večinoma prepuščena sama sebi, kajti državne ustanove preprosto ne prevzemajo nobenega tveganja. Poglejte: mi že 10 let delamo v Iranu, ki je veliko tržišče in kjer smo v farmacevtski industriji skoraj monopolist. Toda doslej nam še ni uspelo izvedeti, kakšne sporazume ima Jugoslavi-

ja s to državo. Skratka, če hoče ta država aktivnejši nastop svojega gospodarstva na tujih trgih, potem bo nujno morala prevzeti tudi vlogo pogajalca in tistega subjekta, ki bo podjetjem nudil jamstvo.

O novem gospodarskem programu in Plutalu, pa sem prepričan, da bomo poslej veliko lažje delali kot smo doslej, saj se bomo res lahko posvetili delu, od katerega bo nekaj haska, ne pa predpisomaniji, ki nas je od njega odvrčala. Je pa jasno, da gre šele za prve korake v tej smeri, pri katerih bomo morali še vedno računati na takšne ali drugačne kvazi-marketingške poteze. Pri operacionalizaciji tega programa pa mora vsako podjetje, vključno z državo,

zasnovati takšno proizvodnjo, ki bo strateško, in ne spekulantsko usmerjena.

Avto na posojilo

Iztok Kavčič, pomočnik direktorja Autocomerca, je bil kratak, vendar jednat: »Za prihodnje leto nimamo podpisane niti ene pogodbe, ker smo vsi čakali, kaj se bo izcimilo v Beogradu. Moram pa reči, da Markovičev program v mnogočem spreminja naše poslovanje.

Bil je že skrajni čas, kajti delali smo v obupnih razmerah. Samo za primer: medtem ko nam je Tomos ponujal moped za kakih 6 ali 7 milijard, je v trgovini še vedno stal tri in pol milijarde.

Zavedamo se, da ti ukrepi, koli-

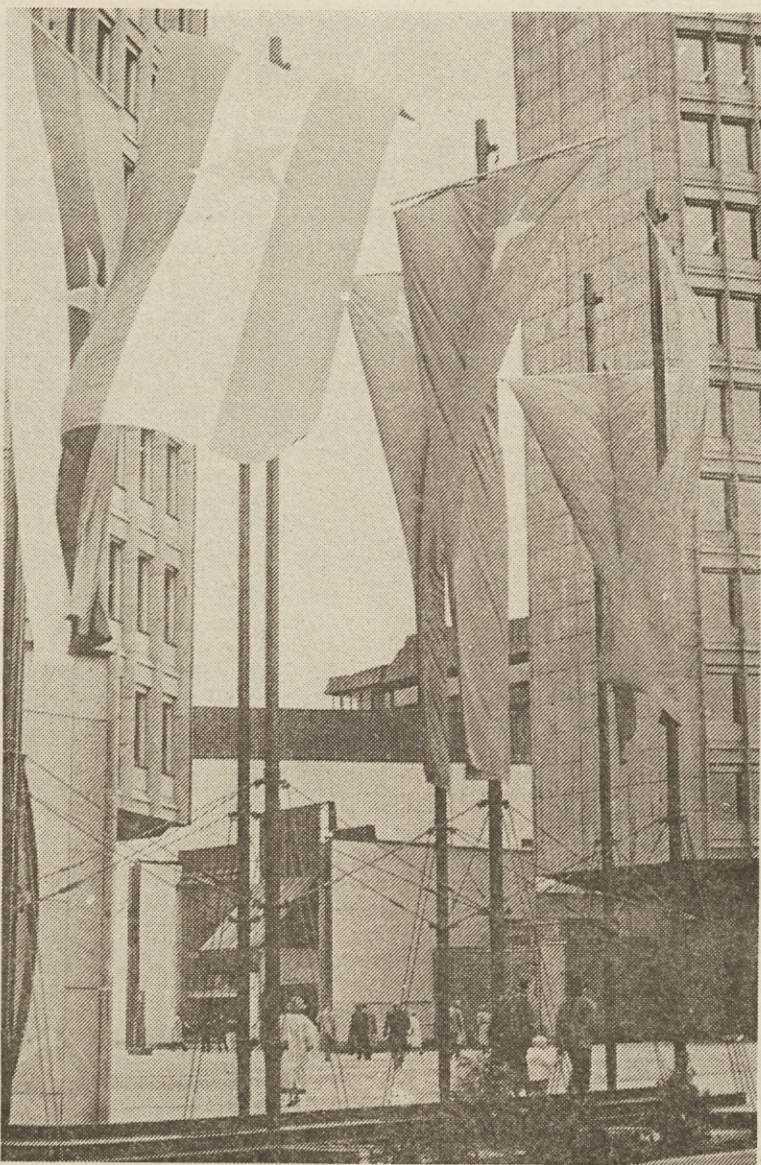
kor so že tržno naravnani, vsaj na začetku pomenijo občuten padec kupne moči, kar pa bomo morali ob konvertibilnem dinarju nadomestiti z drugimi oblikami prodaje. Jasno je, da bomo morali prodajati na posojilo, kar pomeni, da bo slej ko prej tudi pri nas postal avto običajna porabna dobrina, ki si jo bo marsikdo lažje privoščil, kot si jo je zdaj, ko je bilo treba zanjo odšteti celo premoženje. Bo pač tako kot je v Franciji, kjer položijo za avto 500 frankov, potem pa 50 mesecev odplačuješ posojilo, ali čez mejo, v Trstu, kjer so tudi že naši ljudje kupovali avtomobile tako, da so plačali 20 odstotkov, preostalo pa na mesečne obroke.

Jasno je, da takšne prodaje ne bomo mogli financirati sami trgovci in da se bomo o tem morali dogovoriti s proizvajalci, ki, če bodo hoteli proizvajati in zaslužiti, ne bodo imeli izbire-tudi oni se bomo morali ogreti za takšno prodajo. Zavedam se, da bo sprva za oboje zelo težko, toda upam, da bomo ta vakuum s skupnimi močmi nekako prebrodili. To pa je tudi nujno, če hočemo čez čas normalno delati in normalno živeti. To pa je tudi smisel tega programa, mar ne?«

Ivo Kuljaj

Iztok Kavčič

Eureka je moja plesna šola

»Meni se zdi, da je najbrž danes, govorim kot član zveze komunistov Slovenije, da je lahko biti komunist zato, ker imamo cilj pred sabo in ker vemo, kaj hočemo in ker sem prepričan, da to, kar mislimo in kar hočemo, delamo iz poštenega srca, iz prepričanja...«

(Polde Bibič na 11. kongresu)

Prerinem se pred televizijski zaslon in strmim v možakarja, ki vpije v mikrofoni: »Dol s socializmom, dol s komunizmom, hočemo svobodo...« Potem se pred mikrofoni prerine drugi in v istem tonu kliče Svobodi. Meter vstran, pod pravim kotom obrnjen v drugo smer, je drugi zaslon: kamera odlikava sedečo množico. Nekje na dnu dvorane je široko omizje z mikrofoni. Slika žari v prazno. Vsi gledamo v prvega.

Tu, dobrega pol metra vstran teče isto življenje isti hip, v istem času, na istem svetu. Le kamere so skoraj petsto kilometrov naražen. Ena je nekje v Romuniji, druga v veliki dvorani Cankarjevega doma. Če bi na prvem zaslonu zavrteli magnetni trak spred meseca dni, ko je bil v Romuniji kongres tamkajšnjih komunistov, bi bilo manj zmede. Na obeh bi gledal podobne dvorane, podobne ljudi, celo nekaj govorov bi se prekrivalo...

Eni s kolesom, drugi s krvjo v Evropo

Oboje poznam, dolgo sem hodil isto pot: enakost v istem siromaštvu. Le vedel nisem, da so bile karte za ista živila različnih barv. Da se tisti, ki mi, bosonogemu, kažejo pot v brezrazredno družbo, vozijo z mercedesi. Ko so prihajali, smo to izvedeli po zvočnikih, ki

so bili pritrjeni na drevesa, pod napušče višjih hiš ali na drogove električne napeljave. Vsi smo morali k njim, da bi videli, kako se rokujejo z našimi predstavniki ljudstva, da nam pomahajo in potem izginejo nekam v posebne prostore. V nepovrat. In tako iz leta v leto. In mi smo še dolgo zatem, ko jih že zdavnaj ni bilo več, mahali z zastavicami in klicali svobodi ter enakosti med narodi.

Na ploščadi pred Cankarjevim domom ni ne zvočnikov ne TV zaslonov. Mladi drvijo sem in tja na rolnah, pred Maksijem mladenci v frakih in cilindrih vrtita staro lajno z božičnimi napevi. Pred enaindvajsetimi dnevi je bila povsem drugačna, kužna slika: niti enega človeka ne lajne, ne otrok na rolnah. Samo miličniki in skupina drugačnih, glasnih, vpijočih, pretečih. Da bi se »zgodilo« ljudstvo. Kamere so bile postavljene, svet je čakal, slovenski narod pa molčal.

Različne poti so v socializmu, to je via facti. Vendar vsem ni dano, da bi se sami in prostovoljno odločali pri izbiri. Kot zdaj mi in končno tudi oni v Romuniji. Toda tam, v Romuniji, teče kri. Mrtvi padajo otroci z materami vred. In tisti s Kosovega polja in širše, ki so pripravljali scenarij nam Slovencem, ki so in še poskušajo koliti nam pot v Evropo, zdaj do-

ma, ob toplem zapečku gledajo premiero svojih hotenj. Kri in mrtve matere z otroki. Kar se mene tiče, se raje peljem s kolesom kot po krvi v Evropo. Kako je lahko petsto kilometrov zračne črte daleč ali blizu. Odvisno je le, kje stojiš. Na začetku ali koncu iste poti.

Papir za trideset let garanja

Kako bi se počutili, če bi vas brat v predverju vašega doma ob vstopu pretipal po vsem telesu, torbo pregledal z rentgenom? Enako, kot sem se sam ob vstopu v Cankarjev dom ob mojem kongresu, v mojem svetišču! In če ti to opravi še brat, ki ne govori tvojega jezika, je dvakrat boleče. Dolga je pot v Evropo. In ni ji še videti konca.

Vzel sem si Kučanovo popotnico našemu socializmu. Včeraj in danes, dasiravno si danes še nisem sam izbral sopotnikov. Vsi niso po moji meri. Prevečkrat sem jih že gledal, prepogosto poslušal in le na začetku verjel. Spet so tu, na kongresu. Na mojem kongresu. Gledam jih, kako samozavestno še vedno stopajo za govorniški oder, poslušam, kako ponavljajo in na koncu z rahlo pretirno odhajajo. Komu pretijo? Ker sedijo v veliki dvorani, ne vidijo obračuna Romunov.

Niso niti priče podeljevanju priznanj starim sodelavkam nekega, sploh ni bistveno katerega podjetja, ker smo tega v Sloveniji, žal, deležni vsi, ki hkrati teče pri Šestici. Izžete delavke dobivajo za svoje tridesetletno delo priznanja. Papir za trideset let garanja. Blestivka na fotoaparatu ob vsaki podelitvi zablisti, nekdo ploska, mladenka v mini krilu pa že sega po naslednji diplomu. Slika za spomin in opomin.

Ob točilni mizi pred veliko dvorano, v kateri je kongres, zdaj že verjetno mimo pričakovanj, ker se za govorniškimi odrom vrstijo tudi delegati, ki nimajo kaj povedati, ker je bilo že vse povedano, se zapletem v pogovor s kolegi iz Srbije. Tu so in mnogo jih je. Nezaupljivi, skoraj gluhi, z enim očesom zrejo v zaslon, ki še vedno prenaša dogodka iz Romunije. Njim, tem kolegom, je vse jasno. S tako razčiščenimi in prečiščenimi mislimi so že prišli sem, v Ljubljano. Toda nobeden ni niti pričakoval, kaj šele slutil, da se bo v Romuniji zgodilo – ljudstvo. Zdaj jih skrbi edino le, kje je veliki vož z ženo in svojim klanom.

Na plenarni seji Janez Kocijančič skuša dokončno uskladiti misli delegatov in njihove amandmaje. Kar ni bilo storjeno pravočasno in prej, je treba počistiti na kongresu. Zdi se mi, da je to zadnji takšen kongres. Do tega spoznanja prihajam po pregledu izvoljenih članov v novo vodstvo. Bal sem se, da bomo komunisti s kongresom pustili več manevrskega prostora alternativni. Strah me je le odgovornosti pred tem članstvom in narodom. Ne zaradi Romunije, zaradi mnenja Pavleta Cara, ki je izza govorniškega odra rekel: »Tisti amandma, ki se nanaša na debile, bi bilo dobro, da bi ga črtali. Debilom ne sodijo niti civilna sodišča, ker so neprištevne osebe...«

Njega dni smo se na lojtrskih vozovih vozili po ulicah in vzklikali kongresu. Zadnjega smo namesto z Internacionalo, iz prakse vem, da se v vseh teh desetletjih niti tretjina ni na izust naučila besedila, začeli ob zvokih Beethovne 9. simfonije. To me najbolj radosti. Kajti največji transparent, ki je bil razpet čez Titovo v Ljubljani, je pozival v Eureka, ki je plesna šola Evrope. Spet so nas zasrbele pete.

Janez Sever

ob in na 11. kongresu ZKS

Politiko iz podjetij

Na spomladanskih volitvah bomo sindikati sodelovali tako, da bomo podprli tiste programe in tiste kandidate, ki so po meri našega članstva in ki vsaj simpatizirajo z nami. Evropo vidimo v ekonomskih svobodah, v svobodi sindikalnega organiziranja, v gospodarskih učinkovitostih in uspešnem socialnem razvoju, v bogatejšem in pravičnejšem življenju, v humanem, zdravem in varnem življenju. O teh točkah bomo sindikati, ki ima za zdaj največ volilcev, dali svoje glasove.

Za nas so ekonomske svobode temelj demokracije. Do njih bomo najprej prišli tako, da bomo depolitizirali podjetja in gospodarjenje v njih. Podjetje in ustanova ni prostor, v katerem naj bi se spopadale stranke, zveze in gibanja, vključno z zvezo komunistov kot mojo stranko. Smo za umik politike iz podjetij in o tem bomo na prihodnjem zasedanju skupščine SR Slovenije dali tudi konkreten amandma.

Glede sindikata in njegove depolitizacije pa moram povedati, da smo proti strankarskim sindikatom in to zato, ker so le-ti v preteklosti razbijali enotno sindikalno gibanje. Ko se odločamo za Evropo zdaj, pa v sindikatih mislimo tudi na ekonomsko plačo, za katero se bomo postavili kot zrel pogajalec in partner v pogajanjih, in moram povedati, da od najnižjih osebnih dohodkov, ki jih bomo zapisali v kolektivne pogodbe, ne bomo odstopali. Ker smo se pred kratkim oklicali za stanovsko in interesno organizacijo delavstva; to določa tudi naš odnos do drugih organizacij, vključno s SZDL. Z ustavo smo si zagotovili, da lahko v parlamentu nastopamo kot predlagatelji zakonov in ukrepov, ko gre za ekonomski in socialni položaj delavcev. Tako bomo lahko pri oblikovanju zakonov pokazali svoj obraz in svojo delavsko barvo.

Iz razprave Rajka Lesjaka, sekretarja RS ZSS, na 11. kongresu ZKS

Partija, podčrtana z zeleno

Evropa zdaj, podčrtana z zeleno, je postala razpoznavni znak zveze komunistov Slovenije: to pomeni, da se v partiji prav dobro zavedajo pomena ekološko kultivirane družbe. Brez večje in celovitejške skrbi za okolje namreč ni mogoče doseči evropske kakovosti življenja, za katero se zavzema partija in ki postaja njeno geslo za nastop na bližnjih svobodnih volitvah.

Sicer pa so v svetu že zdavnaj spoznali, da je varovanje človekovega okolja v samem vrhu najpomembnejših svetovnih zadev oziroma omejitveni razvojni dejavnik, kar pomeni, da je treba ekološko obravnavati enakopravno z gospodarsko rastjo – če ji že ne dajati prednosti. Pa tudi pri nas čedalje številnejši strokovnjaki bijejo plat zvona, da se moramo celostno lotiti vzrokov za čedalje hujše onesnaževanje in jih tudi odpravljati, če hočemo doseči dejanski uspeh in zagotoviti varnejšo prihodnost sebi, zlasti pa še svojim potomcem: te zemlje nismo podedovali zase, ampak za svoje potomce, pravi eno izmed temeljnih gesel mednarodnega ekološkega gibanja.

Zavedati se je treba, da je miselnost, po kateri se napredek meri po široki gradnji čedalje več tovarn in avtocest – pri čemer pa je onesnaževanje okolja zanemarljiva cena, ki jo je pač treba plačati – zastarela za dobra tri desetletja in danes spada že v ropotarnico zgodovine. Res je, da o tem pri nas zadnje čase zelo radi govorimo, naredimo pa še zmerom bore malo za čistejšo okolje.

Šele šok, ki so ga v javnosti povzročile nekatere naravne ekološke katastrofe, kakršna je bila zastrupitev reke Krpe v Beli krajini ali podtalnice na Dravskem polju na Štajerskem ali pa uničenje narava v Zasavju, v Mežiški in Saleški dolini in na območju Celja, je zvezo komunistov Slovenije naravnost prisilil v to, da posveti tudi ekološkim vprašanjem več pozornosti, če si hoče pridobiti več zaupanja ljudi. Dejstvo je pač, da se ekološkim vprašanjem oziroma njihovem učinkovitemu reševanju dandanes preprosto ni več mogoče izogniti.

Breme odgovornosti za škodo pri uničevanju narave nosi pred-

vsem zveza komunistov kot vodilna sila v družbi oziroma kot stranka na oblasti. Zato je tudi njena naloga, da začne sama tudi konkretno spodbujati ukrepe za odpravljanje rakastih ran onesnaževanja v Sloveniji oziroma prispevati k odpravljanju zgrešenega gospodarskega razvoja iz preteklosti.

V tej zvezi kaže pozdraviti resolucijo o ekološki sanaciji Zasavja na pravkar končanem 11. kongresu slovenskih komunistov, saj zahteva, da sprejme republiška skupščina o tem nacionalni program. Pri tem gre za konkreten predlog in ne več za govorjenje v prazno, kot smo bili navajeni v preteklosti. Prav na tem področju se namreč razgalja stari ekstenzivni oziroma količinski model razvoja, ki je vodil v uničevanje okolja in ga je tudi partija s svojim monopolnim oblastnim položajem izdatno podpirala.

Ekologija pa zahteva praznoreditev moči pri odločanju in dosledno izterjavo odgovornosti. To pa pomeni pravico do demokratičnega nadzora, vsestransko obveščenost, možnost spreminjanja razvojnih načrtov, javnost dela, spoštovanje strokovnih standardov in mednarodnih protokolov. To pomeni tudi preustroj gospodarstva, s katerim vse preveč zamujamo, uveljavljanje varčnosti, kakovosti, znanja v proizvodnji – pa tudi konkurenčnosti, tehnologije, ki manj uničuje naravo.

Dozdaj smo o večini teh vprašanj govorili le na splošno, v resnici pa smo premalo naredili. Konkretno pa je treba storiti tole: ozdraviti in zavarovati rezervarje podtalnice, najbolj ogrožene reke, potoke, Jadran, gozdove, najbolj uničene slovenske doline, zaščititi plodno zemljo, urediti odlagališča komunalnih in posebnih odpadkov, spodbujati evropsko gibanje za zdrava mesta, pospešiti ustanovitev neodvisnega ekološkega inštituta.

Koliko misli zveza komunistov zares tudi na področju ekologije, bo pokazala že bližnja prihodnost, saj so tudi nove politične zveze vpisale ekologijo na vidna mesta v svoje programe. Toda ekologija ni modna muha ali začimba za volilne golaže, ampak gre marsikaj – za biti ali ne biti.

Marija Frančeskin

ob in na 11. kongresu ZKS**Edino monopol ZKJ lahko onemogoči nastanek demokracije**

»Politični in ideološki monopol naše partije je več kot vsi sovražniki skupaj prispeval k idejnopolitičnemu, programsko teoretičnemu, akcijskemu in kadrovskemu razvrednotenju ZK, pa tudi k oživitvi ustvarjalnega dosega tistih, ki jim je bilo dopuščeno govoriti.« je med drugim dejal Milan Kučan v svojem referatu. Dodal je tudi, da je »prvi korak v preseganje lastne dogmatizirane zavesti v odpovedi ustavno zavarovanemu avantgardizmu ZK ter priznavanje in razvijanje političnega pluralizma kot izhodišča in pogoja za lastno programsko in akcijsko vitalnost, pobudo in inovativnost«. ZK pri tem ni tisti razsodnik in oblastnik, ki bi nasilje nad ljudmi, kot je bilo nasilje, ko je bila ena sama partija izključna možnost za njihovo politično uveljavljanje in delovanje.

Prvi cilj, ki ga komunisti predlagajo in ki se mu po zatrdilih Kučana niso pripravljeni odreči za nobeno ceno, je izvedba napovedanih demokratičnih svobodnih in poštenih volitev. Z njimi

bo narejen korak iz običajne liberalizacije socializma k nastajanju demokratičnega reda. Z njimi bo cena kakršne koli vrnitve na staro zrasla prek zmožnosti vseh, ki bi si kaj takega želeli. Seveda je jasno, da komunisti na volitvah lahko tudi izgubijo. Toda prav pripravljenost na demokratične volitve, pri katerih obstaja tudi možnost poraza, je zmaga Zveze komunistov Slovenije.

Jugoslavija bo tisto, kar se bomo demokratično in brez prisile dogovorili o njej. Tak dogovor je mogoč samo v okviru demokratičnega reda in pravi, da noben narod, soustanovitelj zveze, ne more biti preglasovan. V ureditvi, kakršno imamo, obstaja samo eno oblastno mesto, ki lahko onemogoča tako nastanek demokracije za državljane kot ohranitev enakopravnosti narodov, to je oblastni monopol Zveze komunistov Jugoslavije. Odmik celotne Zveze komunistov Jugoslavije z monopola oblasti pomeni pravzaprav le njeno razdružitve z državo in njena prenova v enega izmed dejavnikov konkurenčnega političnega pluralizma, ki se za oblast bojuje z legitimnimi sredstvi pravne države, minimalni program za kongres Zveze komunistov Jugoslavije.

Igor Žitnik

Sedanja organiziranost partijo omejuje

Zveza komunistov Slovenije se odloča za demokracijo in se odloča za upoštevanje manjšin. Člani se organizirajo na način, v katerem so enakopravni, ne pa egalitarni ali avtoritarni odnosi bistvena spodbuda in jamstvo njihove družbene uspešnosti. Demokratični odnosi v ZK omogočajo, da vsak član, ki si to želi, v skladu s svojim znanjem, rezultati dela in družbenim ugledom dosega vpliv v organizaciji. ZK se opredeljuje za svobodo in odgovornost članov, za njihovo pravico do pobude in samoorganiziranja, za avtonomijo ravni odločanja, za osebno prevzemanje odgovornosti in za toliko zavestne in statutarne določene discipline, kolikor je potrebno za varovanje potrebne akcijske enotnosti in družbene učinkovitosti organizacije. Različnost in pluralizem v zvezi komunistov ter tekmovanje alternativnih projektov hočejo spremeniti v svojo razvojno prednost in prednost ZKJ.

V predkongresni razpravi je dvignila veliko prahu opredelitev o socialni bazi zveze komunistov. Po razpravi na kongresu, ki je še vedno odražala dve skrajnosti – klasičen pogled na razumevanje socialne baze zveze komunistov in stališča, da o tem v programskem dokumentu ni mogoče govoriti, ker to lahko pokažejo edino dejanska gibanja in socialna struktura članov ZK in volilcev, je bil dosežen nekakšen kompromis. Pod geslom »Zavezništvo za družbeno prenovo« so zapisali, da so družbeni temelji zveze komunistov »vsi ustvarjalci materialnih in duhovnih dobrin, ki hočejo enakopravno soustvarjati demokratično družbo evropske kakovosti življenja. To so posamezniki, družbeni sloji in skupine, ki se zavzemajo za demokratično nastajanje skupnih interesov, ki se upirajo ekološko brezčutni ekologiji, brezobzirni privatizaciji, povprečnosti in rutinerstvu, nepravilnim družbenim razlikam, nezaupljivosti do trga in podjetništva, monopolom, dominaciji, korupciji, samovolji odtujenih političnih, ekonomskih in oblastniških struktur. ZK se zavzema za vzpostavljane družbenega zavezništva socialnih slojev, ki so nosilci družbene preнове. Naša družba se pluralizira in individualizira na osnovi ustvarjalnega dela, organizirane uporabe novega znanja, množične ustvarjalnosti, tržnega zagotavljanja ekonomske uspešnosti.

sti, a tudi na osnovi družbene solidarnosti.«

S posebnim sklepom je 11. kongres ZKS pooblastil delegate ZKS na 14. izrednem kongresu Zveze komunistov Jugoslavije, da se dosledno zavzemajo za preoblikovanje Zveze komunistov Jugoslavije v zvezo samostojnih republiških organizacij, ki se svobodno povezujejo v ZKJ. Sklepi 14. kongresa ZKJ, ki bi bili v nasprotju s tem, Zveze komunistov Slovenije ne zavazujejo. V ZK Jugoslavije in z njo bo ZK Slovenije v tem primeru sodelovala na temelju svojih programskih opredelitev in interesov za skupno politično akcijo.

Igor Žitnik

Bitka, ki se začena, je volilna bitka

Zveza komunistov je edina komunistična stranka na svetu, ki se je odločila za strankarski pluralizem in demokratične volitve, ne da bi jo k temu prisilile množične demonstracije in množini gnev prebivalstva. Že ta pripravljenost je zmaga za zvezo komunistov. S temi besedami je Milan Kučan povedal tisto, kar vidijo politični poštenjaki, ki so ostali v njenih vrstah in kar bi lahko priznala tudi načelna opozicija. Politika pa je seveda znanost, lahko pa tudi umetnost, s katero težiš k oblasti (jo hočeš obdržati), tako da prepričuješ volilce o pravilnosti in naprednosti ciljev, zlasti razgledano javnost, pa tudi tako, da onemogočaš, smešiš ali kritiziraš nasprotnike.

Reformski partijski program, s katerim nas partija že zdaj postavlja v Evropo (ne več med neuvrščene ali na Balkan) je tudi dolgoročno gledano najboljši politični program na političnem trgu v naši republiki. Program, ki ga je kongres soglasno sprejel, so oblikovali mladi in večinoma novi partijski ideologi, ob pomoči precejšnjega dela napredne slovenske inteligence ter ob gmotni podpori oziroma sponzorstvu 60 večjih podjetij. S tem programom se v Sloveniji mnogi strinjajo oziroma celo širša koalicija.

Opozicija, katere del se je povezal v demos in pristal na vodjo Pučnika in socialdemokratov, seveda ne more združiti toliko strokovnjakov kot partija in tudi na sponzorstvo domačih družbenih podjetij ne more računati, čeprav je dobila iz tujine nekaj denarja od somišljenikov in nasprotnikov naše ureditve. Kučan, ki se je na kongresu precej ukvarjal z opozicijo, ob tem, ko partija kar naprej posluša jadikovanje, da je opozicija ukradla veter iz jader (prevzela glavne programske točke), je analitično ugotovil, katere opozi-

cijske zahteve ne morejo priti v program ZK in s tem tudi povedal opoziciji, da mora sama ugotoviti, ali ji te točke lahko pomagajo k uspehom na volitvah. Gre za zvezo komunistov in za Jugoslavijo in verjetno tudi za socializem po meri ljudi. Opozicija oziroma vsaj njena glavnina torej ob pomanjkanju bolj stvarnih ciljev gradi na protikomunizmu (opustitvi socialistične ureditve) in na poslovlitvi od Jugoslavije. Partija pa je tako s programom kot s kadri, ki so na kongresu dobili zupanje, prerezala popkovino s staro boljševiško partijo, kakršna je bila v času Popitovega predsednikovanja in deloma tudi, ko je je vodil Andrej Marinc.

Iz načelnih razlogov ne moremo nikomur prepričati, naj spremeni sam sebe in svoj pogled na svet. To velja tako za ljudi kot za stranke, ki so konec koncev sestavljene iz živih, razmišljajočih ljudi (česar Vinko Hafner verjetno ne upošteva). Res je, da se običajno sprašujemo o morali tistih, ki se obračajo po vetru, pri naši dozdašnji edini in privilegirani stranki pa verjetno ne gre le za zajemanje svežega vetra, ampak za globlje teoretično in človeško spoznanje in edino možno ukrepanje. Socializem s samoupravljanjem, kot smo ga ustvarili po meri partije, očitno ljudem ni dal tistega, kar so dobili v kapitalizmu po meri kapitala in strank in kar se vidi v osvobojenosti človeka, demokraciji, osebnosti in družbeni blaginji in gospodarskem ter kulturnem razvoju. Zato o morali partije ne moremo razmišljati zgolj tako kot Jože Pučnik in drugi, ki v bistvu menijo, da partija, tudi kot nova socialistično usmerjena stranka, ne more pooblaščenim tekmovati za oblast, če ne bo prej plačala kazni za vse pretekle napake in krivice drugače mislečim ljudem in tudi za krizo in raz-

sulo v sedanji avnojski Jugoslaviji. Verjetno je prav zato na 11. kongresu in potem, ko smo le nekaj priznali in naredili za žrtve dahavskih procesov, prišlo do pobude, da se z vsemi zakonitimi sredstvi popravijo vse krivice, ki se še dajo popraviti, in da dobijo opravičilo in zaščeno tistih, ki so trpeli, zlasti zaradi političnih procesov. Verjetno je takšen kongresni dogovor lahko tudi podlaga za skorajšnje novo vrednotenje slovenskega (Kavčičevega) liberalizma iz začetka sedemdesetih let.

Prvi zakon o strankah v povojni Jugoslaviji in skoraj novi zakon o volitvah sta pomembna ključa, ki bosta odpirala vrata v slovenski parlament in na vse druge oblastne položaje. Milan Kučan je na kongresu ocenil, da ZK resno misli na volitve in da za morebitni poraz ne išče vnaprejšnjega opravičila ter da je zato omogočila opoziciji, da je volilno zakonodajo uredila po svoji volji. Opazovalcem sej Jerovškove komisije pa se je dozdevalo, da Matevž Krivic, glavni oblikovalec obeh zakonov in drugi prvaki iz opozicije niso vedeli za to taktiko ZK in so se zato pustili speljati na led, na katerem bodo sami zdrsnili. Vse moči so usmerili v norme (tako kot vsi mi po ustavi iz leta 1974), zmanjkalo pa jim jih bo, da bi spremenili družbeno in politična razmerja in ljudi prepričali o svojih hotenjih v dobro ljudi in vsega naroda.

O strategiji in taktiki ZK na volitvah marsikaj pove tudi nedokončana razprava o odpravi osnovnih organizacij v podjetjih. Zdi se, da ob obeh za zmago na volitvah v družbenopolitične zbornice ZK razmišlja tudi o svojem tekmovanju za zbor združenega dela republiške skupščine. Potem ko se je sindikat z novembrsko zgodovinsko odločitvijo poslovlil od dosedanje splošne družbenopolitične organizacije in ko je računal, da bodo le menežerji konkurenca delavcem v boju za stolčke v združenodelavskem zboru, je v vztrajanju ZK, da ohrani organizacije v podjetjih, znova položaj, ko bo med delavci politična konkurenca, utemeljena tudi z organizacijami. Mogoče se zdaj kolca tudi Jožetu Školjču, ki je napovedal zmago na volitvah, obenem pa s statutom ZSMS odpravil dosedanje osnovne organizacije v podjetjih.

O zmagi in porazih na volitvah 1990 bomo še veliko ugibali in pisali in ob tem verjetno pozabili na že omenjeno Kučanovo oceno, da je uspeh za partijo že odločitev za strankarske in demokratične volitve. Zdi se, da nekaj napotil za uspeh strank lahko najdemo že v rezultatih vseh letošnjih volitev in tudi kongresnih, o katerih tudi pišemo. Ljudje bodo namesto za bolj ali manj močne stranke glasovali za ljudi. Glasove bodo dali tistim, ki jim zaupajo, ker imajo znanje, voljo in obraz oziroma moralo. Stari kadri oziroma zdrave sile, kot jih radi poimenujemo, nimajo na volitvah nobene možnosti. Bitka, ki se zdaj začena, je torej bitka za kadre, ki bodo pripravljeni kandidirati na listi katere izmed strank. Letos smo dobili skoraj novo ustavo, imamo nov (socialistični) partijski program, ob tem je prihajalo do oblikovanja napredne večinske koalicije, ki ji je glavna skrb položaj človeka in napredek, ne pa boj za oblast. Zdi se, da ima zato ZK z novim programom, potem ko se bo notranje preuredila in otrsela najtesnejše zveze z birokracijo, več možnosti za najsposobnejše kadre, kot pa tisti, ki ji hočejo oblast odvzeti. To pa seveda še zdaleč ne velja za vsa zatohla občinska in regijska okolja, v katerih člani ZK pravzaprav ne vedo, kaj bi delali z novim programom.

Franček Kavčič

Utrujeni so izgubili

Volitve slovenskega komunističnega vodstva in tudi kadrov, ki bodo branili slovenske barve v Beogradu, so dokazale, da se je slovenska ZK odločila popolnoma pretrgati kadrovsko verigo iz obdobja svinčenih let in ljudmi, ki so delali v nekdanji Popitovi partiji. Prelom je tako temeljit, da celo Andrej Marinc, za katerega so sedanji partijski liderji trdili, da je v njegovem mandatu spodbujal prenovo, ni dobil dovolj glasov za zvezni CK. Dobila je skupina, ki je v minulem obdobju sodelovala s Milanom Kučanom, opravila nekaj izvrstnih, če že ne celo briljantnih in tudi politično taktičnih manevrov na slovenskem in jugoslovanskem političnem prizorišču in ki se ni preveč obremenjevala z retoriko o socializmu, samoupravljanju in delavskem razredu. Nekaj se jih je vrnilo iz obdobja liberalizma, ko so morali čez noč zapustiti politične položaje (Janez Kocijancič in Živko Pregelj sta značilna predstavnika te skupine); z neposrednimi delavci in tehnično inteligenco, ki bi morali varovati, da se ZK ne bi odrekla svoji socialni bazi (delavskemu razredu), se ob volitvah in na kongresu niso ukvarjali. Zato pa so dobili možnost izkazati se v prihodnjem mandatu, predvsem pa na volitvah, mladi, z zgodovinskimi zmotami neobremenjeni ljudje, z znanjem (tudi političnega marketinga) in z, po sestavi sodeč, dokaj tehnokratsko usmeritvijo.

Zdi se, da bo v jugoslovansko partijsko vodstvo prišel krog ljudi, ki bo težak, vendar moder sogovornik z drugimi vodstvi. Tudi na slovenski politični sceni bo imela opozicija z njimi težko delo, saj gre za uigrano Kučanovo skupino, ki bo nepopustljiva v pogajanjih, če pa ji bo uspelo postaviti partijsko organizacijo na terenu in pomladiti predvsem članstvo, si bodo mnogi ob njih polomili zobe.

Marjan Horvat

Iz uvodne razprave Dušana Rebolja, člana predsedstva RS ZSS in predsednika komisije za pripravo programa neodvisnih sindikatov Slovenije, na seji komisije

Za jasne programske cilje

Razprava o programu je razkrila vrsto vprašanj in dilem o njegovem konceptu pa tudi sindikalnih ciljih, nalogah in strategiji, še posebej o vlogi in poziciji sindikata v političnem sistemu. Ta vprašanja so postala pomembna na eni strani zaradi nenehnega poglobljanja krize in slabšanja gmotnega in socialnega položaja ljudi, po drugi strani pa zaradi korenitih sprememb v razvijanju družbe, v kateri tečejo procesi uveljavljanja političnega pluralizma in tudi večstranskega sistema demokracije, ki postavlja v ospredje občana kot posameznika in njegove interese; procesi odprtega in svobodnega pluralnega prostora in dialoga z odpravo dosedanjega političnega monopola ene stranke ter prehoda na tržni koncept gospodarjenja, za katerega je znači-

To so v bistvu vprašanja, kako sindikatu povrniti oziroma kako okrepiti njegovo legitimno in kateri pogoji so za to potrebni. Utemeljeno se je pokazalo, da to ni možno doseči niti z dekretom niti z nenehnim poudarjanjem ali ponavljanjem neodvisnosti sindikata, temveč da je potreben temeljit zasuk glede projekcije razvoja sindikata. Že sam naslov programa je izzval različne komentarje – od tega, da sam po sebi še nič ne zagotavlja, pa do tega, da je izposojen, bolj rečeno, ukraden od drugih. Ne bi se bilo potrebno zadrževati pri slednjem vprašanju – razen razjasnitve, da je naslov dokumenta le v funkciji temeljnega sporočila, da ne gre za spremembo naziva, temveč da gre za sintagmo, ki je izposojena iz svetovnega sindikalnega gibanja, kjer je proces nastajanja novih neodvisnih sindikatov začel izven uradnih, kar samo po sebi že dovolj pove o namenu takšnega naslova, ki je želel izostriti pozicijo tudi sindikata Slovenije – če se ne bi za tem razkrivalo temeljno sporočilo in tudi opozorilo, da so programske usmeritve očitno ostale na pol poti, oz. da so nedorečene. V nadaljnjih fazah je takšna in podobna ponavljanja – velja tudi za sam naslov dokumenta nujno opustiti, saj s tem postajajo sami sebi namen, namesto tega pa je nujno programske cilje postaviti tako, da bodo jasno dali vedeti, v katero smer se razvija sindikat in njegova filozofija ob zasledovanju dveh osnovnih ciljev in zahtev članstva – to sta samostojnost sindikata in njegovo učinkovitejše delo v korist člana.

Pod težo trenutnih razmer

Nedorečenost programskih usmeritev je posledica njihove velike obremenjenosti s sedanjimi, trenutnimi razmerami, aktualnimi problemi in nalogami, kar je posledica zamegljevanja vizije sindikata. Ravno s tem je potrebno začeti; to naj bo osnovno izhodišče dela komisije, ki naj v programu postavi dolgoročno strategijo sindikalnega gibanja, sedanje težave in problemi pa so le nujno opozorilo, v katero smer je kreniti. Takšen pristop zahteva spremembo koncepta programa oz. njegovih ključnih točk, in sicer tako, da bo pogled sindikata na smer razvoja družbe ločen, ne zaradi njegovega vstopa v orbito oblasti, temveč zaradi perspektive članstva, da bo izostrilo in konkretiziralo čiste sindikalne naloge in cilje ter opredelilo prioritete dotedanje preširoke fronte sindikalnega dela in postavilo smer razvoja sindikata z naslonitvijo na temeljne točke, kot so depolitizacija sindikata, deinstytucionalizacija sindikata glede na sistem oziroma izključitev sindikata iz institucionalnih okvirov oblasti, iz političnega in tudi iz ekonomskega sistema, opredelitev sindikata kot interesne organizacije, ki naj ima vse značilnosti gibanja. Koncept programa naj bi torej imel tri programske sklope, in sicer: 1. splošni programski del, v katerem naj se določijo politični cilji razvoja družbe in perspektiva delavca v najširšem smislu te besede, tako kot jih vidi sindikat; 2. sindikalni del, ki naj pokaže železni sindikalni program, usmeritve in cilje, z radikalno postavitvijo sindikata na stran dela in ustvarjanja, pri čemer je nujno upoštevati spremembe strukture produkcije, v kateri vse bolj prevladuje znanje, sposobnost in inovativnost, kar v bistvu dolgoročno pomeni spremembo strategije delovanja in podobe sindikata (zlasti to se vse preveč zanemarija z vztrajanjem na klasičnih zaščitnih funkcijah varovanja fizičnega dela); ter 3. razvoj sindikata,

njegovo mesto v sistemu, strategijo delovanja, odnos do drugih subjektov (države, politike, itd.). S tem niso opredeljene prioritete, prav tako pa ne pomembnost posameznih sklopov.

Samoupravljanje

V splošnem programskem delu je posebej jasno opredeliti sindikalni odnos do samoupravljanja. Pod tem razumem nujnost redefiniranja samoupravljanja, ki naj pomeni jasno diskontinuiteto z dosedanjim pojmovanjem samoupravljanja kot integralnega modela odločanja od podjetja do skupščine na način, da vse strukture zaposlenih postavi kot nosilce ekonomskih in socialnih pravic. Razvije naj se v različne oblike soupravljanja in soodločanja o ekonomskih in socialnih vprašanjih v podjetju, zaposlenim naj zagotovi sodelovanje v upravljanju podjetja na podlagi dela oziroma zaposlitve, upoštevajoč, da je kvaliteta različna v različnih oblikah lastnine. Pri tem mora sindikat vztrajati, da so delo in rezultati dela, zlasti ustvarjalnost, znanje in sposobnost, postavljeni kot samostojni temelji prilaščanja. Gre torej za to, da naj bo osnova upravljanja lastnina nad kapitalom, vendar pa naj se z različnimi oblikami participacije in soodločanja, temelječih na standardih in merilih, ki jih pozna razviti svet zaposlenim zagotovi vpliv na ekonomsko in socialna vprašanja in upravljanje na podlagi dela skozi delavski svet, skupščino in druge organe podjetja. To pa je nekaj povsem drugega kot gole ukinitve samoupravljanja, kar mnogi zagovarjajo (nekaj jih je tudi v naših vrstah), in tudi diametralno nasprotno stališče od tistih, ki vidijo pogoj in osnovno upravljanje le v lastnini, ne pa tudi v delu, znanju, inovativnosti, ki ga je tudi sicer potrebno zakonsko zaščititi.

Druge vprašanje je nujnost diskontinuitete glede nelastninskega koncepta družbene lastnine, ki je doslej bila prednostno obravnavana, bolje rečeno, monopolno zaščitena in zato tudi ekonomsko neučinkovita. Opredeliti se kaže do nujnosti preoblikovanja nelastninskega koncepta družbene lastnine v oblike lastnine z določenim nosilcem, kar pomeni določitev titularja družbene lastnine z določenim nosilcem. Pri tem ne gre za enkratno administrativno, od države določeno operacijo, temveč za proces, ki sloni na tržnem načinu pridobivanja lastninske pravice. Tu je potrebno odpreti vse možnosti – prenos z nakupom, prodajo delnicam, v privatno, državno, zadržno lastnino in tudi uveljavitev kolektivne lastnine, kar pomeni, da naj bi nosilci oz. titularji lastnine postali tudi zaposleni delavci. Uveljavitev participativnih, družinskih podjetij na tej osnovi je tudi sicer v modernih tržnih gospodarskih državah znana in razvita.

Sindikalni pluralizem

Jasno kaže postaviti tudi odnos do sindikalnega pluralizma, do uveljavljanja pravice, da lahko vsak, ne glede na to, kjer dela, ustanavlja sindikate, skladno z ustavno pravico svobode sindikalnega združevanja. Pri tem je potrebno upoštevati, da sta sindikalni pluralizem in konkurenca ob nesporni ustavni pravici pogoja razbijanja sindikalnega monizma in monopola, zagotovitev legitimnosti in napredka sindikata in pomemben element dotedanjega ekonomskega in socialnega pravic, ki naj bi se približevale evropskim standardom in normativom. V tem ok-

viru terja posebno pozornost in opredelitev odnos do potrebnosti posebnega zakona o sindikalnem združevanju, saj se sindikalno združevanje ne ureja z zakonom o političnem združevanju, kar je bila naša izrecna zahteva, in sicer iz dveh zornih kotov: koliko bi takšen zakon omejil v ustavi zagotovljeno svobodo sindikalnega združevanja in ali bo odsotnost takšnega zakona omejevala v ustavi vzpostavljen sindikalni pluralizem in njegov razvoj. Sem sodi tudi naš pogled na nadaljni razvoj sindikalnega gibanja, predvsem glede opredelitev do strankarskih političnih sindikatov ali do stanovskih sindikatov, ki ne bodo podrejeni tem ali onim političnim interesom oziroma strankam. Da se razumemo, ne gre za to, da bi bil sindikat v Sloveniji nosilec ustanavljanja novih sindikatov (seveda izven ZSS), temveč za to, da naša aktivnost v nobenem primeru ne sme biti naravnana na to, da se kakorkoli omejuje sindikalni pluralizem in svoboda ljudi glede sindikalnega združevanja in povezovanja za uresničitev njihovih interesov, potreb in ciljev. Od nas samih je odvisno, ali bo naše članstvo videlo možnost uveljavljanja svojih interesov v naši ali v drugi sindikalni organiziranosti. Zato je sindikalni pluralizem potrebno na demokratičnih osnovah začeti tudi proces povezovanja na načelih, ki bodo afirmirali konsenz o skupno določenih zahtevah ter odpravila morebitnega diriganega in vsiljenega določanja skupne politike sindikata z vrha navzdol.

Stavke

Vprašanje stavk terja prav tako posebno obdelavo. Izhajati moramo iz opredelitev, da so stavke kolektivno dejanje in pravica, ki pa je grajena na tem, da je vsakemu posamezniku zagotovljena svoboda in pravica – brez pritiskov in vsiljevanja – da se odloča, ali bo v stavki sodeloval ali ne. Opredelitev v programu, ki je izhajala iz stavke kot individualne pravice, je objektivno pod nivojem dosedanjih stališč v sindikatu Slovenije, je pa rezultat, bolje rečeno, posledica prakse nedovoljnih zaščit posameznika v stavki v prvem obdobju uveljavljanja stavke kot delavskega in sindikalnega boja. Tudi sicer je jasno, da posameznik nima možnosti nasproti organiziranim strukturam in institucijam. Dve vprašanji sta izjemnega pomena: 1. nadaljnje razvijanje strategije stavke, ki naj se opredeli kot stopnjevanje pritiska z uveljavljanjem različnih oblik stavke in množičnostjo udeležbe v njej; 2. izbira strateških ciljev stavke, pri čemer je potrebno dati največjo težo zlasti postopku pogajanja in sklepanja kolektivnih pogodb – če niso uresničene zahteve članstva. To pomeni odpravo razmišljanja in prakse, da je za vsako reč in stvar edino sredstvo doseganja cilja stavka. To je odraz pomanjkanja pogajalskih funkcij sindikata in tudi zmanjševanja moči te organizacije. Strategija naj bo tudi, da se skladno z naravo in težo ciljev izbere prava oblika stavkanja, pri čemer se učinki lahko dosega tudi s pametno izbiro tistih nevalgalnih točk v procesu dela, ki dajejo enake rezultate, kot če je stavka organizirana v celem podjetju, kar je pomembno v pogojih raz-

ličnih lastninskih odnosov in za zagotavljanje nadomestil osebnih dohodkov stavkajočim. To ni odmak od naše trdne opredelitev, da so stavke možne tako v podjetju kot v posameznih ali v vseh dejavnostih, vendar pa je jasno izhodišče, da je izbira stavke odvisna in neposredno povezana z njenimi zahtevami. Posebno vprašanje pa je odnos sindikata do zakonskega urejanja stavke, ker so razhajanja med sindikatom in državo očitna, zlasti glede tega, ali naj bo stavka sredstvo za uresničitev interesov delavcev, vezanih izključno na delo, ali tudi za njihov družbenoekonomski in socialni položaj, ali je dovoljeno stavkati le v podjetju ali pa tudi priznati stavko v dejavnosti in generalno stavko, ali zakonsko omejiti pravico stavke v dejavnostih posebnega pomena in jo absolutno izključiti kot možnost v državnih organih, v policiji in armadi, ali pa v teh dejavnostih poleg splošnih pogojev stavke opredeliti tudi posebne pogoje, ki pravico stavke ne bodo omejevali, temveč bi postavili jasna pravila igre s posebnim poudarkom na obvezno najavo stavke in značaj stavk v teh dejavnostih, ki so opozorilne narave in časovno omejene, vendar z možnostjo njihovega ponavljanja, in nenazadnje: ali odpreti možnost nadomestila osebnih dohodkov stavkajočim. Vse se torej vrti okoli tega, ali naj bo zakon o stavkah takšen, da bo uzakonil vrsto omejitev in represij ustavne pravice, ali naj le postavi pogoje in pravila igre v stavki. Tu so interesi države in sindikata diametralno nasprotni. Zato bo sindikat, če tu ne bo dogovora, ki bo spoštoval ustavno normo, sam predlagal zakon na izhodiščih stavkovnih pravil sindikata Slovenije, ki so kljub vrsti kritičnih pripomb ob njihovem sprejemanju v praksi zaživel.

Pogajanja – ekonomska plača

V delu programa, ki opredeljuje sindikalno politiko in naloge, torej v železnem sindikalnem programu, bo v komisiji v ospredju vsebinska opredelitev platforme pogajanja, kjer bo najpomembnejša ekonomska plača. Tu bo tudi sicer osnovni konflikt med zahtevno sindikata in delodajalcev, ki računajo na strogo tržno logiko pri opredeljevanju plače, kar v pogojih prezaposlenosti, večje ponudbe dela v bistvu pomeni izbijanje ekonomske cene dela navzdol in kar narekuje vztrajanje sindikata na kriterijih in merilih, ki jih je ta ponudil glede opredeljevanja ekonomskih plač. Po mojem prepričanju pa to narekuje tudi plafoniranje najnižje plače na bistveno višji ravni kot doslej, na ravni, ki bo zagotavljala socialno in gmotno varnost zaposlenih, tudi varovanje njihovega dostojanstva. Na tej točki pogajanja za sindikat ni. Poleg tega gre za konkretizacijo varovanja zaposlitve kot temeljne opredelitev sindikata z dvigom in izenačitvijo standardov in obsega pravice začasno nezaposlenih bodisi zaradi tehnoloških izboljšav, bodisi zaradi stečaja in iskalcev prve zaposlitve, oblikovanja posebnega sklada ali namenjanja dela sredstev razvojnega dinarja za odpiranje novih delovnih mest, z zahtevo slovenski državi glede programa socialne varnosti zaposlenih in njegovega finansiranja iz budžeta. Pri tem naj bi osnova za pogajanja bili revidirani in na bistveno višji ravni postavljeni standardi in obseg socialnih pravic, ki naj bi jih sindikat postavil oziroma opredelil v sindikalni listi ali v posebnem dokumentu, tako imenovani sindikalni socialni listi. Za to so bistveni razlogi v drastičnem zmanjševanju socialne in materialne varnosti zaposlenih. To tudi po-

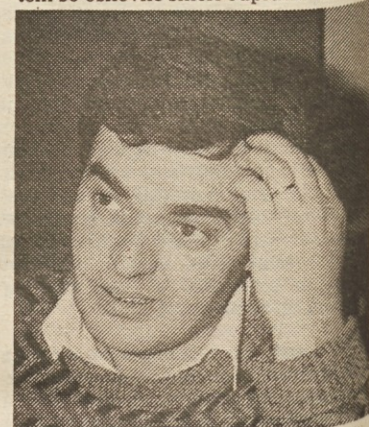
meni našo novo opredelitev, da mora to vprašanje urediti država tako, kot to počno vse pravne in civilizirane države v razvitih tržiščih, in ne sindikat. Tisti, ki sprejema ukrepe, mora nositi tudi njihove posledice in odgovornost. Ni možno sprejeti igre, da država sprejema ukrepe, sindikat pa nosi posledice teh ukrepov in s tem tudi prevzema odgovornost namesto države.

Kot da gre pri tem le za vprašanje kapitala in ne tudi za usodo zaposlenih

Pozicija sindikata v stečaju je strateško vprašanje, še posebej, ker nedorečene zakonske rešitve sindikat in zlasti delavce potiskajo povsem na rob dogajanja. Kot da gre pri tem le za vprašanje kapitala in ne tudi za usodo zaposlenih.

Nujno je zato, vztrajanje, da sindikat opredeli kot enakopraven partner stečajnemu upravitelju v cilju varovanja položaja delavcev in zagotavljanja njihove perspektive z novo zaposlitvijo. Sindikat mora imeti možnost, da pred stečajnim senatom zahteva potrditev programa reševanja socialne in materialne varnosti delavcev, da se pritoži zoper posamezne odločitve v stečajnem postopku, kar vključuje tudi pritožbo zoper izbor stečajnega upravitelja. Ne gre za prevzemanje odgovornosti za poslovne odločitve, temveč za ustvarjanje elementarnih osnov uresničevanja funkcij in vloge sindikata.

Glede razvoja sindikata in njegove nove podobe je temeljnega pomena deinstytucionalizacija in deregulacija sindikata glede na politični sistem. Pri tem so osnovne smeri odprava institu-

cionalne povezave sindikata v parlamentarni oziroma skupščinski sistem. Z drugimi besedami, sindikat kot organizacija naj ne bi bil več institucionalno vključen v skupščinski sistem, kar zadeva tako skupščinske zbornice kot tudi njihova delovna telesa. To pomeni tudi, da se sindikat kot organizacija ne bo potoval za vstop in mesto v skupščinah, da kot organizacija ne bo nastopil na splošnih volitvah, da ne bo vlagal liste svojih kandidatov za družbenopolitični zbor (direktno ali s popisi, čeprav mu je slednja možnost kot nepolitični organizaciji dana z zakonom o volitvah). To pa ne pomeni odrekanja pravice dajanja ali odrekanja podpore kandidatom z močjo članstva glede na njihove programe in angažiran vpliv sindikata na sestavo strukture parlamenta. Še posebej se v sedanjih razmerah to nanaša na sestavo zbora združenega dela, v bodoče pa na drugi dom ali ekonomski svet v primeru uveljavitve enodomnega parlamenta, ki naj po strukturi odražata interese nosilcev poslovnih odločitev in tudi interese delavcev kot nosilcev ekonomskih in socialnih pravic. Vstop sindikalnega zaupnika v zbor združenega dela – ta možnost je dana, odvisna pa bo od volilne podpore, ne

pomeni vstopa sindikata kot organizacije v parlament oziroma institucionalno vključenost sindikata v sistem skupščinske oblasti. To dolgo-ročno strateško opredelitev pa bi bilo nujno pretehtati z eventualnim ustanavljanjem strankarskih sindikatov in njihovim kandidiranjem, za vstop v skupščino. Zato je pomembno, da razvijamo druge instrumente vpliva sindikata zlasti s prenosom urejanja ekonomskega in socialnega položaja v direktno pogajanje in sklepanje kolektivnih pogodb z državo, v branžne kolektivne pogodbe, kjer na eni strani stojijo posamezni sindikati dejavnosti, na drugi strani pa reprezentanti delodajalcev, pri čemer se vse bolj upravičeno postavlja, ali je to gospodarska zbornica, z dejanskim izkoriščanjem ustavnega pooblastila sindikatom, da parlamentu predlagajo zakone, politiko in ukrepe ne glede na to, ali so tudi in institucionalno vpeti v skupščino, in nenazadnje z uveljavljanjem sindikalne politike preko naših članov v različnih političnih strankah, seveda v parlamentu, ki naj bi razlikoval različne politične interese. Pomembna je tudi odprava institucionalne povezave sindikata, v socialistično zvezo in vsakršnega poskusa postavljanja socialistične zveze kot nekakšnega okvira sindikatu. To v bistvu pomeni izstop iz socialistične zveze ne glede na to, ali bo politična stranka ali prostor političnega dialoga. Vsakokratno eventualno vstopanje v ta prostor ali tudi sicer v politični dialog je prostovoljna odločitev sindikata in to na način in z interesi, ki ga bo sam določil. Potrebna je tudi stroga razmejitev in jasen odnos med delavskim svetom, skupščino po mednarodnem svetu, skupščino podjetja in drugimi organi ter sindikatom v podjetju, ki naj bi ga dosegli z odpravo dosedanjih razmišljanj o karkršnemkoli direktnem vstopu sindikata v ta kolektivni organ upravljanja, ki tehta tako interese delodajalcev kot interese zaposlenih, za razliko od sindikata, ki mu je izključna skrb varstvo ekonomskih in socialnih pravic zaposlenih in njihovo razvijanje ter uveljavljanje različnih oblik sindikalnega boja. V teh odnosih je treba uveljaviti čiste partnerske relacije, z dajanjem možnosti sindikatu, da svoja stališča posreduje in uveljavlja v delavskem svetu, ne direktno, temveč prek svojih članov, in da je v vsakem primeru izključen iz odločanja delavskega sveta ali skupščine podjetja, kar naj mu da možnost nevtralne pozicije in uveljavljanja zahtev članstva tudi s stavko. Te nove odnose bi ustvarili tudi s sklepanjem tako imenovanih tarifnih pogodb v podjetjih.

Depolitizacija sindikata

Depolitizacija sindikata in opredelitev sindikata kot stanovske, interesne organizacije je druga strateška naloga, grajena na dejstvu, da sindikat združuje člane ne glede na politično, nazor-sko, versko prepričanost in pripadnost s svojim originalnim programom razvijanja in zaščite socialnega in materialnega položaja in pravice zaposlenih, kar so objektivno interesi vseh članov, ne glede na njihovo politično barvo. To pomeni dosledno izključitev sindikata iz politike v praviem pomenu te besede, kar je treba poudariti še posebej zato, ker je v zadnjem času ZS Jugoslavije vse bolj zaradi pritiskov posameznih delov zveze porinjena, namesto v razvijanje perspektive svojega članstva in zaščito njihovih materialnih in socialnih interesov v politične igre in konflikte. Tudi sicer so potrebne korenite spremembe v koncepciji ZSJ, ki bo sledila (organizacijsko in z načinom dela) njeni organiziranosti kot zvezi zvez, ki bo imela v zoženem smislu tiste pristojnosti, ki jih s konsenzom postavijo konstitutivni s zveze (republiški organi ne pa pristojnosti zveznega parlamenta). Ni pa potrebno posebej razlagati, kaj to v bistvu dejansko pomeni. Nadalje, odpravi naj se monopol ene stranke, konkretno partije, na sestavo vodstev sindikata, kar pomeni jasno zahtevo, da mora kadrovska struktura vodstev odražati ne samo socialno, temveč tudi politično strukturo članstva. Ni možno več govoriti o koalicijah z različnimi političnimi organizacijami in strankami, temveč o pogajanju in povezovanju članov sindikata različnih političnih prepričanj, skladno s programom in značajem ter interesom našega članstva. To pomeni tudi vztrajanje na stališču depolitizacije podjetja ustanov in tudi državnih organov, v katerem ni možno organizirati stranke niti ni možno njihovo delovanje, razen sindikatov, ki to tudi niso. To je treba storiti takoj; pomeni takojšnjo (ne

v prehodnem obdobju) izključitev partije iz podjetja in s tem tudi politike in ekonomije. To so ne samo zahteve tržnega načina gospodarjenja, temveč, upam, si trditi, tudi predpostavke neodvisnega in samostojnega delovanja sindikata in njegove moči – razuma ne zaradi sindikata samega. Iz vseh izhodišč jasno izhaja naše zavzemanje, ki razvoj sindikalnega gibanja vidi v ne-strankarskih sindikatih, v sindikatih, ki bodo nad vsakršnimi cilji politike in boja za oblast.

Tretji cilj je postaviti sindikat kot moderno demokratično organizacijo, ki bo priznavala legitimnost vsakega posameznega interesa, pravico, njihovih nosilcev, da jih uveljavljajo ne samo pri oblikovanju, temveč tudi pri izvajanju sindikalne politike. Do ciljev je možno priti na različne načine, kar vključuje tudi pravico manjšine, da uveljavlja svoje interese in zahteve. Ta opredelitev je logična izpeljava različnih interesov našega članstva in tudi njihove pripadnosti različnim političnim prepričanjem. Nujno je potrebno zagotoviti grajenje skupne politike z demokratičnimi sredstvi in konsenzom, ki bo priznal samostojnost in suverenost preko obstoječih interesov delov sindikata, možnost različnega dela sindikata glede na specifične interese. To zlasti terja redefiniranje skupaj dogovorjenih kompetenc in pristojnosti zveze, ožene njene pristojnosti na tiste funkcije, ki jim bodo okvir postavljale potrebe kolektivnega pogajanja in razvijanje sindikalnega dela. To tudi pomeni odpravo strogih hierarhičnih odnosov v organiziranju in delu sindikata ter zagotovitev možnosti vsem organizacijam oblikam sindikata, da uveljavljajo tudi svojo specifično. Vzpostavitev še tako potrebne pravice enotnosti in s tem tudi moči sindikata – na čemer gradijo tudi razvitejši sindikati – mimo teh načel objektivno nima perspektive in vodi (če to hočemo ali ne) v premoč večine s poskusom unificiranja.

Delavski zaupniki

Nujno je je potrebno izpostaviti članu podrejene notranje komunikacije, katerih cilj je odprtost in prehodnost različnih zahtev, interesov in ideje, kaj naj zagotovi funkcionalne poklice in interesni princip organiziranja. Tu so dolgoročno gledane temeljne točke: delavski zaupniki, ki naj bi bili v podjetju postavljeni glede na število članov in glede na funkcijo, da povzema-jo artikulirane interese članov in jih posredujejo sindikatu dejavnosti; sindikati dejavnosti zgrajeni na panožnem, poklicnem in tudi interesnem principu kot konstitutivnih delov zveze, ki vanjo vstopajo prostovoljno s sprejemom programa in statuta. V ospredju mora biti dinamičen pristop, ki pomeni ustanavljanje novih sindikatov glede na interese in potrebe člana. Poseben element so tudi močne oblike teritorialne organiziranosti, ki niso v funkciji organiziranosti družbe ali njej prilagojene, pri čemer je v perspektivi treba graditi predvsem na območnih sindikatih, ustanovljenih bodisi po principu sedanjih regij, bodisi glede na močne industrijske centre ali druge kriterije. V prehodnem obdobju, ki ga je časovno težko vnaprej opredeliti, saj gre za postopen proces preobrazbe, ki ne sme biti na škodo pozicije in moči sindikata, je temeljna točka organiziranja tudi sindikat v podjetju. Dolgoročna strategija pa mora sloneti na krepitvi zunanjih sindikatov, ki v pogojih trga in podjetništva lahko edini ima pravo moč in ohrani samostojno nevtrarno pozicijo, da kot zunanji partner z različnimi sindikalnimi pritiski ščiti člana, pri čemer naj se vez in komunikacija s članom ustvari prek sindikalnega zaupnika. To je zahteva tržnega in podjetniškega načina gospodarjenja, ki pa ne pomeni odmik sindikata od interesov delavcev – članov, niti ne zmanjšuje vgrajevanje interesa člana v organizacijo. To potrjujejo tudi izkušnje v stelah. Želim biti pri tem jasn, to tudi v perspektivi ne pomeni umik sindikata in zlasti njegovega organiziranja delovanja iz podjetij, temveč opredelitev, da naj bi sindikalno politiko v podjetju gradili na delavskih zaupnikih in ne na togih organizacijskih formah.

Čedalje bolj v ospredju tudi nujnost razvijanja stroke, organizirane kot skupne službe in servisa sindikata (na račun racionaliziranja funkcionalnega aparata). V tem okviru nam je potreben zlasti specializiran tim – postavljene kot svojevrstne sindikalne strokovne institucije za potrebe pogajanja in razvijanja meril za določanje ekonomske cene dela.

Z 22. seje republiškega sveta Zveze sindikatov Slovenije

Zanimati bi nas morale predvsem plače

Navsezadnje je tudi slovenski sindikat priznal, da je denar res sveta vladar: na 22. seji republiškega sveta je sklenil, da bo najnižji osebni dohodek na zaposlenega v Sloveniji znašal 2.660 konvertibilnih dinarjev ali 380 zahodnonemških mark. Ali – če zavrtimo film še za kader nazaj: najnižji zajamčeni osebni dohodek od 1. tega meseca že znaša 12 milijonov dinarjev, obljubljajo pa, da bo v kratkem še višji. Pa ne zgolj zavoljo »srečnega novega leta« ...

Tako kot je Ante Marković oprl svoje gospodarske ukrepe na te-

posledice in da bo škoda praktično neprecenljiva. Tega problema se je med drugim dotaknil tudi Vinko Kastelic. Povedal je, da je zvezno javno tožilstvo ugotovilo, da je prekinitev pogodb nezakonita in da bo potemtakem morala spodbuditi ustrezne sankcije.

Ko so nadaljevali o ukrepih zveznega izvršnega sveta, so poudarili, da je vlada prvič po vojni poleg gospodarskega programa ponudila tudi socialnega. Sindikati naj bi določili svoja merila, po katerih naj bi zbrana sredstva delili. Stojan Stojčevski, sekretar predsedstva ZSJ, ki se je kot gost udeležil seje, je omenil, da razmišljajo o tem, da bi zvezna vlada,

Republiški svet Zveze sindikatov Slovenije je na zadnji seji, na predlog Lojzeta Fortune, sprejel tudi naslednjo protestno izjavo:

RS ZSS izraža globoko zaskrbljenost ob krvavem obračunu romunskega režima z demonstranti, državljanji in delavci v Temišvaru in Bukarešti. Obsojamo surovo reakcijo romunskih oblasti, ki v imenu oblasti delavskega razreda teptajo temeljne človekove pravice in svoboščine, ki so po svoji vsebini in družbenem pomenu predvsem zgodovinska pridobitev delavskega gibanja.

zvezna vlada čez čas padla in če bi se izkazalo, da sindikat ne bi bil dober partner, naj odstopi.

V razpravi so nekateri menili, da je treba premisliti, ali je smotno že sedaj trditi, da ustavnih sprememb ni mogoče obravnavati kot sestavino svežnje vladnih ukrepov. V tem trenutku gre vladi le za to, da dobi večje možnosti

Na seji so obravnavali tudi pismo, ki ga je na Miha Ravnika naslovil svet ZSJ in zadeva »dramatičen finančni položaj ZSJ«. Do tega da je prišlo zaradi neprimerne delitve članarine oziroma zaradi finančne discipline občinskih, pokrajinskih in republiških sindikalnih organizacij. Ravnik je odgovoril, da je ZSS za obdobje od januarja do septembra v celoti poravnala svoje obveznosti in da so zadnje plačilo nakazali 8. t.m. Nato je še dodal, da je naša obveznost vseskozi računana na 97-odstotno članstvo, da pa obračun ZS Srbije kaže na razliko 353.222 članov. Tak način neenakopravnega računanja obveznosti pa seveda ne more prispevati k izboljšanju finančnega položaja.

Živahno je bilo tudi v zakulisju... (Slika: Sašo Bernardi)

čaj (zahodno) nemške marke, tako je ukrepal tudi član predsedstva RS ZSS Brane Mišić, ki v sindikatih bedi nad delitvijo. V sindikalno listo (prilogo Delavske enotnosti), je lastnoročno zapisal 380 DEM kot najnižji osebni dohodek. Ta bo januarja sicer še enkrat spremenjen, je udaril po mizi, ker se zadnje trimesečje pač še ni izteklo; naslednji, spremenjeni, pa bo nato trajal do konca junija.

Sploh je dnevni red zadnje seje republiškega sveta Zveze sindikatov Slovenije (priprave na kongres, obravnava bodočega statuta) povsem zasenčila trenutno najbolj vroča jugoslovanska tema – sveženj ukrepov zveznega izvršnega sveta, precej razprav pa so udeleženci seveda namenili tudi srbski gospodarski blokadi. Slovenski sindikat ni za povračilne ukrepe, je povedal njegov predsednik Miha Ravnik, temveč se je pripravljen takoj sestati s srbskim sindikalnim vodstvom. Pri tem je omenil, da so jim to možnost že ponudili, da pa nanjo še niso dobili nobenega odgovora. Dejstvo pa je, da se je vse več srbskih kolektivov že pripravljeno v strpnejšem tonu pogovarjati z našimi podjetji, saj že ugotavljajo, da je ta ukrep še najbolj udaril po njih samih. In da se že čuti, da ima gospodarska blokada silne

Gospodarska zbornica Jugoslavije in Zveza sindikatov Jugoslavije oblikovali skupno komisijo, ki naj bi ugotovila, kje so temeljni problemi, povezani z omenjenimi ukrepi, zlasti pa tedaj, ko gre za plače. Z njim sta polemizirala Dušan Rebolj in Brane Iskra. Menila sta, da mora sindikat uveljavljati svojo vlogo vladnega in zborničnega partnerja pri pogajanjih, zato ne pride v poštev nikakršna koalicijska skupna komisija. Če bo

Dušan Rebolj je v zvezi z zakonsko ureditvijo političnega združevanja poudaril, da je vsakršno omenjanje sindikata v tej zvezi neustrezno glede na naravo sindikalnega stanovskega organiziranja. S tem se je strinjala tudi medzborovska komisija. Glede financiranja družbenopolitičnih organizacij (18. člen zakona o političnem združevanju) so nato na seji sprejeli predlog, naj politične organizacije financirajo svoje delo pretežno iz svoje članarine in prispevkov, iz proračuna pa le predvolične dejavnosti in delovanje v skupščinah.

Zaradi ocen in razmer na terenu je Miha Ravnik predlagal, da bi kongres ZSS namesto na začetku marca sklicali aprila. To pa seveda ne pomeni, da bi časovno premikali vse aktivnosti.

Rekli so:

• **Metka Roksandič:** Marković bi moral prej doseči konsenz z nami. Je pa spekulacija, da si sindikati v Jugoslaviji še nismo izborili takšnega položaja, da bi nas Marković prejel kaj vprašal.

• **Albert Vodovnik:** Vse je še v zraku, vam pa povem, da Marković računa, da bo za njim stala tudi politika...

• **Branko Pintar:** Ukrepom ZIS ne smemo ploskati brez rezerve, če vemo, da bo ostalo na cesti 150.000 delavcev. Vem, da bodo žrtve, ne vem pa, zakaj jih bo toliko.

• **Franc Štelcer:** Pri vprašanju ekonomskih presežkov smo čisto bos; nimamo ne zakona o teh vprašanih niti kolektivnih pogodb, čakamo na spremembe in dopolnitve zakona o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti, čakamo na spremembe pokojninsko-invalidske zakonodaje..., ekonomija pa teče po svoje.

za operativno delovanje, kot jih je imela doslej. Zato se mora ZSJ sproti pogajati z vlado, ne pa ji že vnaprej zaupati.

Na dnevnem redu zadnje seje RS ZSS je bila tudi razprava o predlogu osnutka bodočega statuta ZSS, ki po besedah Ladimira Broliha sledi programu neodvisnih sindikatov Slovenije. Ker pa je bilo v razpravi slišati tudi precej pripomb na omenjeni predlog, so ga prekvaficirali v delovno zasnovi in jo dali v javno razpravo (objavili ga bomo v naslednji številki DE). Nekateri, denimo Ana Njari, so se spraševali, kakšen neki naj bi bil sindikat civilnih oseb v JLA, ko bo ločen od partije in komandnih organov. Interesi civilnih delavcev so v armadi specifični, zato bi morali najti ustrezne načine, da bi lahko uveljavljali svoje pravice. Zmenili so se, da bodo o tem še razpravljali.

Na koncu so sprejeli še vsebinsko in organizacijsko zasnovo časnika Delavska enotnost in sklenili, da lahko začasni poslovodni organ pripravi vse potrebno za konstituiranje ČZP Enotnost.

Damjan Križnik

Pogovor z nekaterimi delavci Tomosa o doživljanju stečaja

Strah in upanje

Bliža se dan, ko bo vse jasno. Delavci Tomosa naj bi menda še letos izvedeli, kakšna bo njihova usoda. Kot kaže, bo nekaj njihovega podjetja le ostalo. Vprašanje je, koliko in v kakšni obliki. Danes še nihče ne ve, ali bo dobil knjižico ali pa se bo zanj našlo delo v novih oblikah dejavnosti, ki bodo izšle iz sedanjega Tomosa v stečaju.

Prav ta negotovost je vzrok, da delavci niso hoteli govoriti o svojem položaju, o tem, kar doživljajo po stečaju. Še posebej ne o tem, kaj si mislijo o dosedanjih odpušilih 400 delavcev in o tem, kaj jih čaka. »Ni nas strah govoriti o tem, vendar...«. Pa jih je najbrž le strah, da bi se zamerili stečajnemu upravitelju, če bi povedali kaj takega, kar mu ne bi bilo všeč. Takega pa je najbrž kar precej. Vajeni samoupravljanja in obveščenosti, pa naj je bilo že kakršno koli, je bilo boljše kot zdaj, ko ne vedo prav nič, kaj se dogaja. Predvsem pa, kaj se bo zgodilo jutri. To pa je gotovo najhuje. O vsem mogočem razmišljajo. Govoriti pa o tem nočejo, vsaj z imenom in priimkom ne. »Sicer pa, kar koli bom rekel, ne bo nič bolje. Ne pomagajo nam ne družba ne država, ne občina in partija in ne sindikat. Kaj bi potem še govoril.«

Prav imajo. Le tega niti ne vedo, da je vsaj občinski sindikat poskušal vse. Dosegel pa je le, da odpuščanje delavcev ne gre več na vrat na nos, ampak po nekako sprejemljivih humanih merilih. Dosegli so tudi, da so popravili nekatere napake pri odpustu prvih 117 delavcev.

Delavci se za časopis niso hoteli pogovarjati. Našli pa so se le trije, ki jih ni bilo strah, ali pa so menili, da njihovo doživljanje stečaja in negotovosti lahko kako koristi drugim, ki se bodo morda znašli v podobnem položaju.

INES PAHOR je v Tomosu enajst let, je referentka za stanovanjske zadeve pa tudi predsed-

nica konference sindikata. To dolžnost je sprejela tik pred objavo stečaja, ko je delo sindikata praktično zamrlo.

»Kaj bi kot sindikat storili? Vsa samouprava je prenehala in vsi smo le čakali. Sindikat ni nihče obveščal, kaj se dogaja in kaj se še bo. Pa še strah, da se ne bi komu zamerili. Saj nisi vedel, kdo odloča o spisku za odpust.«

Ob stečaju sem bila na bolniški. Za prve odpuste sem izvedela po radiu in televiziji. Pa po telefonu, od kolegov in kolegic iz podjetja. Priznam, sa sem vedno vtrepeta, ko sem na vratih zagledala poštarja. Veliko jih je dobilo obvestilo o odpustu kar po pošti.

Res pa je, da so se razmere sedaj nekoliko umirile. Postopek pri odpustih je postal bolj human. Odhajajo večinoma tisti, ki jim za pokojnino dokupujejo leta ali pa tisti, ki sami sprejmejo odpravnino in začenjajo na svoje.

Sicer pa nihče od nas ni gotov, ali bo zanj delo v podjetjih, ki bodo iz Tomosa menda nastala. Upajo seveda vsi. Tudi zase ne vem, kaj bo. Vsakokrat, ko me šef pokliče k sebi, me je strah.

Kot sindikat ne moremo nič. Pred odpustom ne moremo zavarovati nikogar. Stavka? Več škode kot koristi bi najbrž naredili delavcem. Pa še redki bi bili navdušeni zanj.

Dejstvo je, da so sami. Na milost in nemilost so posamezniki prepuščeni stečajnemu upravitelju in njegovim. Bog ne daj, da imaš nad sabo kakšne grehe. Pa čeprav zelo stare.

MARJAN KODRIČ dela kot av-

Ines Pahor

toelektrikar v vzdrževanju. V Tomosu je že trideset let.

»Tomosu je v zadnjih desetih letih, ali pa še nekaj več, šlo večkrat zelo slabo. Pa smo se vedno nekako izvlekli. Tako smo nekje v sebi upali tudi za tedaj, ko se je pred meseci začelo govoriti o stečaju. Takrat in še sedaj se govori vse mogoče. Eni so dejali, da se bomo s stečajem rešili samo dolgov. Drugi so menili, da se hočejo znebiti slabih delavcev. Tretji, najbolj črnogledi, pa so prepričani, da bo vse skupaj vzel hudič.«

Kaj pa bo v resnici, še zdaj ne vemo. Jasno pa je, da je bilo v preteklosti preveč slabih odločitev vodilnih. Drugače od tega ne bi prišlo.

Sedaj družba nima posluha za Tomos. In če pomislim, koliko udarniških dni smo mi solidar- nostno delali za druge.

O svoji usodi težko razmišljam. Ko bi imel vsaj nekaj zemlje, bi vzel odpravnino in se lotil kmetovanja. Tako pa kot invalid tretje stopnje lahko samo čakam in se poskušam živeti, kako bom živel od tistega, kar bom dobil od zavoda. Upam pa še vseeno, da bom zaslužil pokojnino pri Tomosu. Kje bi me sicer pri teh letih, saj jih imam že čez 50, še vzeli v službo.

Dolgo sem bil sindikalni aktivist in veliko smo delali. Sedaj pa je sindikat praktično zamrl. Le še malček diha. Kako tudi bi, ko nima praktično nikakršnega vpliva. Nasploh pa je naš sindikat tudi finančno preslab, da bi se sploh lahko uspešno odzval v takih primerih, kot je naš.

JULIJAN HRVATIN je vodja restavracije v Tomosu, in to dobri dve leti in pol.

»Z mano je malo drugače. Ne bojim se toliko za delovno mesto kot tisti iz proizvodnje. Dokler

Julijan Hrvatin

bodo delavci delali, bo tudi restavracija. Če jih bo manj, bomo morali tudi mi skrbeti o sebi. Že sedaj jih je nekaj odšlo iz kuhinje. Vendar le tiste delavke, ki so šle v pokoj.

Razporeditev v kolektivu je zelo slabo. In to predvsem zato, ker delavci premalo vedo, kaj se dogaja in kaj se bo. Vodilni delajo preveč vse tajno. Prav počasi postajajo stvari bolj logične. Ljudje so se že sprijaznili s tistim, kar jih čaka, čeprav ne vedo, kaj.

Ob vsem tem pa družba nič! Sindikat? Saj to je to! Sindikat so tudi ljudje. Če si preveč glasen, se zameriš in potem je stvar enostavna.

No, sicer pa je naša usoda odvisna od tistih zunaj. Govorijo, da je treba rešiti podjetje.

Pa še nekaj je, o čemer razmišljam. Na Zahodu delavce odpušča lastnik. Mi pa smo družbeno podjetje. To smo mi. Torej odpuščamo delavce mi. Koga pa potem zastopa stečajni upravitelj, ki odpušča delavce.

Andrej Agnič

Marjan Kodrič

Tone Peršak:
USEDLINE (Gradivo in
prispevki) VIII

Čustva

Iskanje izgubljenega časa!

Kaj pravzaprav iščem v časih, ki so bili ali šele bodo? Sebe? Sledi, drobce, kali in praoblake nečesa, kar danes sebi reče: »jaz«.

Najtežje je na lastni sledi... Čas, tako pravijo, teče v vse smeri in, kar je bilo in je minilo, bi torej moralo biti še vedno živo in hkrati bi moralo biti tako, kot da šele bo... Sledi pa se zdijo skrajno dvoumne; kolikor bolj se jim posvečaš, toliko bolj so videti nejasne in nerazpoznavne. Prosojne meduze podob, ki vznikajo iz globoke teme, so samo obledeli in razpadajoči lévi dogodkov in popolnoma nemogoče je z njih razbrati, ali gre res za dogodke, ki so se že dovršili nekaj v preteklem času, ali za slutnje in zamisli prihodnjih dogodkov...

Koliko zgodb zna vsakdo od nas povedati o sebi in nobena od njih ni resnična. Posvečuje jih namen. Ko pa skušaš uzreti skrito nekaj, kar naj bi bilo res, si kot arheolog, ki se je napotil v Afriko in veruje, da bo nekoč nekeje v Afriki zagotovo izkopal preperelo koščico, ki je pred milijoni let bila živa kost v telesu najbolj prvega od vseh znanih in priznanih praljudi. Afrika pa je tako ogromna in raznolika. In nihče ne ve: ali je treba začeti kopati v porečju Nila ali ob izviru reke Zambezi.

So takšni primeri, ko živijo matere in otroci skoroda v simbiozi...

Kako je nastalo to, kar si danes reče: »jaz«? Kdaj in kje se je zgodil trk dveh prahcev, ki sta se sprijela v nevidno nedeljivost, na katero so začele odtiskovati neznane šifre, ki so se nato spletale v vedno bolj zapleteni in določni niz podatkov o bitju, ki se bo nekoč nekeje spraševalo o tem začetju? Koliko naključij se je mo-

ralo zgoditi, da je izid tak, kakršen je? Zdi se, kot da v človeku ravno to, da je vse, kar je, in da je tudi on sam le člen v neskončnem nizu naključij, vzbujajo občutek najhujše groze...

Sram je eno prvih res prepoznavnih čustev, ki se jih že spominjam. In kar precej je bilo vsega tega, zaradi česar me je bilo sram...

Zato se mi zdi zelo važno preudariti, kaj je sram.

Stanje duha in čustveno stanje pa še telesni občutek obenem.

A to je tudi zaljubljenost. In kajpada sovraštvo.

Vendar vsa ta čustva niso enako usmerjena. Zato pa rečemo: »Zaljubljen sem vanjo« ali »Ljubim te« ali »Sovražim te«. Po drugi strani pa rečemo: »Sram me je« ali »sramujem se«. Sram me je sebe. Sramujem se sebe, ljubim ali sovražim pa nekoga drugega. In tudi, kadar ljubim sebe, je to neke vrste podvojitve; kot da bi se razcepil na dvoje, stopil iz sebe in se ljubil. Tako se spremeniš v predmet svoje ljubezni, se ogleduješ, se vidiš takšnega, kakršen želiš biti, se krasiš in si dvoríš enako, kot bi dvoril komu drugemu... Če te je sram, pa te je ponavadi sram zato, ker se gledaš in vidiš z očmi drugih in se ocenjuješ, kot bi te ocenjeval nekdo drug. A tudi, če te je sram zaradi koga drugega, te je v bistvu sram zato, ker si kakorkoli že povezan z njim, ki je kaj storil ali preprosto je tak, da te je zaradi njega sram. V takem primeru gre pravzaprav za občutek sokrivde... Skratka, to je čustvo, ki je uperjeno proti sebi in zoper sebe in ponavadi precej razdiralno deluje nanj, ki se sramuje...

Pri otroku je sram zelo pogosto čustvo. Včasih te je sram zato, ker še ne zmoraš nečesa, kar že pričakujejo od tebe; včasih zato, ker si majhen, debel, umazan, slabo oblečen, ostrizen na balin ali zato, ker nimaš česa takega, kar vsi drugi imajo... Mene je bilo sram, ker sva z materjo iz dneva v dan jedla koruzni močnik, zakuhali na vodi in zabeljen z ocvirki... Pripovedovati, da si kot otrok jedel kruh samo, če ti ga je kdo podaril, je ta čas že precej iz mode. Takšno pisanje spominja na literaturo, za katero vsi mislimo, da je dokončno pokopana. In vendar je bilo tako.

Kadar sva z materjo živela na kakšni kmetiji, kjer je ona delala kot dekla, sem moral, naj sem bil še tako lačen, vedno čakati, kdaj se bo kdo spomnil in mi odrezal kruh... Tako mi je prišlo v navado, da sem, če mi je kdorkoli ponudil hrano, vedno rekel »da« in pojedel vse, kar sem dobil; ker nikoli nisem vedel, kdaj mi bo spet kdo kaj dal.

Ce sva živela z materjo v kakšni najeti in ponavadi že podirajoči se bajti, nisva imela kruha. Ponavadi po teh bajtah sploh ni bilo krušnih peči. A tudi, če bi bile, mati ne bi pekla kruha...

Otroka sram hudo bremeni in je dostikrat tako srdit, da preste v sovraštvo do samega sebe... In prav ta sram je ena najizrazitejših prvih sledi, na katere naletiš, ko se odločiš zasledovati sebe.

Z materjo sva živela med ljudmi, ki so ocenjevali druge ljudi po imetju: kaj imajo in koliko imajo. Midva pa nisva imela nič: ne hiše, ne zemlje, ne živine. Skratka nič takega, kar nekaj šteje... Imela sva samo drug drugega. Kak razčustvovani pisec starega kova bi vzhličeno vzklil: »imela sta največ, kar je mogoče imeti, in sta bila ravno zategadelj srečna«. Pa v resnici ni bilo tako. Povesti, ki opisujejo skromne reveže, lažejo... Najbrž ni še nihče nikdar srečal reveža, ki bi bil zadovoljen s svojo revščino in bi ne zavidal tistim, ki imajo več kot on. Zavist pa je huda nesreča... In, ko si otrok in je tvoja mati dekla, ki je zelo težko našla gospodarja, ker ima s seboj še lačnega pankrta, je težko gledati na življenje drugih ljudi brez zavisti in sramu ter brez nenehnega upanja, da boš nekoč sam imel vsega še več...

Skrajno mučno je, ko opaziš, da si za večino ljudi manj vreden in zato prikrajšan za marsikaj, kar drugi otroci imajo. Če živiš z materjo pri tujih ljudeh v tuji hiši, mati kot dekla in ti kot njen neobdignat pankrt, si te marsikdo rad privoščil in zbija šale s teboj ali te ima za norca, ker pač si, kar si: nezakonski sin dekle, ki se ne sme zavzeti zate, saj mora biti srečna, da je kot mati nepreskrbljenega pankrta, ki je le v nadlego pri hiši, sploh dobila delo in posteljo v hiši. Včasih ti, takole dve ali tri leta staremu, dajo kozarec vina, da ga spiješ in si potem pijan. Nato moraš plesati, hoditi naravnost, stati na eni nogi

ali peti in vsi se krohočejo; samo mati je tiho in si ne upa reči niti besede v tvojo obrambo, ker se boji očitka, da te ima, ki zastonj ješ. Vsi opazijo samo to, koliko poješ in tako postane hrana zate vse v življenju. Vse misli so osredotočene nanjo: kaj in kje jesti. Mati te nenehoma opominja, naj ne »požreš« preveč, ti pa nenehno prežiš na možnost, kako dobiti kaj posebnega pod zob, ne da bi to kdo opazil. Najbolj preproste jedi se ti zdijo veliko boljše, kot so v resnici; še vsakdanji kruh, saj ti mati pred budnim pogledom gospodarja vedno odreže tanjši kos, kot bi ga zlahka pojedel...

In naposled se odločiš za smrt...

Tedaj sem bil že pet let star in, kot sin dekle, sem že moral kdaj pa kdaj tudi kaj postoriti. Tisti dan sem nesel malico koscem in grabljicam na precej oddaljeni travnik. V cekar so mi naložili velike kose še toplih kvasenic. Ko sem po nekaj sto metrih prvič počival, sem najprej samo odgnil prt in si še enkrat nemoteno ogledal vrhnje kose mamljivo dišeče pogače... Seveda me je nemudoma premagalo... Najprej sem polizal rahlo zapečeno skuto in smetano s prvega kosa in bržčas ob tem celo verjel, da je ta kos tako ali tako moral biti namenjen meni. Ko sem počival drugič, sem posnel skuto in smetano z drugega kosa in bržčas računal na to, da bo ta kos dobila mati... In tako sem, preden sem prišel do travnikov ob reki in daleč pred seboj zagledal kosce z zelenimi klobuki in grabljice v od sonca in pranja obledelih rutah in oblekah, ki so gotovo že težko čakali na malico, polizal namaz že s petih ali šestih kosov kvasenic... In šele tedaj sem se ovedel, kaj sem storil, in da bo požrešnost morala biti kaznovana... Obšla sta me sram in strah, da me bo najprej tepla mati, nato gotovo tudi gospodar, zvečer pa najbrž še enkrat mati, bolj iz skrbi kot iz jeze, ker ji bo gospodar zagrozil, da naju bo oba nagnal od hiše. Na vse to sem mislil ravno tedaj, ko sem prišel do velike mlake, o kateri so ljudje radi rekli, da nima dna. Seveda je imela dno, čeprav je bila res zelo globoka. V dno je bil zabit pilot, s katerim je bila podprta brv, ki je segala od brega do sredine mlake. Še ena podobna brv pa je bila pritrjena nekoliko nižje. Ta hip je bila tedaj skrita pod gladino in pripravljena za sušne

Eno »dragoceno« uro s Slavkom Avsenikom, s čigar imenom je povezano vse »naj«: najboljši, najizvirnejši, najpopularnejši...

V današnjih časih se bo to le slišalo nekam bogokletno, čeprav bo kar držalo: tudi nočni šiht v kakšni tekstilni tovarni ima lahko svoje dobre plati. Če si brezdomec, denimo, imaš vsaj kje »prenočit«; če pa imaš v tej nesreči končno še toliko sreče, da od poznega mraka do zgodnjega dne zgolj rutinsko služiš kakšnemu stroju, si pa lahko privoščiš že pravi užitek — svoje možgane lahko mirne duše spustiš na pašo. Pr' Slavcu, da je tako!

**Sape
nam**

zmanjkuje, a se še ne damo

»A na to vižo jo nameravate ubrati,« se nam je prešerno zasmejal Slavko Avsenik. No, takole za spremembo, mu rečemo, medtem ko nam je točil šilce svojega priredka, češ, kaj bi venomer lajnali o njem le tisto, ki je že vsi znamo na pamet. Namreč: da se je rodil 1929. leta pri Jožovcu v Begunjah; da njegov oče ni bil samo gostilničar, temveč tudi pek, mesar, izvošček, taksist... in da je s Stankom Bloudkom ob hiši zgradil prvi bazen, (ki ga je že čez dva dni vzel nalive); da je oče svoje otroke takole »oprenaliv« z glasbilo — pokojnega Janeza z violino, sestro s citrami, Vilka s klavirsko harmoniko, njega, Slavca, pa z navadno frajtnerico...; in nenazadnje, da ima Slavko Avsenik tri sinove, ki vsi po vrsti plodno izkoriščajo prirojeno umetniško žilico: Slavko je glasbenik (jabolko pač ne pade daleč od

drevesa), Martin je akademski slikar (in galerist), Grega pa zna lepo ubirati strune po kitari (in vodi gostilno Pr'Jožovcu, ki se ponaša že z 200-letno tradicijo). Prav? »Prav!«

»Potem bi pa takole zastavili: brat Janez je postal strojni inženir, sestra je šla na ekonomsko šolo, Vilc (beri: Vilko Avsenik) se je vpisal na glasbeno akademijo. Meni pa šola nikoli ni preveč dišala. Končal sem sicer tri in pol ali štiri letnike tedanje gimnazije, potem sem jo pa raje ucvrl po svoje. Zaneslo me je v Ljubljano, kjer sem se — mimogrede — kar 13 krat selil iz ene podnajemniške sobe v drugo, službo — nočno — pa sem si našel v Tonosi. Delal sem najlonske nogavice,« se spominja Slavko Avsenik, in v isti sapi doda, da so tiste mašine zdaj menda na Polzeli in da bi se jih v tednu dni spet upal zavrteti, da bi delale, kot so njega dni. »Ker sem še vedno tekstilec!« potrdi.

»Ja, tisto, 'Na Golici' sem si pa res izmislil med nočnim šihtom v Tonosi.« potrdi pravilnost naših izpiskov iz arhivskega gradiva o Avsenikih. »Priletela mi je v uho, pa sem si jo zapisal.« Ali je nosil s sabo notni papir? »Kje neki, not nisem nikoli poznal! Kar tako sem nekaj načel na papir, pozneje pa zaigral. In to je bilo to...« Ja, to je bila tista Na Golici, ki so jo Avseniki kot edini Jugoslovani (poleg Lovra Matačiča in Marjane Lipovšek) zaigrali v slovitosti Berlinski filharmoniji, z njo pa so si — nazadnje — prislužili tudi svojo prvo zlato ploščo.

»Ampak vse to se je dogajalo šele kasneje,« nas »štopa« Slavko Avsenik, »vmes se je zgodilo še mnogo pomembnih reči. Najprej sta me Franc Koren, ki je bil tedaj kurir na ljubljanskem Radiu, in Avgust Stanko prosila, naj ju spremljam s harmoniko. Potem sem pri Janezu Bitencu posnel dva 'komada'; ker pa mi je bilo samemu dolgčas, sem si dodal še kitaro (Lev Ponikvar) in bas (Jože Kelbl). Tako je nastal trio Avsenik. Brat Vilc, ki je igral v orkestru Bojana Adamiča, je zraven dodal še klarnet — ki ga je sam igral — in trobento (Franc Košir). Tako je nastal Gorenjski kvintet. Oberkreiner? »Ne me zafrkavat!«

Ali služba ali »igra«?

Prelomnega leta za ansambel je bilo — kot ponavadi — čisto naključje. Takrat, v zgodnjih šestdesetih letih, ko si bili televizorji še prava redkost in je bil radio naše edino okno v svet, je na avstrijskem Koroškem počival glasbeni urednik radia München Fred Rauch. »Zlekljen v ležalniku sem poslušal radio in nenadoma zaznal nek novi zvok, glasbo, ki je do tedaj še nisem slišal in ki je v meni v hipu zbudila zanimanje,« je Rauch pripovedoval enemu izmed Avsenikovih »biografov« Srečku Niedorferju. »Šel sem k uredniku radia Celovec Brunu Hartmanu in ta mi je dal posnetke Gorenjskega kvinteta. Ker pa je bilo ime za nas Nemce težko izgovorljivo, sem postavil pač svoje. Tako sem iz tistega skromnega, kar sem pač takrat vedel o an-

samblu, skoval ime Oberkreiner, ne da bi se zavedal vseh posledic...«

»Ne vprašajte, koliko težav smo imeli zaradi tega imena in koliko jih še imamo,« Slavc udari po mizi, »vendar ga zdaj ni na svetu, ki nam bi jih še lahko odpravil.«

Gremo naprej. Ko so se skladbe začele vrteti na radiu München, so začela od tam prihajati tudi vabila za nastop. Ali služba ali »igra«, je bilo tedaj vprašanje. Odločili so se

Koliko zaslužijo Avseniki? Točnih števil ne boste zvedeli nikoli, zato velja zapisati Slavkov odrezav odgovor — primerno! Na vsakem nastopu razdeli Mik Soss, ki ima funkcijo blagajnika — bodisi med pavzo ali pa takoj po koncertu — kverte, v katerih sta listek in gotovina. Na listku natančno piše, koliko vstopnic je bilo prodanih, kolikšni so bili stroški in koliko kdo dobi.

Od plošč dobijo še tako imenovane mehanske pravice; Slavko Avsenik kot skladatelj, njegov brat Vilko kot aranžer in tekstopisec pa dobijo še avtorske pravice. Avtorjem tako rekoč nenehno »canka« v mošnjček, saj se drobiček steka tudi od slehernega predvajanja njihovih skladb.

Ko smo že pri denarju, velja omeniti, kako so ga Avseniki v teh letih »zapravljali«: na stotine koncertov so imeli za otroke, za bolne, za gasilce, za vodovode in telefone, za nove zgradbe krajevnih skupnosti... Vsota gre v težke milijarde. Še manj pa je znano, da so posamezniki svoj zaslužek tako ali drugače prispevali v razne humanitarne namene — za nakup dragih medicinskih naprav denimo — o čemer pa sami nočejo govoriti, češ da takšnih stvari pač ni okusno obešati na veliki zvon.

za drugo varianto: šli so na svoje, kakor se dandanašnji reče podjetništvu. Franc Košir, Vilko Avsenik, Mik Soss, Lev Ponikvar in Slavko Avsenik so se dokončno odpovedali svojim »špilom« in se sporazumeli: kar bo, pa bo! »Nešteto je veselje, na katerih smo igrali,« gre Slavko z roko skozi svoje srebrne lase, »a ker je bilo nastopov veliko, se je dalo preživeti...«

Dober glas seže v deveto vas

Zdaj so, torej že profesionalci, odrinili v tujino. Ker medijske možnosti — kot že rečeno — niti približno niso bile take, kot jih imamo dandanašnji s televizijo, so prodirali na Zahod tako rekoč od vasi do vasi. Med popotovanjem pa so začeli spoznavati resničnost starega rekla majhnih narodov: dober glas seže v deveto vas.

»Na vsaki naslednji turneji smo storili še korak naprej proti severozahodu, dokler končno nismo osvojili prostora, ki ga, po krivamo danes: Avstrijo, Švico, Nemčijo, Belgijo, Nizozemsko in del Francije; če pa gremo čez oceane, pa tudi lep kos Amerike in Avstralije,« nadaljuje Avsenik. »Pa kaj bi

SAPA POJENJUJE, VOLJA PA ŠE NE — Franc Košir in Slavko Avsenik.

nakladal. Saj ste rekli, da bomo rekli kaj drugega?« Točno. Reči pa vendarle še moramo, da so Avseniki do lani prodali najmanj 30 milijonov plošč, da njihovo glasbo igra orkester Jamesa Lasta (Berlinsko filharmonijo smo že omenili) da je Slavko Avsenik v knjigi »Who iz who« (»Kdo je kdo«) uvrščen med 6.000 najbolj znanih Zemljanov. Klobuk pa kaže sneti z glave tudi ob podatku, da je s to barvo zvoka okuženih v svetu skoraj deset tisoč (10.000) ansamblov. Red zaslug za narod s srebrno zvezdo, s katerimi jih je lani — ob 30-letnici — odlikovalo predsedstvo SFRJ, je že skoraj neopazen... Ogniti si jih ni mogel niti Matjaž Kmecl; uvrstil jih je v Zaklade Slovenije...

Tako kot plošče pa se vrtijo tudi Avsenikova leta. Med našim pogovorom jih je Slavko zaokrožil na šestdeset. »Ja, v tem času sem moral opraviti kar nekaj sicer majhnih, vendar potrebnih korekcij,« Slavko spet seže nazaj. »Ko je moral Vilko zaradi drugih obveznosti prenehati igrati, ga je nadvse usešno nadomestil Albin Rudan. Upam si trditi, da tako lirčno nihče ne bi mogel igrati klarineta, kot ga zna ta Dolenjc. Pred dobrimi petnajstimi leti je bilo treba zamenjati zdaj že pokojnega pevca Franca Korena, malo za njim pa še, gorenjskega slavčaka Emu Prodnik. Mislim, da sem potegnil kar prave poteze: Alfi Nipič je, gledano z današnjimi očmi, idealna izbira, Jožica Svete in Joži Kališnik pa se k njemu imenitno podata...«

Nato se Slavko Avsenik obrne še k sebi. »Daje me križ, zato tudi jaz čedalje težje prenašam bremena turnej. A se še ne dam. Izmisli sem si nekaj novih viž, ki jih mora Vilc še obrusiti, malo prej pa sem podpisal še novo turnejo po Avstriji, Švici in Nemčiji, ki bo spomladi. Torej — gremo naprej...«

Slavko, še enkrat vse najboljše za 60. rojstni dan, pa srečno novo leto.

Damjan Križnik

»NAJ ME VRAG, ČE BOSTE TOLE ZNALI PREBRATI ZA SABO« — Tako Slavko Avsenik avtorju tega prispevka. No...

(Sliki: Sašo Bernardi)

dni, ko je v mlaki upadla voda tudi za cel meter in več.

Odložil sem cekar in stopil naprej na gornjo brv, se spustil na spodnjo in se napotil v sredo mlake, kjer sem se preprosto predal vodi, ki me je vlekla vase. Izbral sem smrt namesto šibe in biča. In nič mi ni bilo hudo. Celo nasprotno: ves sem bil prežet z zadovoljstvom. Gotovo zato, ker sem se bil tako dobro najedel... Voda me je zalila in potegnila vase... In šele tedaj me je obletel strah... Brcal sem in mahal in poskušal vpiti, ko sem se dokončno ovedel, da se utapljam. Postana voda mi je že vdiral v želodec in v pljuča. Zadnje, kar sem videl, je bila zelena svetloba in nato tema... Zavedel sem se ležeč v travi ob mlaki in okoli mene so stali številni ljudje; med njimi mati, ki je jokala in vmes klela...

Rešil me je nek hlapec, ki je nedaleč stran grabil seno. Jaz ga prej nisem bil opazil, on pa me je videl, kako sem odložil nesrečni cekar, se spustil v vodo in naposled izginil pod gladino. Stekel je k mlaki in skočil za menoj... Menda me je v kalni vodi zelo težko našel, ker sem bil že globoko potonil... Ko me je, že povsem mlahavega, izvlekel in mi začel iztiskati vodo iz želodca, je tudi priklical mater in ostale grabljice z gospodarjevega travnika.

Kako se je končala zgodba z obilnimi kosi pogače, se ne spominjam... Vem le, da sem moral z materjo k župniku, ki me je zelo dolgo prepričeval, kako strašno hud smrtni greh je, če si človek sam vzame življenje, ki mu ga je bil dal bog, in ki je največja sreča...

Čim bolj se hočem spomniti pokrajin in časov svojega otroštva, tem več je ovir in motenj... Rad bi izostril sliko na zaslonu spomina, pa mi ne uspe. Motnje prihajajo z obeh strani in tudi ovire so onstran in tostran mene... Tisto, kar imenujem »jaz«, samo sebe ovira in postavlja plotove in obzidja pred lastno težnjo v pokrajine preživetega. »Jaz« ne želi videti samega sebe v nekdanji podobi, kot da se česa boji... Vendar to ni vse. Dogaja se, da vedno pride kaj vmes, kadar se hočem odpraviti v kraje, kjer sem nekoč živel, zato da bi si jih ogledal. Kot da vse, kar je preteklo, samo hoče ostati zastrto za koprrenami časa in razdalj...

Kranj doživlja usodo drugih industrijskih središč

Grozeča armada brezposelnih

Če bi sklepali samo po zunanjem prednovoletnem videzu Kranja, potem bi bil hiter sklep, da se ne dogaja nič posebnega, da največje gorenjsko industrijsko središče spokojno pričakuje konec starega leta in miren začetek ter nadaljevanje prihodnjega.

Vendar je to le navidezna spokojnost, navidezni mir, navidezni optimizem, ki ga sicer Gorenjcem ne manjka. Kranj namreč že dolgo ni tako negotovo čakal slovesa starega in prihoda novega leta kot te dni. Verjetno so Kranjčani prav te dni prestopili veliko past, če ne bi zagotovili denarja za izplačilo osebnih dohodkov v enem največjih kranjskih delovnih kolektivov, Tekstilindusu, ki je ta trenutek največji kranjski gospodarski bolnik in eden največjih na Gorenjskem. Precej glasno se je že govorilo, da bo stavka, da se lahko tekstilcem, ki so bili včasih zastavonoše Kranja, ob Iskri in Savi, na ulicah in pred občino pridruži še kdo drug. Nezadovoljstvo je bilo pomirjeno, vendar ne za trajno, saj bodo za zdravje Tekstilindusa potrebne še mnoge poteze, ki zanesljivo ne bodo šle delavcem v prid. Iskrine tovarne se vlečejo iz težav, tudi po zaslugi tujega denarja in znanja, na primer Siemens, vendar nekdanji sloveča tovarna ostaja na spisku velikih in za zdaj še kroničnih bolnikov. Našli bi še druge bolnike, sicer manjše po številu zaposlenih, vendar pomembne, od katerih kruha je odvisnih veliko delavcev in njihovih družinskih članov. To so zdaj tudi dolgoročno največji problemi, ki nam bodo zanesljivo še nekaj let grenili praznovanja, pred kakršnimi smo te dni. Večina ima zdaj, po ukrepih zvezne vlade, še bolj majave korenine, čeprav je kranjsko gospodarstvo za reformo in se je pripravljeno odreči še delčku tistega skromnega, kar mu ostaja.

Da ne bo kdo očital posplošene črnogledosti, nekaj svežih števil. V občini je zaposlenih okrog 33.000 ljudi. Med letošnjim januarjem in avgustom se je v primerjavi z enakim lanskim obdobjem število zaposlenih zmanjša-

lo za 544 ali za 1,6 odstotka, po podatkih strokovne službe skupnosti za zaposlovanje. Do konca leta bo odstotek višji še za dve desetinki, skupno pa bo v kranjski občini, v družbenem in zasebnem sektorju, 640 zaposlenih manj. Konec letošnjega septembra je bilo v kranjski občini brez dela uradno 916 ljudi ali kar 30 odstotkov več kot konec lanskega septembra. Po načrtu bi moralo v kranjski občini letos dobiti zaposlitev 535 pripravnikov, delovno knjižico pa jih je dobilo le 132 ali nekaj nad 40 odstotkov. Za prihodnje leto je, na papirju, predvidenih 1480 novih zaposlitev, vendar utegne ostati to le upanje in bo Kranj soočen s surovo stvarnostjo, ki se bo kazala tudi z nad 2000 nezaposlenimi. Trditev, da bosta nezaposlenost in socialna varnost njih in svojcev glavni problem prihodnjega leta, je zato realna, mogoče tudi zato,

ker se je Kranj kar predolgo trkal po prsih na račun polne zaposlenosti in na trenutke nerazumnega upanja delovnih rok iz drugih krajev. Preveliki apetiti iz časov, ko je vsak želel postati največji, če že ne velik, Kranju danes krepko grenijo sedanost in prihodnost.

Takšno usodo doživljajo vsa večja, stara, slovenska industrijska središča, kot na primer Maribor in Celje. Če se trezno soočimo s časom, potem se bodo morala predvsem sama izkopati iz težav, ker je pomoč družbe iluzija, in požreti grenko resnico, da jim v hudih časih nihče ne bo pomagal tako kot so ona nekdanj, pred tridesetimi, štiridesetimi ali še celo manj leti. Da gre v primeru Kranja za resno razvojno prelomnico in agonijo, kažejo tudi uradni statistični podatki o družbenem proizvodni na prebivalca, ko je Kranj zdrknul pod deseto mesto, pred leti pa je bila prva peterica ali vsaj deseterica kar samoumevna.

Mogoče je ta pesimizem pretiran in zamegljuje ugodne premike v razvoju mesta in okolice. Staremu Kranju se vrača življenje, revitalizacija poteka načrtno in marsikatera bodeča neža se je spremenila v nagelj. Kranj dobiva, po desetletjih prizadevanj, ko so bili časi za take stvari še ugodnejši, pokriti zimski olimpijski bazen, ki naj bi bil odprt čez dve leti. Po dolgem prekanju se gradi poslopje milice in drugih sorodnih služb, dobrega gospodarja je

dobila dolgoletna največja kranjska sramota, nekdanj in zdaj spet priljubljen Smarjetna gora, vzpodbudni so začetki zasebnega podjetništva, v krajevnih skupnostih ljudem ne zmanjkuje volje in otvoritve telefonij, napeljav za kabelske televizije in drugih krajevnih komunalnih objektov so še edine ostale za najrazličnejša praznovanja. Oživlja se spoznanje, da Kranj ni samo industrija, ampak tudi kmetijstvo in turizem, v katerega se mora, po sklepu problematske konference o turizmu, vključiti tudi protokolarni objekt Brdo s svojimi, ne tako majhnimi površinami. In končno, kar zadeva politiko, se je prebudila tudi politična alternativa, opozicija, ki na Gorenjskem ni in ni mogla najti samega sebe. Kranj bo dobil lokalno radijsko postajo, ki bo ob Jesenicah, Trzinu in Zireh četrta lokalna radijska postaja na Gorenjskem.

Ko sem se pred dnevi pogovarjal o Kranju v letu 1989 in obetih za leto 1990 s predsednikom kranjskega občinskega sindikalnega sveta Jožetom Antolinom, mi je dejal, da Kranju manjka poguma, čeprav je bilo na začetku leta več upanja za prevlado treznosti in razuma, ne čustev ter nasprotovanj, pri reševanju jugoslovanske krize. V nemirnem času, ko inflacija noro divja, ko človek s povprečno plačo ne more več normalno preživeti meseca in mirno začeti drugega, kot je onemogočeno planiranje in današnja ugotovitev jutri ne velja več, pa je prav razumen pogum tvegan. Na začetku

leta je bila agonija v Telematiki, sedaj je nekaj podobnega ali celo hujšega v Tekstilindusu. Stavkovni val, začetek konca leta 1988, se je letos nadaljeval in imel tudi ugodne učinke. Sindikati je bil na njihovi strani pri zahtevah po zavarovanju najnižjih osebnih dohodkov, bil zato tudi deležen kritik, vendar je bilo marsikatero poslovodstvo postavljeno na realna tla v spoznanju, da je bolje ukrepati pravočasno kot pa kasneje, ko so delavci že na tovarniškem dvorišču, pred občino ali pa krenejo proti Ljubljani. Seveda pa se Kranj razvojni hrabrosti ne sme odpovedati, predvsem pa sta ob industrijskem izročilu, pridnosti in varčnosti tuje znanje in kapital velika pomočnika. Vzemimo IBI, ki ima dolgoletnega zanesljivega kupca v tujini, pa Savo in sedaj Iskro, ki sta odvisni od tujega partnerja, poudarja Jože Antolin. V Stuttgartu, Torinu, s katerima Kranj sodeluje, so nas že nekajkrat pozvali, naj povemo, kaj potrebujemo, kakšno pomoč, pa smo bili tiho. Voza ne moremo premakniti sami, pomočnike mogoče lažje najdemo kot kdo drug v državi, brez političnih predsodkov, ampak z ekonomsko osnovo. V sindikatu imajo in bodo imele take poteze zavezništva, saj imamo raje dostojno plačane člana kot pa reveža, ki bo nebojčen, brez pomoči in dela ostal na cesti. Ker pa bo tudi to stvarnost, mora tudi slednji živeti varno in človeka dostojno življenje.

Jože Košnjek

Ali namerava Slovenija v Evropo kar brez Maribora?

Ko je v največji godlji, ga najbolj hvalijo

Primerjava med Mariborom pred desetimi leti in Mariborom danes je pravzaprav paradoksalna: še konec sedemdesetih let se je hvalil s trdnostjo svojega gospodarstva, po tedanjih merilih poslovne uspešnosti celo ne brez razlogov, obenem pa ni bil sposoben zgraditi niti poštene športne dvorane; na izteku osemdesetih se vsa Slovenija ukvarja z njegovo ekonomsko socialno in duhovno mizerijo, imajo ga celo za tempirano bombo proti slovenski perestrojki, istočasno pa mesto navzven cvete kot še nikoli!

Desetletje nazaj so republiški funkcionarji hodili v štajersko prestolnico celo ukazovat, kje bo stal kakšen spomenik; zdaj hodijo pod Pohorje na vsa usta valiti prenovljeni Lent, novo univerzitetno knjižnico, teater ves v marmoru, montecarloviški casino sredi mesta... Bolj ko je bil včasih Maribor vdan in ponižen do vsakovrstnih želja iz »centra«, manj se je o njem v Ljubljani govorilo in manj je bilo republiškem vrhu mar, kaj se z njim dogaja. Zdaj se mu dogaja nasprotno: bolj ko v slovenski prostor segajo njegovi pozivi za pomoč, bolj ga občasni obiskovalci iz republike prepričujejo, da vse sploh ni tako slabo, kot je videti na prvi pogled.

Iz bleščeče osvetljenega Casina res ni videti Lileta, Tama, Marlesa; toda Mariborčani, ki sami ali prek svojih družinskih članov na svoji koži čutijo, kaj pomeni delati v tovarnah brez prihodnosti ali vsaj s silno negotovo usodo, si o dveh različnih obrazih svojega mesta ne delajo iluzij. Tisti lepši, »evropski« obraz si je Maribor že zdavnaj zaslužil in je lahko torej zgolj zadovoljen, da sta si predvsem po zaslugi invazije kupcev iz Avstrije v zadnjih letih opomogli mestna trgovina in gostinstvo ter nekoliko povečali mariborsko akumulativnost. Ne more pa nihče biti ravno evforičen, ker po štiridesetih letih Lent ni več v temi in umazan; ker je zadnji kilometer pred Mariborom iz šentiljske smeri letos končno postal štiripasovnica; ker je mesto po toliko letih še pred kratkim dobilo spodobno avtobusno postajo; ker lokalne nomenklature ni več tako strah, da bi kdo s podjetništvom preveč obogatel; ker miličniki ne preganjajo več z mestnih ulic tistih, ki bi želeli za mimoidoče igrati na kitaro ali frajtonarico.

Vse to je res napredek, toda nanj je moral Maribor predolgo čakati. Dovolj dolgo, da se je med njegove prebivalce naselil občutek manjvrednosti, nesamozavesti, odvzetega dostojanstva, klasični kompleks province, skratka. To stanje duha je danes vsaj tako velik mariborski problem, ko so Tam, Marles, Lileta in še kdo, saj mesto potiska v začarani krog: nesamozavest paralizira ustvarjalnost in tveganje, brez enega in drugega danes ni poslovnih

uspehov, brez učinkovitega gospodarstva ni razvoja, brez razvoja ni samozavesti. Namesto zaupanja v lastne sposobnosti je med ljudmi zakoreninjen neznošen občutek odvisnosti od božje in še čigave volje.

Zdi se, da ga je še okrepil nedavni stečaj nekoč paradnega mestnega izdelovalca čevljev Lileta, ki naj bi bil nekakšen »model« za stečaje, ki naj bi se sledili. Če je to zares bil model, imajo mnogi zaposleni v mariborskem gospodarstvu močne razloge za strah – kajti toliko igranja s človeškimi usodami, kot ga je bilo v Liletu, bi si težko privoščil najkrukejši kapitalistični podjetnik. Zaposleni se morajo s tožbami tolči za svojo zadnjo, sramotno nizko plačo, vse to pa naj bi povrh vsega bilo »po zakonu«. Kako naj se potem takem mariborskem »infrastrukturnega« razcveta veselijo tisti, ki jih morebiti takšna usoda še čaka (največ se tačas govori o Marlesu, vendar se ta skuša najhujšega rešiti s preoblikovanjem v več manjših podjetij)? Ali pa denimo v TVT Boris Kidrič, o kateri kroži po mestu zgodba, da so si pred zimo razbita okna v tovarniških halah zakrivali s kartonom, ker za nove šipe ni bilo denarja? Evropa je kljub geografski bližini od Maribora še daleč in mnogo ljudi v mestu dobiva občutek, da namerava Slovenija v Evropo kar brez Maribora. (Saj so ga v zadnjem letu in pol nekateri res pošiljali že v Vevčane in celo po Dravi v Romunijo!).

V tem pogledu ima tako imenovana resolucija o Mariboru, ki jo je mestna partijska organizacija predlagala 11. kongresu ZKS, naj jo sprejme kot poseben dokument, simbolični pomen: slovensko javnost naj bi po tej poti opozorila, da svojega najstarejšega industrijskega središča ne sme pustiti bankrotirati – ker lahko ta bankrot povleče za seboj še druge. Maribor kot slovenski Pittsburg – to je priljubljena primerjava prvega moža mariborskih komunistov Francija Pivca, ki se sklicuje na ameriško izkušnjo: celo močne Združene države so se svojčas z velikimi zveznimi finančnimi injekcijami lotile obnove svoje jeklarske prestolnice, potem ko so ugotovile, da bi njegov morebitni propad lahko sprožil pravo verižno reakcijo. Če

Amerika ni želela tvegati česa takega, lahko Slovenija še manj, pravi.

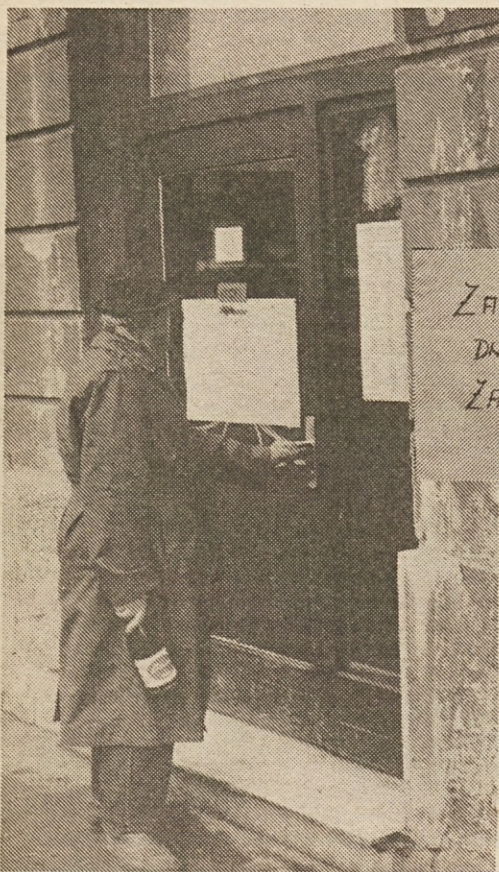
Priznati je treba, da se je republiški vrh tudi brez te resolucije o Mariboru v zadnjem letu in pol, od slovitega »dogajanja naroda« na Trgu svobode junija lani, precej predramil – še zlasti v odnosu do Tama, utrjenega okornega socrealističnega velikana, ki je prava mora mariborskih bančnikov in že lep čas pravi sinonim za gospodarsko bolezen štajerske prestolnice. Šinigojeva vlada je pred kratkim podprla program sanacije tovarne, toda kaj drugega je bilo težko pričakovati – kdo bi si upal tvegati, da nekaj tisoč delavcev, da o kooperantih po državi ne govorimo, postavi na cesto? V Mariboru tudi pravijo: zakaj bi to sploh morali narediti? Iz mesta je leta in leta otekala akumulacija, tudi iz Tama, torej je pošteno, da v teh hudih časih steče denar v nasprotni smeri. Če je svojčas vsa Slovenija reševala IMV in Gorenjce, tudi z mariborskimi denarjem, si Tam zasluži isto priložnost, kot razmišljajo tudi v mestnih političnih strukturah. Seveda je tačas negotovo, ali jo bo res izkoristil – proizvodnja novega motorja in sodelovanja z Ivecom obetata, toda Tam je mastodont, ki veliko potrebuje, da bi se obdržal nad vodo, kaj šele razvijal.

Zato je pravzaprav vprašanje, komu naj bi bila resolucija o Mariboru sploh namenjena? Republiškim funkcionarjem najbrž ne, kajti bilo bi žalostno, če bi jih na ta način bilo treba seznanjati s stiskami drugega slovenskega mesta. »Širši« slovenski javnosti? Ta je tako v glavnem prepričana, da si je Maribor bolj ali manj sam kriv, da je, kjer je, sočustvovanja in pomilovanja pa najbrž mesto ne potrebuje. Mariborčanom? Njim najbrž še najmanj, saj sami najbolje vedo, kje so. Štajerska prestolnica potrebuje »razumevanje« za svoj položaj, temveč predvsem denar. Kajti le ta lahko postopoma izrinja njen občutek, da je nekakšen mrtvi rokav slovenskega razvoja.

Seveda pa mora mesto tudi samo najti in izkoristiti svoje prednosti. V tem pogledu je naravnost osvežilen ambiciozni projekt, zasnovan v Mariboru, na osnovi katerega naj bi v kratkem v mestu ustanovili poseben rizični sklad, ki bo podprl zasebno podjetništvo. Za okoli 200 novih malih podjetij bi potrebovali okoli 30 milijonov dolarjev začetnega kapitala, kar je precej manj od zneska, potrebnega za ozdravitev tako imenovane velike mestne industrije. Ocena, da je v Mariboru prostora celo za tisoč majhnih podjetij, je morebiti res preoptimistična. Toda optimizem potrebuje tačas mesto tako kot kruha.

Milan Predan

Zaradi samoupravljanja nismo samo lačni, ampak tudi žejni

Prodajalna ljubljanskega žita na Vodnikovem trgu. Verjamemo, da ima ta kolektiv gromozanske težave. Kdo jih pa ni ma? Verjamemo pa tudi, da njihove težave možaka na sliki prav nič ne zanimajo. Hotel je pač

ZARADI ZBORA DELAVCEV
DNE 16.12.1989
ZAPRTO OD 14^h
HVALA!

odšteti tistega pol kilograma starega novega oziroma novega starega še nekonvertibilnega denarja za liter Radenske. Menda bi manj robantil, če bi se prodajalci zlagali in napisali »inventura«. Ali pa, če bi bili še bolj pošteni in napisali »smo v stavki«. Tako pa, kdo ne bi bil besen, če ostane žejen zaradi takšne banalnosti, kot je nekakšen zbor delavcev?

C. B.
Slika: Sašo Bernardi

Zaspanost v Revirjih...

...ker se sonce ne smehlja

Zbornica, sindikat in raziskovalne skupnosti Hrastnik, Trbovlje in Zagorje so pripravili vsakoletno razstavo inovacij zasavskega gospodarstva.

Gospodarstvo je spet z vso ostrino pokazalo dva obraza.

Podjetja z izrazito tržno osnovo: Elektroelement Izlake, Siporex, Svea, Varnost Zagorje, Iskra-Tovarna polprevodnikov Trbovlje, Strojna tovarna Trbovlje, Sijaj Hrastnik, Kemična Hrastnik in še nekateri drugi so predstavili svoje nove dosežke.

Druga, večja polovica gospodarstva živi s svojo staro okorelo tradicijo, kjer je dosti samozadovoljstva in nikoli niso dorekli potrebe po hitrejšemu spreminjanju in doseganju kvalitete tehnološkega razvoja v svetu. Zato ni čudno, da so v teh delovnih okoljih tuje pobude za tehnične rešitve, inovacije in racionalizacije. Z drugačnim odnosom bi po-

tivnost, da bo članstvo vsebinsko, resnično in odgovorno seznanjeno s celovitim konceptom prenove sindikata in da bo v razpravi dopolnjen program tudi sprejelo za svojega.

V okviru sindikata potekajo v teh dneh občni zbori v osnovnih organizacijah in sindikatih podjetja.

Osnovne značilnosti v pripravi na te zборе članov so te, da bodo organizacijsko, tradicionalno dobro pripravljeni, šibkejši v razdelavi vsebine in položaja sindikatov, ter v nedorečeni dolgoročni socialni varnosti delavcev, še predvsem na področju energetike in rudarstva, kjer se v SR Sloveniji odlaga opredelitev, kakšna je dolgoročna perspektiva za delo energetike in premogovništva v revirskem prostoru.

Na dobro pripravljenem občnem zboru v Iskri Tovarni polprevodnikov Trbovlje so na tajnih volitvah med tremi kandidati izbrali za novega predsednika Martina Pavlina, ki

stavniki posameznih podjetij občasno, ob razlagah svojih stabilizacijskih in organizacijskih modelov, govorijo o bistvenih presežkih delavcev, ki dobivajo v SRS svoj epilog v stečajih.

Revirski sindikati smo ob oceni kadrovske problematike in strukture jasno opredelili zahteve, da mora članstvo ob oblikovanju dolgoročnih razvojnih in kadrovskih načrtov v slehernem podjetju, občini in regiji poiskati odgovore predvsem na naslednja vprašanja:

– zakaj nismo uveljavili zahteve do nosilcev kadrovske politike, da dosledno ob smotrnem, produktivnem zaposlovanju in pravočasni pripravi kadrov zagotovimo hitrejši razvoj vse regije;

– ob veliki migraciji in fluktuaciji kadrov z visoko, višješolsko izobrazbo ter poklicno šolo nismo dosledneje ugotavljali vzrokov za takšno stanje in smo se zadovoljevali z zaposlovanjem čedalje večjega števila NK in PK delavcev;

– ali zaradi neznanja ali zaradi ohranjanja obstoječih razmer, ki dajejo slabe rezultate in povzročajo padanje materialne in socialne varnosti zaposlenih in njihovih družin, ne odpremo razprave in zahteve po objektivnem planiranju kadrov, izdelavi programov pripravištva, izobraževanja ob delu in iz dela ter štipendiranju.

– kje so vzroki, da ne odpiramo strokovnim, ustvarjalnim, kreativnim in prodornim kadrom kadrovskega razvoja ter prepuščamo razpise za najodgovornejše naloge (IPO, člani kolektivnih organov) naključnim rešitvam;

– na podlagi podatkov in ocen odgovoriti, kakšno dejansko perspektivo glede zaposlitve imajo naši učenci, dijaki in študentje v občinah Hrastnik, Trbovlje in Zagorje ob Savi;

Tehnološka in razvojna prenova gospodarstva, prehod na tržni način gospodarjenja ter s tem povezana reforma gospodarskega sistema bo uspela, če bomo na kadrovskem področju nanovo postavili sistem usposabljanja ter oblikovali strokovno službo za zaposlovanje, ki bo lahko »odgovorila na težak izziv pri zaposlovanju, ki ga prinaša nova zakonodaja in tržne razmere.

Družbenoekonomski odnosi s poudarjeno veliko organizacijsko povezanostjo gospodarstva v regiji kažejo na to, da je likvidnostna problematika zaostrena do take stopnje, ko skoraj ni več obvladljiva. Če k temu dodamo vsakodnevne cenovne udarce, potem so razumljivi veliki napor sindikatov v podjetjih, da skladno z opredelitvami ZSS skoraj vsi dosegamo najnižji zjamčeni osebni dohodek.

Veliko hude krvi – groženj – konfliktov povzročajo med zaposlenimi v različnih podjetjih razni poračuni – akontacije in izravnave osebnih dohodkov za več mesecev nazaj. Skupna značilnost vseh teh »grdih razvad« je ta, da veliko boljše znamo obrazložiti, kako v tem ali onem podjetju imajo previsoke OD glede na delo – razmere – izgube, nočemo pa odpreti vprašanja, zakaj v svojem okolju ne presegamo OD, da bi bili na vrhu.

Revirski sindikati so se odločili, da bodo do 11. 1. 1990 vložili vse organizacijske in vsebinske sposobnosti in izpeljali referendum v OO Zveze sindikatov v revirskih občinah Hrastnik, Trbovlje in Zagorje z zahtevo po oblikovanju in sprejemu ekološko razvojnega nacionalnega programa za revirje v skupščinah občin Hrastnik, Trbovlje, Zagorje ob Savi ter v skupščini SR Slovenije, ki naj odpre novo perspektivo delavstvu v revirjih.

Medobčinski svet ZSS revirskih občin Trbovlje je ob novoletni čestitki zapisal:

Če z najbolj kritičnim odnosom pregledamo, kako smo skupno izpolnjevali naloge v zvezi sindikatov, lahko ugotovimo, da smo se trudili, delali in precej zavzemali za spremenjanje razmer.

Ciril Urek

Po božičnonovoletni Ljubljani

Jaz bom volil Ivana Krambergerja – najprej potuhta vsega vruga, potem zna to tudi narediti, nič manj uspešen ni s prodajo in za povrh je še širokega, poštenega srca. Otresel se je lažne skromnosti in pravi, da bo kandidiral za predsednika države, Miloševića pa si bo izbral za soferja. Vidite, nihče ni popoln in tudi Ivan je udaril mimo – pozabil je, da Miloševiću rade pokajo avtomobilске gume, po dve hkrati! No, če že agitiramo, pozabili smo na njegovo pomembno prednost – v rokah drži lipe in ne nekakšne pa čprav konvertibilne dinarje!

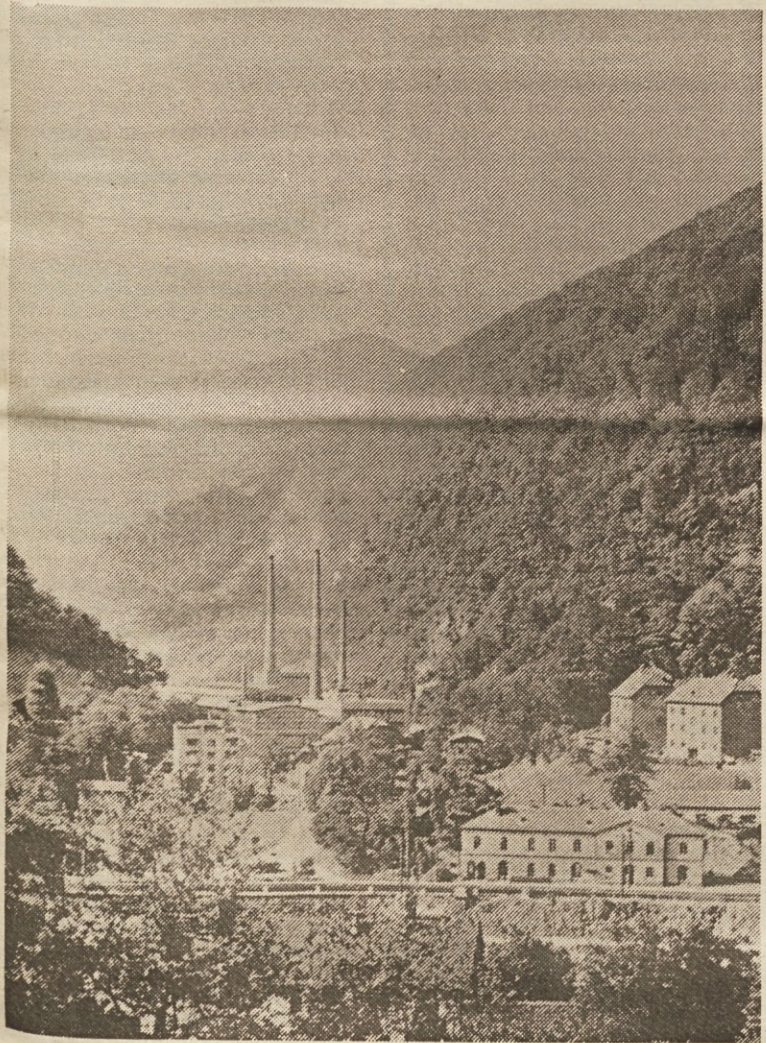

Lip na stojnicah žal še ne sprejemajo (ah, nobenega vizionarstva), konvertibilnih dinarjev še ni, dinarske solate pa menda še vedno dovolj. Ponudba namreč kot vsako leto, od daleč pisana, od blizu kramarska. Kot nalašč za dražit otroke, ki jim je v teh dneh še posebej težko kaj odreči. Prvič, ker so pač otroci, drugič, ker je tak čas in tretjič, ker ne vemo, doklej jim bomo spoh še lahko privoščili kakšno malenkost.

Ah, ta novoletna jelka. Tako košata je pa lučke so na njej in lepo se blešči. Kaj vse lahko skrijemo za njo! Stare ukrepe, nove ukrepe, novo nove ukrepe in sadove vseh teh ukrepov pa politični modrosti, Smoletove poglede na demokracijo, kongres komunistov, ki je bil nekje med dnevom JLA in božičem, inflacijo, politično-vohunske zapornike, novinarje, ki jim zapor še preti ...

Ciril Brajer,
slike: Sašo Bernardi

djetja z več sto delavci gotovo imela kaj pokazati na razstavi in ustvarili bi javno mobilizacijo za tehnološki-inovacijski razvoj.

Zato ni presenečenje, da javne predstavitve koncepta podjetniškega prestrukturiranja in vloge projektnega vodenja v sodobnem podjetju »jugea« niso pritegnile širšega kroga gospodarstvenikov – pa saj še ni treba!

Posledica – nazadnje nazadovanje revirjev.

Razprava v osnovnih organizacijah sindikata in organih ZSS v občinah ob obravnavi osnutka programa neodvisnih sindikatov Slovenije in teza za novi statut je postavila zahtevo po prenovi sindikata v smeri samostojne strokovne organizacije članstva.

Večinske razprave so odvrgele »licitiranje« za teritorialno ali pretežno panožno organiziranost ter v ospredje postavile odločno zahtevo, da bo sindikat strokovna-stanovska organizacija, ki bo sposobna odpirati perspektivo slehernemu članu, zagotavljala dolgoročno socialno varnost in utrjevala solidarnost in vzajemnost med člani. In drugo. V času do kongresa je potrebna najširša ak-

ima kot prvi predsednik v revirskem prostoru v »aktih« urejeno delovno odsotnost za delo v sindikatu.

Glavno vsebinsko in organizacijsko vprašanje za članstvo – še predvsem pa aktiviste, je, kako opredeliti vlogo sindikata v statutu podjetja in ob tem uveljaviti načelo, da je delovanje in organiziranost sindikata stvar članstva in statuta sindikata.

Izkušnje kažejo na dve opredelitvi:

– prva: upoštevanje predlogov sindikata

– druga: 2–3 člana o sindikatu ali pa celo nič.

V sindikatih smo prepričani, da bodo snovalci in oblikovalci statuta podjetij spoznali objektivno potrebo, da bo vodstvo slehernega podjetja moralo imeti stalne stike s predstavniki sindikata in bodo z njimi razpravljali in reševali konkretna delavska vprašanja – kolektivne pogodbe in druga vsebinska vprašanja glede na dnevne razmere, motivacijo in razvoj.

Številke mladih nezaposlenih revirčanov skokovito naraščajo. Pred-

Nenavadno razmišljanje o mestu ob Savinji

Celje mi bo še hvaležno, ker sem v njem živel

Nikoli si nisem domišljajal, da sem pomemben za moje Celje, vendar sem v zadnjih časih vedno bolj prepričan, da mi bo Celje lahko še kako hvaležno, ker sem v njem sploh živel. Predihal sem namreč ogromno žvepla, popil nič koliko nitrátov, se prenažil težkih kovin, zdaj pa me obseva še radon in drugi plini. Bog mi je priča – če se že lahko obračamo tudi na boga, da sem si obrusil po mestu nič koliko podplatov, da sem hodil, kar pomnim, to pa je od tistih časov, ko je bilo danes asfaltirano Savinjsko nabrežje še peščeno Masarykovo in po njem niso divjali mopedisti, ko še ni bilo mehkega jezua in po Savinji ni tekla tako mehka voda.

V tistih časih je bilo tudi obrežje Voglajne še zeleno in polno kopalcev. Spominjam se malo smešnega možaka, ki je prihajal iz Petrovc in jo v nedeljo jutraj ob vodi mahnil v planinski opravi proti Skalni kleti, iz nahrbtnika je gledal cepin, spraševal je mimoidoče za Pelikanovo smer na grad. Takrat v Celju še ni bilo infrastrukture, pravzaprav še sploh vedeli niso, kaj je to. Ta (infrastruktura) se je pojavila dosti kasneje, ko je na seji mestnega ljudskega odbora nekdo vprašal, zakaj pravzaprav razkopavajo ulico, ki so jo pravkar asfaltirali, in je dobil odgovor, da je to infrastruktura, da so pozabili položiti cev in da so cevi tudi neke vrste infrastruktura. Odtlej ni bilo dneva, da ne bi česa razkopavali, zakopavali ali odkopavali, razkopavanje je bila prava folklorna zabava – vse do današnjih dni. Rekli so, da delavci pač morajo nekaj delati, da ne morejo biti le naslonjeni na krampe in lopate, da je torej že bolje, če nekaj kopljejo, ko da ne bi nič kopali, saj ko jih bodo nadomestili stroji, takrat pa tako ne bodo imeli dela. Vedno so imeli dovolj opazovalcev in občudovalcev. Zanimivo je, da so v kasnejših fazah razkopavanja celo dosti lažje odkrivala ostanke Celeie kot, na primer, plinsko napeljavo. Pri zgradbi, ki jo je raznesel plin, so se morali z veliko previdnostjo dokopati do načrtov, kajti če bi prebili kakšno cev, bi še enkrat eksplodiralo.

Celje, ki so mu grofi zapustili poleg svojih lobanj tudi nekaj nepremičnin – partijski sekretar pa je bil po vojni odločno proti, da bi obnavljali fevdalizem, saj je rekel, da oni od tam zgoraj, s starega gradu, s fevdalnimi loki že ne bodo merili na socialistično mesto – je doživelo vsestranski razcvet. Poglejmo dinamiko dimnikov! Poglejmo promet, zatrpane ulice, brženje po magistrali vzhod-zahod, sever-jug! Podvoz je bil tu največja pridobitev, saj ga Celje dotlej sploh ni imelo. Za napredek pa so krivi kadri.

Bila je sreča, ker so znali vedno postaviti pravega človeka na pravo mesto. Na primer, sekretarja za kadrovičarja v podjetje, kjer si je direktor prisvojil preveč samoupravljanja. Ta mu bo že posvetil. In res ga je z lahkoto spravil z direktorskega stola. Rekel je samo: »Tovariš direktor, uzurpiral si si preveč oblasti, uzurpacija oblasti v imenu delavskega razreda je nedopustna.« Direktor je v resnici moral oditi, on, kadrovik, pa je prišel v zgodovino delavskega gibanja.

Ali če pogledamo, kako je koordinacija imenovala senatorja. Imenovani tovariš je dobil dopis, da ga imenujejo za senatorja, kar bi bil po njegovem prvi socialistični senator na svetu. Kako je poskočil! V resnici se je izkazalo, da se je tajnici zatipkala črka e in bi na njenem mestu morala biti črka a. Tovariš je na veliko razočaranje postal sanator. Kako mu je pravzaprav ena sama črka spremenila usodo! Da ne omenjam, kako lahko najbolje rešiš organizacijo. Se staviš edino in zadnjo možno ekipo in jo dobro plačaš. Potem se bo že čimbolj udobno namestila po pisarnah bivših vodilnih, pa začela razmišljati in razmišljati o rešitvi, tako dolgo, dokler ne bo prišla do spoznanja, da je edina rešitev – stečaj. Pa je tu formula, ki jo lahko ponudiš tudi drugim.

Dandanes take reči v Celju niso več mogoče. Predvsem po zaslugi publikacije o kadrovski politiki, ki je skoraj nekakšen kadrovski katekizem. Po njem je zelo lahko voditi kadrovsko politiko, saj ko od zunaj hvalijo rešitve, pravijo: lahko vam, ko imate znanstveni pristop do kadrov! Kakšno pozornost bo vzbudil šele aneks, v katerem bodo predpisali plačilo varščine na odgovornost za vsakega vodilnega delavca v znesku od tri do šest in več tisoč mark, seveda v konvertibilni dinarski protivrednosti.

Sicer vzbujajo čudne občutke dogajanja na pluralistični sceni. Komite in SZDL sta včasih nesklepčna in ne moreta sprejeti vseh potrebnih dogovorov, na vrata, ki jih še nimajo, pa že trkajo demon, pardon, demos in drugi alternativci, ki jim je še koliko do pogovorov in sklepčnosti. Saj v resnici vsa leta do današnjih dni niso prišli do besede. Pogrešam tribuno quo vadis, Celje, in če sem odkrit, morda tudi kakšne dneve ali tedne domače slivovke. Po možnosti z mednarodno udeležbo.

Drago Hribar

Zapustil nas je Gvido Čepin

Nenadoma je umrl Gvido Čepin, saj se je deset dni pred smrtjo še osebno opravičil za sejo sveta za tradicije delavskega gibanja pri republiškem svetu Zveze sindikatov Slovenije, katerega izredno delaven član je bil od ustanovitve.

Vse svoje življenje je posvetil boju in humane-mu ter požrtvovalnemu delovanju za napredek. Ni odveč, če zapišemo, da se je že 6. aprila 1941 kot šestnajstletni dijak prostovoljno javil v jugoslovansko vojsko, za kar so ga nacisti preganjali. Od februarja pa do osvoboditve je trpel v raznih nacističnih taboriščih Avstrije in Nemčije in že aprila 1945 je organiziral šolo za otroke taboriščnikov in vojne sirote. Po vojni je učiteljeval v Bistrici ob Sotli, Brežicah, Cerkvenjaku in Lenartu v Slovenskih goricah. Šel je tja, kamor so ga poslali kot odličnega učitelja. Od leta 1960 je živel in delal v ptujski občini. Bil je ravnatelj osnovne šole v Markovcih, hkrati pa naravnost vpet v družbeno, samoupravno in politično življenje.

Po upokojitvi je bil še bolj aktiven v raznih organizacijah doma in v širšem okolju. Kot član sveta je z vso vnemo deloval pri organiziranju in pridobivanju zapisovalcev, zbiralcev in pričevanj o zgodovini delavskega sindikalnega gibanja v občinah Ptuj, Ormož in Slovenska Bistrica. Tudi sam je napisal številne prispevke iz zgodovine ter drugih področij, med drugim tudi dve celovečerni igri.

V osebnem življenju je bil izredno skromen, a zelo pokončen mož. Nikoli ni pripovedoval o sebi. Šele po smrti smo zvedeli za njegovo trpljenje med vojno, ki je bilo gotovo hujše in ponižujoče za človeka kot kjerkoli drugje.

Zares smo izgubili poštenega, pridnega, vestnega in skromnega sodelavca, družina pa skrbnega moža, očeta in dedka. Njim izrekamo iskreno sožalje.

Zdravko Troha

Franc Ban sodi med tiste gospodarstvenike v Sloveniji, ki se redko pojavljajo v javnosti. Je eden izmed tistih, ki so pred leti v Slovenskih Konjicah utemeljili zakon, da je ne glede na osnovo z znanjem in trdim delom možno v kakršnikoli družbeni ureditvi doseči uspeh. Pred leti se je poslovil od politike, in v Celju prevzel krnilo trgovske organizacije Merx.

– Tovariš Franc Ban, v dogovarjanju za ta pogovor ste menili, da zdaj ni časa za pogovore.

»Tako je. Tako Merx kot naša celotna družba doživljamo najkriticnejše trenutke. Gre za biti ali ne biti in kako naprej. V teh dneh bodo padle odločitve. V Merxu so že. Minuli petek je delavski svet sprejel novo usmeritev. Moram pa priznati, da je to le zadnje dejanje leto dni trajajočih priprav, razlag, prepričevanj.«

– V Beogradu smo zdaj priče podobnih dogodkov. Primerjava ni mogoča, toda vendarle...

»Primerjava res ni mogoča, čeprav je vsebina ista: preobrazba. Zlom večdesetletne zgrešene miselnosti, ravnanja in načina dela.

V Merxu smo dovolj zgodaj zaznali pomembnost in nujnost sprememb, zato smo odločitve Markovičeve vlade v glavnem pričakali že pripravljeni. Kljub temu so nas nekatere odločitve zvezne vlade, milo rečeno – osupljale. Da ne rečem celo – razočarale, vendar ne toliko, da bi vlada izgubila našo zaupanje.«

– Očitni so bili brezupni napor politike, da ta ne bi sestopila iz gospodarstva.

»Tu smo imeli mi prednost. Slovenska pomlad in umikanje zveze komunistov kot oblikovalca gospodarskega razvoja v Sloveniji sta nam omogočila, da smo se lahko v »miru in brez vmešavanja« ukvarjali sami s seboj. Moram poudariti, da v nobeni izmed 28 občin, na območju katerih poslujemo, ni bilo nikakršnega vmešavanja. Še več, naleteli smo na pomoč izvršnih svetov občin v primerih, kjer so naše manjše delovne organizacije zašle v težave. Ob tem naj povem, da gre v resnici za manjše delovne organizacije, katerih izgube smo pokrili znotraj Merxa. Tako bo novo podjetje Merx s prvim januarjem začelo poslovati na enaki osnovi.«

– Kaj pa, če Markovičeva vlada doživi nezaupnico?

»Tega ne verjamem in teh misli ne sprejemam. Dolga leta sem delal v politiki, politika, miting in grožnje so eno – imajo svoj namen in cilj, vendar preprosto rečeno – z glavo skozi zid ne moreš. Država je v takšnem stanju, da je rešitev iz krize možna samo na en način: s pametjo in več dela. Žrtve so vštete in naj nihče ne pričakuje, da ne bo prizadet. Tako mi, in po moje celo Slovenci najbolj, kot oni v južnem delu države, ki so doslej, rekel bom bogokletno, od proračunskega napajanja kar dobro živeli.«

V desetih letih nisem odkril nobenega lobyja, niti ene lože

– Nekoč ste delali v politiki, v Celju pa vas ni bilo moč srečati.

»Zase ne trdim, da sem bogve kako pameten in sposoben, delam pač, kot najbolje zmorem; ni mi naravno siliti nekam, kjer te ne potrebujejo. Očitno načrtovalci Celja in njegovega razvoja moje pomoči niso potrebovali. Glede na to, da tudi razmere v sozdu niso bile takšne, da bi potrebovale »učinkovito ukrepanje od zunaj«, so bili verjetno tudi oni srečni, ker so imeli – mir.

To, kar vi trdite, ni povsem res. Bil sem prisoten, in to še kako, rekel bi celo – tečen, ne samo v Celju, v celi regiji, ker so me postavili na čelo odbora za izgradnjo nove bolnišnice. Imenovali so me tudi v nekatere ekipe sanatorjev, vrtel se se med bančniki. Res pa je, da sem sovržnik dolgovznih sestankovanj.«

– V Celju je bilo slišati, da je

Franc Ban, Merx: Na koga bomo že čez pol leta spet pokazali s prstom?

Slovenija nima dovolj znanja za jutrišnjo Evropo

bilo vam lažje, ker ste si izbrali pravi loby?

»V vseh teh letih nisem odkril nobenega lobbyja, kot naj bi se temu popularno reklo, niti ene 'lože', kot temu pravijo drugi. Drži pa, verjetno to ne more biti greh, da se srečujem z gospodarstveniki tako v republiki kot širše. Celo nasprotno, očitajo mi in, to upravičeno, da me ni v Ljubljano. Pošteno povedano, o tem sem že govoril, preobrazba lastnega podjetja – sami veste, kaj vse Merx danes predstavlja – enostavno ni dovoljevala, da bi človek predahtnil.«

– In vendar ste tačas zatrjevali, kako slovensko vodstvo ve, kaj dela, kako predsednik izvršnega sveta Šinigoj...

»Dasiravno najprej nisem mogel verjeti o 'sestopu partije z oblasti', ker po moje to enostavno ni mogoče na tak način ali z nekim dekretom, se partija ni več mešala v gospodarstvo. Po drugi strani pa moram ne glede na vse, kar se je v zadnjem času pri nas dogajalo, reči, da predsednik izvršnega sveta SRS, tovariš Dušan Šinigoj, v resnici ni niti enkrat odklonil pomoč. Ne on in ne njegovi sodelavci. Še več, znano je, da se je bila njegova ekipa sposobna sestati ob katerikoli uri, podnevi in ponoči, česar dotlej nismo doživeli. To je velika mera pripravljenosti in odločnosti, da si ob pravem času na pravem mestu. Ni na mojem, da sodim, vendar so bili posegi zdajšnjega izvršnega sveta SR Slovenije v marsikaterem primeru odločilni, da naš gospodarstvo ostaja dokaj trdno.

Povsem narobe pa bi bilo pričakovati, da bi se izvršni svet republike ali njegovi posamezni člani pojavljali kot rešitelji in alkimisti v posameznih delovnih organizacijah. Nisem slišal, da ne bi prisluhnili in pomagali najti rešitev. Po moje je škoda, da se tako dobro ekipa zamenjuje prav v času, ki je nedvomno najtežji za našo republiko od osvoboditve sem.«

Zakaj zavreči tisto, kar je dobro?

– Merx je v tridesetih letih, v zadnjih desetih pa sploh, doživljal nesluten razvoj. Večina podobnih združenih podjetij, sozdov, doživlja izredno krizo. V Merxu je ni čutiti.

»Pri oblikovanju razvojnega programa so Merxu očitali, da ga bo pokopala različnost dejavnosti, ki smo jih sprejemali k trgovini. Nekoč je bil Merx trgovsko podjetje. Prav tako so nas opozarjali, da tako velikega podjetja ne bo moč obvladovati.

Jaz sem zagovarjal isto stališče, kot ga zagovarjam zdaj, po preoblikovanju: vrata v Merx so odprta – vsem. Vsakemu, ki sprejema kriterije in način dela, da namreč zate ne bo ne nihče drug delal in ne odgovarjal za napake, da ostanejo pri življenju samo tisti razvojni programi, ki imajo po mnemu strokovnjakov možnost za preživetje in garancijo, da bodo donosni.

Že dolgo je znano, da Sloveniji primanjkuje strokovnjakov, v Celju pa sploh. Pomanjkanje strokovnjakov je tudi edina resna bojazn, da bomo še bolj zamujali pri vstopu v 21. stoletje. Slovenija nima dovolj znanja za jutrišnjo Evropo! V Celju ni mladih, ambicioznih in kreativnih mladih strokovnjakov, ki jih to mesto tako krvavo potrebuje. V Merxu smo s štipendiranjem in združevanjem ter pre zaposlovanjem prišli do ekipe, ki se je zadeve lotevala na pravem mestu. Sozd Merx ni bila umetna tvorba, kot so to ne-

kateri sozdi, ki v resnici sestojijo iz skupnega direktorja, tajnice in – fikusa. Po reorganizaciji bo pod skupno streho Merxa le malo sprememb. Izločili so se posamezni deli, ponekod še špekulirajo, vendar nobeden izmed teh za Merx ni odločujočega pomena. S priključitvijo Topra je Merx celo večji, kot je bil kdajkoli.

Jaz nisem za revolucionarne spremembe, ker ima vse na svetu neke zakonitosti, tako tudi spreminjanje. Odmira pač tisto, kar ni zdravo, in zakaj zavreči tisto, kar je dobro?»

– V teh dneh smo priče ustanavljanju na stotine podjetij, tako znotraj dosedanjih enovitih delovnih organizacij kot brez števila zasebnih. Mar je res možno, da bo vse to zaživelo in preživel?

»Po mojem mnenju se bo po tej evforiji že čez pol leta ta tok obrnil. Pomislite samo na tista majhna podjetja, ki bodo po osamosvojitvi morala zaposliti že takoj v začetku najmanj tri 'režijske' delavce. In četudi to ne bi bilo pogubno breme, kje najti vse te strokovno usposobljene kadre? Mar vsi ti resnično živijo v pričanju, da je na primer samo usposobljenih računovodij toliko, torej ljudi, ki so hrbtenica sleherni delovni organizaciji, da ne govorimo o vseh ostalih?

V zahodnem svetu to ni nevsakdanji pojav. Znano je, da tretjina teh podjetij že v sorazmerno kratkem času zabrede v težave. Razlika je le v tem, da se iz bankrotirane podjetja razvije novo, ki

tisto prejšnje, dodatno zaposlovanje in se, o čemer smo govorili. Oba primera imata nekaj skupnega, in sicer je to dejstvo, da je posameznikom uspelo dobesedno zvesti delavce. Bojim se, da bodo ti toliko glasni posamezniki že v kratkem času delavcem obrnili hrbet. Ne upam si razmišljati, kaj bo potem.

Poleg tega sta oba primera iz tistih panog, ki so tudi v Markovičevem programu, vsaj kolikor je bilo doslej slišati, še vedno neopredeljena. Vlada se še vedno ni odločila, kaj in kako s tem našim turizmom ter kaj in kako z našim kmetijstvom. Razumem obupna prizadevanja delavcev v teh panogah, da skušajo po tolikih letih životarjenja sami najti rešitev. Kot vam je znano, smo imeli težave tudi v Laškem, kjer so delavci hotela pristali na – zajamčenih osebnih dohodkih. V Merxu vidimo rešitev v 'oddajanju gostinskih objektov za družinske hotele'. Izračunali smo, da bi ti ob večji skrbi in zmanjšanju števila zaposlenih lahko poslovali z dobičkom. Kot pri naših sosedih. Izjema je Zdravilišče Dobrna.«

– Kako poseči vmes in obvarovati delavce in družbeno lastnino?

»Žal ne vem. Ko smo pred devetimi leti reorganizirali Merx in se združevali, je bilo to približno tako: usedli smo se na občinskem ali regijskem komiteju, usedli z županom in predsednikom izvršnega sveta, in je bilo jasno, pri čem smo in kako naprej. Po moje bi zdaj morala poseči vmes drža-

va prek skupščinskega sistema. Postaviti vprašanje, denimo za župana, čigav varuh je on.«

– Že po prvem dnevu novih ukrepov je jasno, da spet nismo enako naravnani. Tu mislimo na dejstvo, da so v isti sapi, ko je predsednik Marković v zvezni skupščini razlagal vladne ukrepe, v republiških skupščinah sprejemali – proračune. Rekli bi po starem...

»Drži. Vse to kaže, v kakšnem kaosu živimo. Zame sta v tem trenutku bistveni dve stvari: kdo bo namreč zagotovil, da bodo najavljeni in sprejeti ukrepi čez noč uveljavljeni, in kdo je tisti, ki bo uredil, da bodo ti ukrepi in zakoni zdaj v resnici spoštovani.

Poglejmo primer sisov. Resničnih premikov ni, v glavnem gre za selitve iz ene pisarne v drugo. Potrebe družbene nadgradnje se abnormno stopnjujejo, kako potem in kdo naj bo tisti, ki bo delavce še prisiljeval k še večjim odpovedovanjem, k več dela ob še manj zaslužka!«

– Sprejeti ukrepi in organiziranje za učinkovitejšo tržno proizvodnjo naj bi končno odpravili te anomalije.

»Oprostite, oba točno veva, da na tisoče delavcev pri nas dobiva plačo samo zato, da hodijo na delo! Da je absurd še večji, tretjina zaposlenih v rednem času dela to, kar popoldne kot privatniki prodajajo. Ali kdo sploh ve, koliko redno zaposlenih strokovnjakov ima prijavljeno popoldansko obrt, koliko jih je zdaj ustanovilo

privatna podjetja! In tako naprej, inčim je brez števila! Tega v urejeni družbi ni. Če katerikoli delavec, kaj šele strokovnjak v razvoju, marketingu ali komerciali izda poslovno skrivnost, tam je poslovna skrivnost tudi točno opredeljena – ga pri vratarju čaka delovna knjižica. Kazen pa je še hujša, takšen delavec si le s težavo še najde ustrezno delovno mesto, ker si je zapravlil zaupanje. Vi se že vrsto let ukvarjate tudi s tem; povejte mi, koliko delavcev je pri nas zato dobilo odpoved! Tovrstne škode ni moč niti izračunati, in vendar še vedno vsi mižimo na eno ali celo obe oči.«

– Pri tem tudi trgovina ni izjema.

»Kje pa, vendar spet ne v tolikšni meri, kot jo zdaj krivijo. V vsaki krizi je trgovina naprej, na udaru! To je razumljivo, ker občan prvič dojame spremembo cene v – trgovini. Toda po podatkih naših notranjih kontrol je število kršiteljev zanemarljivo. In spet primer: ugotovili smo, da je celo nekaj naših direktorjev med bodočimi lastniki ali delničarji privatnih trgovin. Jasno je, da bodo ti v pričakovanju čimvečjega dobička v te trgovine usmerjali najkvalitetnejše blago. Toda tega tudi notranja kontrola nikoli ne bo mogla dokazati. Zato se bo treba odločiti, ali boš direktor ali privatni trgovec. Oboje ne moreš biti.«

Govorimo o siromaštvu, avtomobile pa prodajamo kot zemlje

– Z razbijanjem večjih podjetij v manjša se bo povečalo tudi število členov, ki so vpeti v verigo od surovine do prodaje.

»Nedvomno. Vendar je z novimi ukrepi tudi tu že viden napredek, ker trgovina zaradi tolikšne inflacije ne bo več za svoje preživetje postavljala določenih pogojev. Po drugi strani pa mi poskusite navesti en sam primer v svetu, da je, tako kot pri nas, zaščitene kupec in ne proizvajalec. Da namreč ti blago kupiš, plačaš ga pa ne. To omenjam zaradi novih težav v Topru, in še bi lahko naštel.«

– Kako se pri vas odražajo ti inflacijski tokovi in padec kupne moči?

»Po pravici povedano sem nekoliko zmeden. Na eni strani ugotavljamo, da pada prodaja nekaterih osnovnih živil, po drugi strani pa smo v samo dveh dneh prodali več kot dvesto avtomobilov tipa opel! Tudi Zastava nam ne uspe poslati toliko avtomobilov, kot je kupcev! Zakaj torej gre? Ali se na eni strani v resnici povečuje število socialno ogroženih, ki si ne morejo več kupiti mleka, več kruha, več živil, tu je namreč prodaja očitno zmanjšana, ali pa se na drugi strani povečuje število – bogatih? Analize kažejo, da gre do najhitreje v promet – najdražji predmeti. Torej govorimo o siromaštvu, avtomobile pa prodajamo kot zemlje. Moji sodelavci so skušali analizirati fenomen varčevanja pri posameznih delovnih organizacijah, ki so se s tem na veliko ukvarjale. Ko smo zbrane podatke nekoliko podrobneje razčlenili, jim jaz nisem hotel verjeti. Med najpogostejšimi tovrstnimi varčevalci so bili – upokojenci...«

– S sprejetjem novih ukrepov bo verjetno odpravljenih mnogo naših komaj razumljivih iznajdb.

»Jaz sem še vedno velik optimist, ker so tudi ljudje še optimisti.«

Franček Kavčič,
Janez Sever

uspešno dela naprej. V našem primeru pa je že start vprašljiv: ni zadostnega kapitala, ne kadrov in ne programov...«

Eni še vedno dobivajo plačo samo zato, da hodijo v službo

Tudi pri vas imate takšne primere. V mislih imamo KK Šentjur in Gostinsko podjetje Celje.

»Šentjurski primer je bil zame presenečenje prve vrste. Presenečenje zato, ker je prav ta kombinat v enem delu proizvodnje v sami konici slovenskih dosežkov, ker je imel dobre razvojne načrte in do podrobnosti organizirane odnose. Na koncu pa bo nujno prišlo do sporov, čigav je ta plug, oni traktor, kdo je zidal zadržne domove...«

Primer z gostinskim podjetjem pa je po moji oceni še bolj nenormalen: vsaka gostilna naj bi bila – podjetje. Prav za ta primer velja

Za dosedanja sozd Merx ni značilna le pestra dejavnost, temveč tudi navzočnost na relativno velikem delu Slovenije; v celjski, koroški, zasavski in posavski regiji v 28 občinah, od Ljubljane do Gornje Radgone, od Krškega do Radelj in delu Hrvaške.

Od skromnih začetkov, ko sta se pred tridesetimi leti združili dve veletrgovski podjetji Potrošnik Celje in koloniale-živila Celje v Merx s 145 zaposlenimi delavci, je Merx po desetih letih prerasel v sozd z okrog devet tisoč zaposlenimi in zdaj v krovno organizacijo z okrog 35 podjetji.

Ta izrazita ekspanzija rasti in širitve dejavnosti se odlikava tudi v naložbah: v izgradnji vrste hotelov, v desetih novih marketov in veleblagovnic, v izgradnji farm in skladišč, v kmetijstvu in turizmu. Lani je Merx v Sloveniji predstavljal en odstotek vseh zaposlenih, poldrugi odstotek celotnega prihodka, odstotek dohodka in 1,2 odstotka republiške akumulacije.

Skoraj leto dni trajajoče priprave za novo organiziranost in uvajanje podjetniške naravnosti so Merx, sodeč po dosedanjem razvoju dogodkov, še bolj učvrstile. Spriključitvijo Topra pa vnesle spet novo proizvodno dejavnost.

Tudi solidarnost ima dve plati

Solidarnostna akcija, katere pobudnik je bil republiški svet Zveze sindikatov Slovenije, za pomoč učencem šol na poplavljenem območju, se je z novembrom končala. Dokončno bilanco je zdaj še težko predstaviti. Dejstvo pa je, da imajo otroci prizadetih družin, po podatkih, ki so na voljo, najnujnejše šolske potrebščine.

V tej akciji so prispevali: Izobraževalna skupnost Slovenije 700 milijonov, Zavod za zaposlovanje Slovenije 10 milijonov, Tehniška založba za 17,5 milijona knjig in Mladinska knjiga za nekaj več kot 36 milijonov dinarjev knjig. Knjige ali pa popust pri nakupu so obljubile tudi nekatere druge založbe.

Do tu, bi dejali, je akcija lepo uspela. Čeprav malo pozno, so denar in knjige že na šolah, in kot smo dejali, imajo vsi otroci šolske potrebščine. Res pa je, da so si marsikje morali starši pomagati sami ali pa priti do knjig kako drugače. Knjige pa, ki še prihajajo, bodo obogatile sklade šolskih knjig na šolah. Otroci zanje letos ne bodo plačali obrabnine.

Ugotavljamo pa, da pri prikazovanju potreb po posameznih šolah niso imeli enakih meril. Zanje bi se morali prej dogovoriti. Šole ene občine so dobile več kot polovico vsega denarja. Druge pa manj ali pa celo nič. Tako so, na primer, šole v občini Slovenska Bistrica od skupno 700 milijonov dobile več kot 452 milijonov dinarjev. Šole šentjurske občine pa nič. Katera območja so bila bolj prizadeta, pa se ve.

Da pa bi se vse skupaj še bolj zapletlo, so šolniki, zazdaj se še ne ve od kod, izvedeli, da imajo na voljo še 700 milijonov dinarjev. Sestali so se in po živahnem sestanku ta sredstva tudi razdelili. Kdo naj bi dal ta sredstva, ne ve nihče.

Solidarnostne akcije imajo, žal, dve plati medalje. Pri zbiranju sredstev navadno ni težav, pri delitvi pa...

Čeprav bi lahko ugotovili, da denar tokrat ni bil čisto pravično razdeljen, je pa po drugi strani res, da so šole, ki so dobile največ, še vedno dobile premalo, da bi kvaliteto pouka vsaj približale slovenskemu povprečju. Da pa bi jo, bi morali sprožiti širšo akcijo, ki jo Republiški svet Zveze sindikatov Slo-

venije, kot smo slišali, že pripravlja.

Obisk na prizadetih območjih, po šolah in pri domačinih daje nekoliko drugačno sliko solidarnostnih akcij. Ljudje radi pomagajo, vendar vse manj v raznih akcijah. Vedeti hočejo, komu bodo dali in se prepričati, da bodo ti njihova darila tudi dobili. Vse več je takih, ki pomoč v denarju in blagu prinašajo sami.

Ptuj

»Kot v delitev vse pomoči prizadetim po poplavi smo se vključili tudi pri delitvi sredstev, zbranih s sindikalno akcijo. Tako tudi tistih, ki jih je nakazala Izobraževalna skupnost Slovenije,« je povedala Anka Osterman, direktorica za socialno delo Ptuj. »Po seznamu prizadetih gospodinjstev smo sku-

paj z ravnatelji šol naredili sezname otrok, ki so do te pomoči upravičeni in tega dogovora smo se držali. Zato smo

Po tem, ko smo obiskali po poplavi prizadete kraje, je akcija za zbiranje denarja na šolske potrebščine, katere pobudnik je republiški svet Zveze sindikatov Slovenije, tekla dalje. Od načrtovanih 1,39 milijarde dinarjev, so jih doslej zbrali 1,07 milijarde.

Denar za učbenike in šolske potrebščine učencem na prizadetih območjih so prispevali:

Izobraževalna skupnost Slovenije	700.000.000 din
Kulturna skupnost Slovenije	100.000.000 din
Štipendijski sklad	100.000.000 din
Državna založba Slovenije	30.000.000 din
Tehniška založba	17.000.000 din
Založba Mladinska knjiga	36.000.000 din
Cankarjeva založba	10.000.000 din
Zveza sindikatov Slovenije	40.000.000 din
Založba Lipa Koper	7.704.000 din
Vlado Haas	1.000.000 din
OOS toz TIS Pameče	1.000.000 din
OŠ Prežihov Voranc, Ravne	6.000.000 din
OŠ Milka Šobar, Novo mesto	4.880.000 din
OOS Zdravstveni dom Slovenj Gradec	4.000.000 din
OŠ Podgorca, Podgorje pri Slovenj Gradcu	2.610.000 din
OŠ Rada Iršica, Mislinja	6.790.000 din
OOS Komunalno podjetje Slovenj Gradec	1.000.000 din

Akcija še teče.

Pogovor s sekretarjem RO sindikata obrti Martinom Muršičem o predlogu zakona o samostojnem osebnem delu

Potrebujejo nov zakon

Zaradi nagle širitve podjetništva, ko nova zasebna podjetja rastejo kot gobe po dežju, so bile zahteve po dopolnitvi obrtno zakonodaje vse bolj glasne, kajti obstoječi obrtni zakon, je bil vse prej kot ustrezen glede na dejansko in predviden razvoj samostojnega osebnega dela v prihodnje. Značilnost novega zakona, ki ga je pripravila ZSMS in ne republiški upravni organi, v obravnavo skupščini pa predlagala skupina njenih delegatov, je skoraj popolna sprostitev omejitev zasebnikom pri opravljanju gospodarskih in negospodarskih dejavnosti. Pred kratkim je bil ta predlog v obravnavi tudi v skupščinskih odborih. Zanimalo pa nas je, kako ga ocenjuje republiški odbor sindikata obrti Slovenije in na pogovor povabili sekretarja odbora Martina Muršiča.

»Zakaj potrebujemo novi zakon o samostojnem osebnem delu?« Predvsem zato, da bi lahko uspešno uveljavili dopolnila k zvezni in republiški ustavi, sprejete zato, da bi se sprostila zasebna pobuda.

Kaj pa sedanji obrtni zakon?

»Obrtni zakon vsebuje vse močnejše, kar spada vanj in kar ne. Večkratno dopolnjevanje ni pripomoglo k njegovi učinkovitosti. Novi zakon o samostojnem osebnem delu torej nujno potrebu-

jemo.«

Ali je predlog tega zakona za vas sprejemljiv?

»S sindikalnega in s pravnega stališča bi mu lahko marsikaj očitali. Če ne drugega vsaj naslov. Saj ne gre le za samostojno osebno delo, ampak tudi za dopolnilo, pa za skupno nastopanje dveh ali več nosilcev samostojnega osebnega dela pri zaposlovanju. Tudi omejevanje števila zaposlenih ni dosledno izpeljano in ponavljamo stare napake. Gre za omejevanje, ki ni skladno s prizadevanji za razmah drobnega gospodarstva. Zakon naj bi namreč določal le okvirje in tveganja za nosilce samostojnega osebnega dela, kar pa tudi v predlogu za novi zakon, torej ne bi sledil številnim in obsežnim razpravam, zavzetosti številnih forumov in političnih organizacij oziroma omogočil uresničevanje načrtov gospodarske preno-ve, v katerih je skoraj povsod glavni nosilec drobnega gospodarstva. Potrebujemo pravno stabilnost, v sistemu zagotovljeno nedotakljivost premoženja, ker zasebni kapital ne zaupa sedanji pravni ureditvi.«

In kaj predlaga sindikat?

»Potrebujemo zakon, ki bo natančno določal okvir in tveganje ter odgovornost subjektov. K pripravi predloga novega zakona sindikat ni bil povabljen, v raz-

pravah pa smo povedali, da je takšen, kot je, nepotreben. Res pa je tudi, da naj bi vsi, ki ga sedaj ocenjujejo in po večini kritizirajo, vso energijo raje vložili namesto v kritiko v njegovo dopolnitev. Potrebujemo dober zakon, ki se ga bomo držali in uresničevali. Doseči moramo, da bo predlog zakona tako dopolnjen, da bo sprostil dodatne možnosti zaposlovanja na področju drobnega gospodarstva, vnesel konkurenčnost do prevladujoče družbene lastnine in obenem neko novo dinamiko v gospodarska gibanja, ker se bo le tako lahko krepil družbeni in osebni standard.

Kako bi to lahko dosegli?

»Treba bo končno zavihati ro- kave in namesto večkratnega sedenja in premlevanja ene in iste problematike začeti res uresničevati dogovore in pri tem zavestno odklanjati kakršne koli pritisk »s strani«. Strokovno delo naj opravijo strokovnjaki, to je zagotovo, da bomo dobili zakon, ki bo definiral tudi razvojne težnje oziroma strategijo razvoja. V svetu zelo natančno vedo, kaj in kako se bo dogajalo tja do leta 2000 in še dlje pri nas. Sindikati bomo podprli vsak zakon, ki bo smiselno in pravno tak, da bo varoval lastnino in delavca, ki z njo upravlja.«

Remigoj Noč

iz teh sredstev dobili sorazmerno malo. Drugod so merila najbrž določili po svoje. Zato so, po mojem mnenju, manj prizadete občine dobile več.«

Pri tem pa so se spet pokazale razlike med šolami na manj razvitih območjih, kamor spadajo vse prizadete, od večine drugih, da o mestnih ne govorimo. Že tako ni denarja za podaljšano šolo, ni ga za obvezne dodatne programe, še posebej tam, kjer naj bi nekaj denarja prispevali tudi straši, da ne naštevamo vse od šole v naravi, plavalnih tečajev, kulturnega izobraževanja... Danes še bolj drži tisto, kar so že včeraj govorili tukajšnji starši svojim

plačno malico,« je še dodala socialna delavka na šoli Marija Pernek. »Razdelili smo tudi precej obleke, ki smo jo dobili od Rdečega križa in posameznikov. Nekateri posamezniki iz Tržiča, Maribora in Poljčan so se obvezali plačevati malico, šolske knjige in naročnino za mladinski tisk za nekatere naše otroke.

Kot v večini množičnih akcij pomoči prihaja tudi pri nas do, lahko bi rekli, absurdov. Po socialnem položaju otrok je vsaj polovica drugih učencev, ki bi bili pomoči še bolj potrebni.«

Jožica in Bojan Bedrač iz petega oziroma četrtega razreda sta tudi med tistimi, ki sta dobila knjige in malico zastoj.

»Trije otroci smo doma,« je povedala Jožica. »Mama dobiva pokojnino po očetu in na zemlji dela. Tudi mi ji pomagamo na njivi in v hlevu, pa tudi v hiši.«

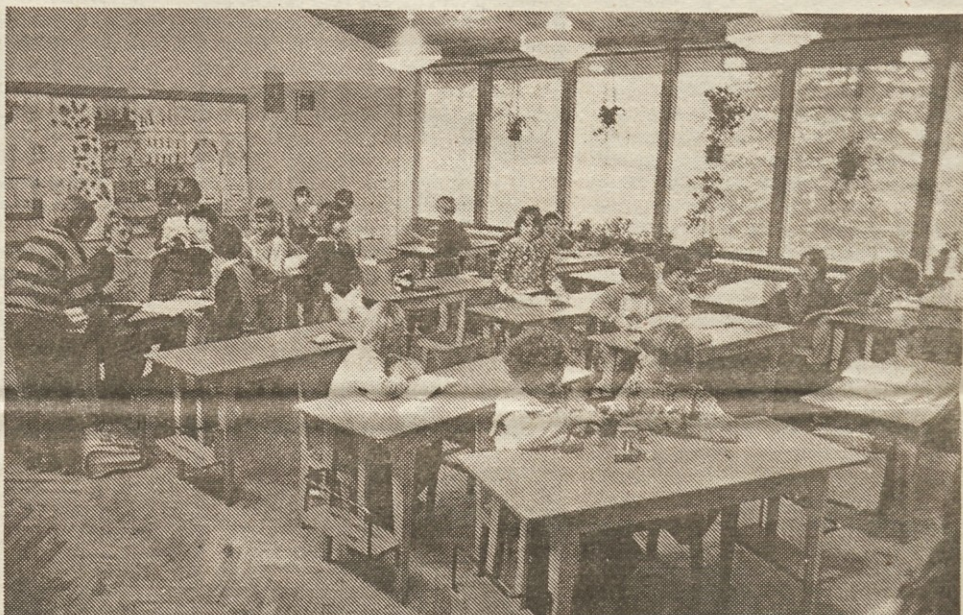
Do šole imata osem kilometrov, dva kilometra prepešačita. Najhuje je pozimi.

»Tudi mi smo trije in vsi že hodimo v šolo,« je pripovedoval Boris Bedenik iz Klajnskega. »Za nas tri plačuje malico, šolske potrebščine in naročnino za Pionirski list družina iz Maribora. Zelo smo jim hvaležni, ker doma nimamo denarja. Pisali smo jim že kartico.

Naša hiša se lahko vsak čas podre, zato iščemo kako drugo drugod. Tukaj se ne da več živeti.«

Hiša se podira

Pri Lončaričevih iz Jelovice 16 tudi dva otroka, Mateja in Peter, hodita

otrokom: »Jesti ti lahko dam, več pa nimam.«

»Moram pa povedati, da je solidarnost v resnici prerasla v pomoč širše družbe,« je še dodala Anka Ostermanova.

Osnovna šola Majšperk

»Za pomoč učencem naše šole smo dobili skoraj 70 milijonov dinarjev. Na učenca, ki je bil do pomoči upravičen, je prišlo nekaj nad 500.000 dinarjev. Kupili smo 349 učbenikov, 49 delovnih zvezkov in nekaj drugih šolskih potrebščin. Res pa je, da smo denar oziroma naročilnico dobili precej pozno. V mnogih primerih smo že prej omogočili otrokom brezplačno izposoj šolskih knjig iz šolskega sklada. Tako si je 65 učencev izposodilo 333 učbenikov in bilo oproščeno 19.980.000 dinarjev obrabnine,« je povedal ravnatelj OŠ Majšperk Štefan Cvahte.

»Tem otrokom dajemo tudi brez-

v šolo v Majšperk. Do avtobusa imata pol ure, nazaj domov pa najmanj uro, pozimi pa še več.

»Do konca novembra bi se morali izseliti iz stare hiše, ker je nevarno, da se podre,« je pripovedovala 28-letna mati Matilda. »Novo hišo zidamo, vendar jo kljub pomoči občine in drugih ne moremo tako hitro dokončati.« Bo stara pozimi zdržala sneg?

»Po tistih groznih urah, ko sem bežala z dojenčkom, starim teden dni, in po vsem tistem, kar se je pokazalo po neurju, je bilo res obupno. Prav prijetno pa je spoznanje, da ti v sili vsi pomagajo. Hotela sva hišo zidati kje drugje, v dolini, pa so na občini rekli, da ne.

No, ne vem, morda mora biti tudi to ob takih primerih. Veliko je namreč tudi zavisti za vsak dinar, ki ga dobiš. Vsak pač misli, da je ravno on najbolj prizadet.«

Andrej Agnič

Pogovor z dobitnikom nagrade Prešernove družbe in Zveze sindikatov dr. Jožetom Felcem

Čeprav gre za romaneskno fresko, mi gre predvsem za človeško razsežnost

Primarija dr. Jožeta Felca smo obiskali nekega zoprnega deževnega dne v pisarni v Psihiatrični bolnišnici v Idriji. Že ko smo se dogovarjali za pogovor, se je čutil, kaj naj bi bilo tisto, zaradi česar se nam zdi zanimiv sogovornik. Pa je najbrž slutil, da je povod našega zanimanja nedavna odločitev žirije za izbiro najboljšega romana, ki ga nagrajuje Prešernova družba in Zveza sindikatov Slovenije. Kot smo v časopisu že pisali, je žirija sklenila nagraditi njegov roman Duša imena, kroniko časa, kraja in rodbine, ki se dogaja v Idriji v prvi polovici tega stoletja.

Za pogovor smo mu ukradli dobro urico njegovega delavnika, in ko smo odhajali iz njegove delovne sobe, kjer v popoldanskem času nastaja tudi večina njegovega literarnega ustvarjanja, so ga že čakali bolniki. Jože Felc ni hotel hliniti, da nagrade Prešernove družbe in sindikatov ni vesel, čeprav je pristavil, da je bil malo presenečen, ko je dobil nagrado.

Najprej nas je zanimalo, o čem piše v najnovejšem romanu – knjiga bo izšla v redni zbirki Prešernove družbe ob koncu prihodnjega leta – in kako je delo nastajalo. »Kljub temu, da roman ni zgodovinsko delo, sem pred pisanjem in ob njem moral preštudirati ogromno zgodovinskega gradiva«, nam je povedal sogovornik. Knjiga je nastajala kar nekaj let. Tematsko se navezuje na Idrijsko grapo, ki jo je odločilno zaznamoval rudnik živega srebra, za katerega vemo, da je star 500 let. Felc priznava, da ga je k pisanju spodbudila tudi obletnica rudnika. Tudi sam je rudarskega porekla, njegovi predniki, dedi, strici pa tudi oče, so bili zaposleni v rudniku.

»Jamo dobro poznam, tudi sam sem bil rudar«, pove Felc. Res je v času šolanja med počitnicami delal v rudniku in ga dobro spoznal, sicer pa je rudnik kot večino ljudi v dolini, zaznamoval tudi njega. »Čustveno sem zelo navezan na kraj in rudnik, ki je 500 let dajal pečat dolini in ljudem«, nam je pripovedoval.

O snovi, ki jo obdeluje v svojem romanu, je Jože Felc pripovedoval: »Gre za romaneskno fresko, ki se vsebinsko razpotegne od začetka 20. stoletja do leta 1948 oziroma od 1949. Pripoved teče o tipični družini iz te doline, ki je na svoji koži preizkusila štiri ali pet političnih sistemov v relativno kratkem času – avstroogrskega, fašizem, nekaj dni svobode pred prihodom Nemcev, nemško okupacijo in tako imenovano »svobodo«. Moji ljudje se v teh prelomnih časih iščejo, znajdejo, včasih pa tudi izgubijo.«

Pri pisanju mu ni šlo toliko za zgodovinsko opcijo, nam je pripovedoval Felc, ampak bolj za človeško razsežnost. Ni si prizadeval poudarjati hudih in usodnih političnih razmer, ki so »človeku jemale in podarjale ime«, bolj ga je zanimala psihološka razsežnost ljudi in tega rodu. Ob tem ima dokaj obširen roman, poleg fabulativne tudi sociološko, politično, svetovnonazorsko nadgradnjo oziroma plast.

Pisatelj nam je pripovedoval, da se mu je ves čas pisanja postavljala dilema, ki jo je rešil z odločitvijo, da se ne sme spuščati v nekakšen literarni artizem, ki je v teh časih pri nas precej čisljan, pa je prevečkrat le samemu sebi namen. Zase pravi, da je poskušal pisati »z dušo« in se pri pisanju ne more in ne želi izogniti sporočilnim elementom fabule.

Jože Felc v literarnem svetu ni novo ime. Objavil je že kar nekaj knjig. Z objavljanjem je začel leta 1971 z zbirko novel pod naslovom »Dobro jutro svoboda«. Sledilo je avtobiografsko pisanje – avtor se večkrat navezuje na svojo poklicno dejavnost – psihiatrovski zapiski »Osamelci«, ki so locirani v psihiatrični bolnišnici. V zbirki »Vrba« je izšel njegov roman »Rimska cesta«, za katerega je prejel tudi Piratovo nagrado, pri zalobi Lipa pa čaka na objavo njegov obširen roman »V znamenju lipicanca«. Tudi v tem delu obdeluje poklicno temo, v kateri se namenja intimnim vprašanjem poklicnega delovanja in ljudem, »ki so mu zaupani oziroma jim je on zaupan«.

Sogovornika smo spomnili na dokaj lažske recenzije in kritike njegovega pisanja, ki mu pripisujejo precejšnjo slogovno spretnost in zanj značilno literarno govornico. Povedal nam je, da v svojem pisanju želi govoriti preprosto (v skoraj večerniškem

smislu) in z razumljivostjo pritegniti bralca, zlasti, ker gre za dokaj obsežno besedilo. Na mestih, ki so se kar sama ponujala, pa se ni mogel izogniti tudi realističnim prvinam pisanja.

Pripovedoval nam je tudi, da je napisal precej več besedila (skoraj 200 strani) kot ga je zajeto v končni verziji. Bolelo ga je srce, a se je delu, ki ga je opustil, odpovedal, zavedajoč se, da integritete ni obrnil izognil pa se je množici podrobnosti in nakopičenih stranskih zgodb, ki za pripoved niso tako bistvene. V romanu nastopa ogromno ljudi, ki jih pisatelj naniza ob protagonistu, starem rudarju, socialdemokratu. Roman se začne z odhodom na fronto leta 1914 in konča z njegovo smrtjo leta 1949. Ob njem pa se pojavljajo zgodbe drugih ljudi. Do njihovih usod poskuša avtor imeti človeško distanco, razumevanje. V političnem smislu to pomeni pravni odnos z vsemi. Nekateri so bili pač toliko močni, da so bili lahko junaki in so to tudi dejansko bili, drugi tega niso zmogli, bili so šibki, zato jih je strlo, bili so zapeljani, nekateri so se tudi povsem izgubili. Trudil se je, da vsega tega ne bi prikazoval črno-belo, z maniro socrealizma, marveč drugače. Kot je povedal, je bila človeška distanca zanj zelo pomembna, vzdrževal jo je, čeprav mu pri tem ni bilo vedno lahko. Pravi, da je namreč stvari včasih gledal preveč subjektivno in se ni uspel vedno popolnoma izločiti. Končno, zasidran je v tem kraju in v delu tega časa, nekaterih podrobnosti, na primer nemškega tanka v Idriji pa se tudi sam še spominja.

V romanu so seveda zajeti tudi resnični

dogodki, čeprav zabrisano in nerazpoznavno, vsaj kar se tiče konkretnih ljudi, ki bi jih utegnili še kako zanimati, na koga leti posamezni opis. Tudi tu je skušal, kot pove Felc, biti pravičen do vseh.

Ko se pogovarjamo o značilnostih pisanja tega romana, avtor pove, da je pri pisanju drugih knjig imel nekaj več notranje svobode. To pot ga je zgodovinska faktografija nekoliko omejevala. »Tu sem pač doma, to je moj rod«, pravi, čeprav pri tem poudarja, da v romanu ne opisuje svoje družine. Pri pisanju romana se mu ni mudilo, čeprav ga je začel pisati zaradi 500-letnice Idrije in so občinski veljaki spodbudili soobčane, ki »počenjajo kaj nenavadnega« (no, likovnike, literate zgodovinarje in podobno), da na primeren način s svojo ustvarjalnostjo obeležijo praznovanje.

Seveda nas je zanimalo tudi klasično vprašanje za takšen pogovor, kdaj, kako in zakaj piše.

Odplačevanje moralnega dolga

Iz razprave ob knjigi Franceta Černeta *Jugoslovansko samoupravno gospodarjenje v teoriji in praksi*, *Gospodarski vestnik*, Ljubljana, 1989

Pomembno je, da je partija eksplicitno in finančno podprla izdajo knjige Franceta Černeta. Zame to pomeni nekakšno odplačevanje moralnega dolga, ki ga partija ima do »jugoslovanskega Galbraitha«.

Partija je vrsto let slavila znanstveno »sumljive« politike in tudi profesorje (o čemer govori tudi knjiga F. Černeta). Merilo pogosto ni bil znanstveni pedigré, avtonomnost mišljenja, ampak predvsem ubogljivost v sprejemanju monističnih, ideološko-partijskih teoremov družbenega razvoja.

Rekel bi, da tudi kasneje, ko so se pojavile opazne razpoke v modelu brezkonfliktnih socialističnih samoupravnih paradigme, partija in družba nista namenili dovolj pozornosti teoretikom Černetovega kova. Morda po logiki balkanoidnega sklepanja se je pozornost javnosti obrnila bolj na medijsko spektakularne kritike, ki so z ostrimi izjavami in parolami oblikovali predvsem javnomnenjsko in politično ozračje.

Profesor Černe nikoli ni sledil takšni »profitaški« logiki. Vztrajal je na svojem »belem konju teorije« in z njim v zadnjih letih osvojil tri »sedemtisočake«: knjiga *Teoretični problemi naše družbene in gospodarske ureditve*, knjiga *Splošna teorija ekonomskega sistema družbe in danes*, knjiga *Jugoslovansko samoupravno gospodarstvo v teoriji in praksi*.

Prva knjiga pomeni pregled različnih alternativ in izkušenj družbenega razvoja, druga izgrajuje metodologijo proučevanja in graditve ekonomskega in družbenega sistema, tretja se sooča z jugoslovanskim eksperimentom v teoretičnem in praktičnem preseku. Vendar s to trilogijo prof. Černetu »sedemtisočakov« ni zmanjkalo.

Prav zadnja knjiga je v nekem smislu »zgrešen vzpon« – v smislu, da je negacija samoupravnih socialističnih potenc, da nam razkriva neresljive rebase ekonomije in tudi politike socialistične paradigme, da pušča odprt prostor za graditev predvsem ekonomsko učinkovitejšega družbenega sistema. V tem smislu je zadnja knjiga teoretsko poglobljen rekvizit prehajene poti in v tem smislu ji lahko očitamo premajhno doziranje pozitivne alternative. Izgradnjo novega alternativnega modela (sistema) si avtor zastavi kot svoj sledeči projekt, v katerem bo moral izhajati iz prvih dveh knjig. Današnja knjiga bo le kot opozorilna tabla, čemu ne smemo slediti.

Druga stvar, ki sem jo že omenil, in ki je vredna posebne pozornosti – gre za pozor prof. Černeta in njemu podobnih, ki jih v naših logih ni prav dosti. V mislih imam največja imena jugoslovanskega družboslovja: Aleksander Bajt, Branko Horvat, Veljko Rus, morda Nikola Pašić. Zanje je bila vedno značilna kritična distanca do raznih zaletavih projektov samoupravljanja, vendar danes tudi distanca do nepremišljenih projektov tržnih in večstrankarskih reform. Zakaj ta trma, zunaj serijske št. omenjenih teoretikov? Ali je to rezultat teoretsko najgloblje prodora spod socialistične in kapitalistične skorje, ali je to rezultat posebnega ideološkega naboja, vztrajnosti pri določenih spoznanjih?

Zdi se mi, da je prof. Černe s tem pisanjem vseeno prelomil s to pozo, da ga je kruta stvarnost vseeno potisnila v vrste predvsem kritikov. To je po eni strani dobro, po drugi slabo...

Dr. Bogomil Ferfila

Jože Felc se z literaturo ukvarja že od gimnazijskih let sem in njegovi učitelji (na stari dobri gimnaziji Jurija Vege v Idriji) so bile malodane ogorčeni, ko je za študij izbral medicino, ne pa književnosti. V svinčeni sedemdesetih letih je bil urednik znanosti, kvalitetne idrijske revije »Kaplje«, v kateri so objavljeni številni avtorji iz Slovenije in zamejstva. No, »Kaplje« so odpravili po tedaj znanih metodah in Felc je tedaj imel opraviti in je kar dobro spoznal ter preizkusil udbaške metode. Revije torej ni več, Felčevo literarno udejstvovanje pa ni presahnilo.

Literatura, pisanje zanj dobesedno pomeni edinega konjička in vso relaksacijo. Pa sploh ne, da bi zgrešil poklic. Pravi, da je zelo rad zdravnik, da ga delo v bolnišnici zapolnjuje, saj je končno že 17 let predstojnik psihiatrične bolnišnice. Povedal nam je, da njegov dobri prijatelj in primorski rojak pokojni dr. Danilo Lokar ni bil rad zdravnik in se je šele po upokojitvi povsem posvetil pisateljskemu delu. Z njim ni tako, svoj poklic ima rad, vendar ne ločuje dopoldneva in popoldneva. Ves dan je ustvarjalno zaposlen, uresničuje se skozi vse, kar počenja. Od preostalih konjičkov je morda pomembno le še poslušanje glasbe; končno, tudi sam je igral v rudarski godbi.

Za pisanje ob delu porabi vse popoldneve, pa vse konce tedna in ves dopust. Ne more si predstavljati, da ne bi delal kot zdravnik, služba ima svoj ritem in terja svoje, toda nikakor se noče predstavljati kot žrtev. Večino svoje literature je napisal prav v tve delovni sobi, kjer je nastal ta zapis, dve leti je pisal zadnji roman, študij pa je trajal precej dlje.

Poklic zdravnika je gotovo v nekem smislu naporen, pripoveduje Felc, miselno te angažira in pisanje tako pomeni sestop v svoj svet. V tem svetu si svoboden in srečen. Kljub temu, da je manj zamejen kot osemurni delavnik pa terja svoj čas in obveznosti. Do dela pa ima Felc, kot pove, dokaj klasičen odnos. Nanj ne gleda s skeptiko, kot v današnjem času prepogosto delamo. Ne samo kot psihiater, tudi kot del te doline, Idrijske grape, ki je zaznamovana z delom, sodi, da je delo kot fenomen vedno imelo svojo težo. In jo bo še imelo. Delo, ki je služilo človeku, je bilo vedno progresivno. Za vsako ustvarjalnost pa po njegovem velja, da ne sme biti človek v službi dela, ne sme biti suženj dela zato, ker nima nobenih odprtih vrat več, marveč mora biti delo v službi človeka. Ko ga še povprašamo, koliko njegov poklic zaznamuje njegovo pisanje, odvrne, da poklic gotovo zaznamuje, da se preprosto izstopiti ne da, zato gotovo značaje in ravnanje ocenjuje in opisuje v luči svojih strokovnih spoznanj.

Rudarski kraji so po svoje tragični. Ljudje črpajo zaklad, srečni so in zadovoljni, potem pa se ta zaklad izčrpa. V primeru Idrije so po začetku opuščanja rudnika živega srebra postavili novo industrijo, ki tudi daje soliden kruh, toda to ni isto. Dolgoletna miselnost ljudi z izgubo rudnika doživlja spremembo. Vse je drugače. Rudnik je opredeljeval grapo, ljudi, njihovo življenjsko filozofijo, miselnost, humor, tudi literaturo. Vsega tega ni več. Jože Felc pa v svojem pisanju, zlasti v nagrajenem romanu Duša imena poskuša ohranjati delček tega.

Romana založbi ni poslal zato, da bi dobil nagrado. Poslal ga je z mislijo, da bo objavljen v eni od zbirk. Da pa bi bil objavljen, to je že želel. Ne sodi namreč v tisto vrsto piscev, ki so potešeni že s tem, da nekaj prelijejo na papir. Felc si prizadeva, da bi bila knjiga pogovor z bralcem. Rad vidi, da prebirajo njegova dela. Zato tudi ne piše hermetično, njegova literatura ni reistično filozofiranje, ki prihaja naravnost iz podzvesti, marveč je v tem dokaj tradicionalen in klasičen, zato mu izpoved pomeni največ. Veliko da na stil, poskuša ohraniti arhaičen način pripovedovanja, če gre za arhaične čase. Ne vselej in povsod, marveč tam, kjer je to za prepričljivost potrebno.

Igor Žitnik

Tudi Ribničani niso več tisto, kar so bili

Življenje skozi ribniško rešeto

Zavoljo povsod razrasle krize je v vsakdanjem življenju pri nas čutiti čedalje manj dobre volje, s katero bi laže preganjali težave. Zato pa je čedalje več zadirčnosti, ki jo je opaziti na vsakem koraku. To je bil predvsem razlog, da smo jo mahnili tja na dolensko stran, k Ribničanom, znanim veseljakom, izdelovalcem suhe robe: če kdo, potem nam bo Ribničan Urban, po cejem svetu znan – kot poje pesem – pomagal pregnati nevihtne oblake naše stvarnosti.

Pa smo naleteli na 55-letno Ivanko Lovšin iz vasi Sajevec pri Ribnici, ki nam je povedala takole: »Pri nas doma imamo zadnje čase bolj malo časa za šalo. Pa tudi tod naokrog, kolikor ljudi poznam, samo delajo in delajo – od zore do mraka. Šaj drugače nikamor ne prideš. Časi so pač tako zelo napeti, da ljudje niso več toliko sproščeni, kot so bili nekoč.«

Obrtna delavnica ni za smeh

Prostega časa pa imajo pri Lovšinovih doma bore malo. Temu priča obrtna delavnica, ki je samostojno pritlično poslopje. Zraven je enonadstropna stanovanjska hiša, v ozadju pa še ogromno dvorišče z lopo in gospodarskim poslopjem. Opazimo jato kokoši, ki brskajo po dvorišču.

»Moj mož se včasih kaj pošali, toda zdaj je na zdravljenju v zdravilišču v Radencih,« pove gospodinja. Preživljajo se s kmetijo in s suho robo. Iz delavnice so vlagali v kmetijo, da so prišli do strojev. Samo od kmetije se tudi ni dalo živeti, še posebej pri takšni družini. Ivanka Lovšin pove, da ima petero otrok, tri hčere in dva sina. Najmlajši je zdaj pri vojaki, drugi je zaposlen v ribniškem Riku, dve hčeri sta poročeni, ena pa pripravlja magisterij iz živilske tehnologije v Ljubljani.

Topel nasmeh se ji razleze po obrazu, ko pripoveduje o svojih otrocih. Nemirno sedi na stolu v ogromni kuhinji z dnevnim kotom, nalašč narejenim za veliko družino. Roke si tlači pod predpasnik – vidi se, da ni navajena sedeti brez dela. Zdi se skorajda neverjetno, kako zmora ta majhna in drobna ženska toliko postoriti sama.

Na steni visi reta, pod njo pa miniaturni leseni izdelki. Od nekod prinese valjar, kladivo za meso in čebularco, to je desko za rezanje čebule in mesa. »To delava skupaj z možem,« pove. Valjar je iz temnejšega, bukovega lesa, kladivo pa iz svetlejšega, javorjevega. Delajo za zadrugo v Ribnici, s katero imajo pogodbo, pa tudi za dom v Sodražici. Težava je v tem, da ne dobivajo takoj plačila za opravljeno delo, ampak pride denar po navadi šele po petih tednih.

Za suho robo od jutra do noči

V teh zimskih dnevih, ko na polju ni toliko dela – v teh dneh razvažajo le gnoj, kar pa postori sin – delata z možem razne izdelke iz lesa. Delata od ranega jutra pa tja do šestih zvečer. Seveda pa je najprej treba nahraniti še domače živali, prašiča in devet glav govedi. Potem pa nepretrgoma delata, tudi ob sobotah. Le ob nedeljah si v družini oddahnejo. »Oh, saj nisem toliko pridna,« se brani Ivanka. »Recimo traktorja sploh ne znam voziti, vsi drugi v družini pa to zmorejo, tudi moje tri hčere. Pri nas namreč vsakdo poprime za sleherno delo, če je treba.«

Ko je pred tremi desetletji prišla k hiši, je sita delal tast, pred njim pa še njegov oče in tako nazaj v preteklost. Družinska tradicija pač. Mož je takrat izdeloval lesene zaboje, s siti pa še danes nadaljuje njegov brat. »Z možem sva skupaj izdelovala lesene žlice. Pozneje je mož kupil stroj in delava valjarje. Poprej je bilo veliko ročnega dela, zdaj pa si pomagamo s stroji. Delavnico je napravil že stari oče, hišo pa so si pred 15 leti zgradili sami. «Marca smo začeli, devetega junija je bila še pod streho – potem pa smo vsi odšli na košnjo,« pove Ivanka.

V vasi se skoraj vsaka hiša ukvarja še s suho robo. To je mogoče ugotoviti tudi po kupih zloženih desk pred hišami, ki čakajo na pridne roke, da jih obdelajo.

V Ivankini družini pa suhe robe niso izdelovali, ampak samo preprodajali. Kot je sama rekla, je bil njen oče zdomar: oprtal si je na ramena krošnjo in kot mlad fant hodil od kmetije do kmetije, s hriba na hrib in prodajal.

Zraven pa je, če je bilo treba, popravljati »rajte« pri mlatilnicah. Pred vojno je hodil celo v Avstrijo, tudi po dva meseca ga ni bilo. Njen tast je robo vozil s konji na Hrvaško in v Slavonijo, njen mož pa ne. Razvoj je opravil svoje. Zdaj prodajajo robo s kombiji, vozijo se naokrog po vsej Sloveniji, po Hrvaškem in tudi v Avstriji.

Ribničane je tudi dandanes mogoče najti po vseh večjih mestih. Obrt ne izumira, ampak doživlja celo zmeraj večji razmah.

Kregajo se kot otroci.

Zdaj, ko na duri že trkajo prazniki, ima Ivanka polne roke dela. Za božične praznike bo spekla piščanca in zamesila potico. Za novo leto pa še ne ve, če bo kaj potice, ker da so orehi predragi. Varčnost je lepa čednost, je reklo v njihovi hiši. Včasih, ko so živeli še v stari hiši in je imela še krušno peč, je za božiča spekla »župnika«, hlebec boljsega kruha, na njegovem vrhu pa je iz testa oblikovala Jezusčka v zibelki, pastirčke in kokljo s piščanci.

Za novo leto pa si želi, da bi se v naši državi ne pripravili več med seboj. »Zdaj je preveč besed. Kre-

gajo se med sabo kot otroci. Pa bi se morali pogovoriti in to lepo, po človeško. Teh preprirov ni več mogoče prenašati. Če bi se doma takole kregali, ne bi nikoli ničesar naredili,« pravi Ivanka.

Veter je pošteno podil cunjaste oblake po nebu in upogibal veje dreves, da je kar rezalo okrog ušes, ko smo prišli v sosednjo vas Kot, k Jožetu Miheliču, izdelovalcu sit, to je najbolj tradicionalnih ribniških izdelkov. Vasica si to svoje ime za gotovo zasluži, saj res leži dobesedno v kotu globeli.

»Zmeraj sem bolan, samo h doktorju pa ne grem,« nam je hudomušno odgovoril 70-letni drobni možakar in nas z vso resnostjo pogledal izza naočnikov, ko smo ga pobarali po zdravju. Sita izdeluje dejansko že pol stoletja. Delo mu je prišlo dobesed-

nekoliko večja. Na dan naredi po 40 sit. »Če naredim kakšen dan manj, zato izdelam drugi dan več – pa se ujame.

Sita je začel izdelovati še takoj po osnovni šoli, ko je delal pri zasebniku. Pozneje, po vojni, se je zaposlil za nekaj časa tudi v tekstilni tovarni, potem pa se je vrnil k sitom. Tudi zdaj, ko je že upokojen, si ne more kaj, da ne bi delal. Med delom nenehno poslušam radio in je tako na tekočem z vsemi dogodki. Vmes pa posluša tudi kasete narodnih pesmi. Kar trideset kaset ima pri roki. »Poslušam pesmi in poleg pojem,« nam pove.

Od kvarteta je ostal trio

Pesmi ima zelo rad, to je očitno. O božiču rad poslušam božične pesmi, na veliko noč pa velikonočne. Najlepše pa mu je ob nedeljah, ko po maši s prijatelji zavije v gostilno in potem skupaj, ob kozarčku brizganca, zapoje kako slovensko narodno. Denimo tisto: Ko so fantje proti vasi šli. Ali pa tisto: Sem šel, sem šel čez gmajnico. Poprej so bili štirje pevci, pa je zdaj eden umrl. Tako se trem od kvarteta včasih pridruži še kakšen pevec.

Popoldne ne gre nikoli počivat. Ko pojé, se takoj vrne na svoj delovni stol. Tudi kavico in šilce pelinkovca popije med delom. »Pri nas premalo delamo, vse preveč se počiva, zato so tudi rezultati tako pičli,« pravi. Nikoli ne poseđa pred hišo. »Preprosto, rad delam.« In vseskozi, ko smo se z njim pogovarjali, njegovi urni prsti niso mirovali. Le radio je ugasnil.

Pri 53-letih je opravil vozniški izpit in zdaj se s svojo stoenko še zmeraj rad zapelje po nakupih. Sicer pa dela tudi ob sobotah, le ob nedeljah ne. Tudi v tej vasi se skoraj vsaka družina ukvarja še z različnimi izdelki suhe robe, tudi njegov sin. Vas Kot je bila znana po tako imenovanih Ribničanih, ki so s krošnjo na hrbtu po dolgem in počez prekrizžali Slovenijo, Hrvaško in še Avstrijo. Mladi fantje so nosili na hrbtu po 50 kilogramov sit in rešet, ret, kuhalic in drugih izdelkov. Spali so po skednjih, hlevih, da so le kaj zaslužili. Zdaj tega ni več.

Na obrtnem združenju so nam povedali, da je v ribniški občini registriranih približno 350 obrtnikov, veliko več pa je tistih, ki niso prijavljeni. Eni se ukvarjajo le s suho robo, drugi imajo poleg tega še kmetijo. Tretji pa po službi izdelujejo najrazličnejše lesene izdelke. Pri tem gre kar za deset dejavnosti izdelkov suhe robe. Po navadi jih izdelujejo po pogodbi z Domom ali pa z zadrugo. Dejavnost se je še posebno razmahnila v teh kriznih časih – da se le primakne še kakšen dinarček k skromnemu hišnemu proračunu.

Na koncu je Jože Mihelič zaželel vsem bralcem Delavske enotnosti mir in srečo v novem letu 1990. »Kar pa se politike tiče, bi rekel le tole: naj se kregajo gor ali dol, naj bo kdorkoli na oblasti – delavec je tisti, ki zmerom ta kratko potegne. Tako je bilo, tako je in bojim se, da bo vedno tako.

In to naj bi bil tisti ščepec smeha, po katerega smo se odpravili na ribniško stran. Kaj hočemo, tudi Ribničani niso več tisto, kar so bili...

Marija Frančeskin
Slike: Saša Bernardi

Jože Mihelič: »Dobra volja in nedeljski klepet s prijatelji pomagajo več kot dohtar.«

no v meso in kri, tako so sita, ki jih izdeluje, že postala delček njegaj samega. Tu, v tej majhni sobi poleg vrat, s radiom na mizi, ki je nenehno prižgan, preživi ves dan, od pol sedme zjutraj do pol osme zvečer. Tedaj gre gledat televizijska poročila: »Da mi kakšna novica po naključju ne uide.«

Krompir prežene glavobol

Smeje se rad in njegov smeh je nalezljiv, tako da si ne moremo kaj, da se ne bi tudi sami od srca nasmejali. »Kadar se na kaj jezim, po navadi na cene, me zmerom spravi v dobro voljo,« pove njegova žena. Težave so pravzaprav le takrat, kadar ga boli glava. Pa ima tudi za to svoje zdravilo. Glavo si ovije z ruto in svežimi rezinami na tanko narezanega krompirja. To je po njegovem za glavobol najboljše zdravilo.

K zdravniku pa ne hodi. »Dobra volja in nedeljski klepet s prijatelji sta več kot dohtar. Tega se držim že vse življenje in na ta način tudi lažje prenašam vse tegobe,« je prepričan Miheličev Jože.

Skupaj z ženo živita sama v pritlični hišici na vrhu klanca. Petero njunih otrok se je razkropilo po svetu, eden od sinov pa si je postavil domačijo le lučaj stran od očetove, kjer živi s svojo družino. Vseh skupaj ima že ducat vnukov. Jožeta Miheliča smo dobili pri delu: v starem, že zguljenem naslanjaču je zabijal mrežico na sito. Na en kup je zlagal narejena manjša sita, na drugi kup pa

Ivanka Lovšin: »Če bi se doma tako kregali, ne bi nikoli nič naredili.«

Na Češkoslovaškem je vulkan
bruhnil (2)

Žrtve niso bile zaman

V tisku in televiziji se je na Češkoslovaškem zlomilo čez noč. Pod okni redakcij vpijoče množice so novinarje prisilile, da so se začeli sramovati! Obljubili so, da bodo pisali resnico in spremembe so bile očitne. Zato moras vstati ob šestih zjutraj, če hočeš sploh dobiti časopis – razen komunističnega Rude prava. Tega je dovolj in študentje terjajo, naj se opraviči za lažno poročanje, sicer se bo znašel pred sodiščem. Res, to je zdaj povsem mogoče. Češkoslovaška hitro postaja pravna država.

Partija je izgubila monopol in s tem tudi svoje mogočne privilegije. Kar naenkrat bo odvisna zgolj od članarine in že javno tuhtajo, kaj naj store s člani upokojenci. Ti namreč plačujejo simbolično krono članarine s tem ne bo več mogoče plačevati posebnih zdravnikov, letovišč, toplic, izletov, tiska, palač, restavracij in podobnih komunističnih ugodnosti.

Ljudje norijo od navdušenja. Vsak dan se ob štirih popoldne zbere množica na glavnem praškem trgu, Vaclavskému, zadoni ploskanje in gromka obljuba – Jutri ob štirih se spet dobimo. Opozorilo pač, da ljudje ne bodo pozabili.

Prej čistke, zdaj čisti

In gotovo ne bodo! Biti komunist, recimo, je bil velik privilegij tudi pri zaposlitvi in plači. Zdaj je tega konec. Celo nasprotno morda. V podjetjih temeljito rešujejo, kdo je »čist« in biti komunist je zdaj breme. Temu primeru tudi pada njihovo število.

Ljudje res vsak dan doživljajo šoke. Končno se je s šokom tudi začelo, saj nihče ni verjel, da bi se lahko uprli prav študentje. Danes pravi narodni junaki, še včeraj niso bili prav nič priljubljeni. Na fakultete namreč pride le zlata mladina, otroci izbrancev, ideološko preverjenih čistunov. Redili so si torej kačo na prsih.

Morda so prav zato zaukazali takšen pokol. Tudi potem so bile reakcije velično. Če ne bi videl, bi si težko predstavljali idiotsko osupel izraz zdaj seveda že izključenega visokega komunističnega funkcionarja in poslanca Miroslava Štepana. Obiskal je tovarno motorjev v Visočanyh, CKD:

»Mar bomo pustili, da nam bodo otroci komandirali?! Ne, tovariši delavci, smrkavcem pa ne bomo pustili da...«

Klasičen poskus spreti študente in delavce se je izjalovil. Prekinilo ga je gromko skandiranje »Mi nismo otroci! Mi nismo otroci!«

Štepan je še nekajkrat zajecjal, češ, saj nisem tako mislil, a ga je enostavno odneslo. Osramočen je pobral šila in kopita najprej iz tovarne in brž nato iz politike.

Vstajenje mrtvih

Tako kot nekateri izgnajo, se izgnani vračajo. Za nekoč priljubljeno pevko Ivono Přenosilovo je leta in leta veljalo, da je nevhvalna hudoba emigrirala in tam žalostno propadla ter za povrh kar umrla. Ljudje so verjeli, a zdaj se je kar naenkrat pojavila na televiziji. Kako naj potem ljudje svojim nekdanjim voditeljem verjamejo

celo to, da je mleko belo?! Sploh pa je takšnih in podobnih primerov veliko in zaupanja v komuniste je konec. Sicer pa smo imeli tudi mi Viceta Vukova...

Zaupanje je torej odnesel vrag in splošno mnenje je, da so imeli komunisti dovolj časa povedati in pokazati svoje. Zdaj z njimi ni več kompromisa. Kaj pa komunisti? Kaj drugega kot fraze o zgodovinski vlogi in odgovornosti, o opoziciji, ki ne ponuja nič drugega kot to, kar piše v partijskih programih, o tem, da so bili že na dobri poti in če bi jim pustili le še malo časa, bi začeli žeti, čez noč pa pač ne gre in treba je strpno, postopno... Le da se tam takšnim flancam zdaj na vsa usta krohotajo.

Kuharica agent CIA

V Pragi sem dočkal novo vlado. Komunisti nimajo večine in tudi med njimi je nekaj partijskih disidentov. Vsi se tolažijo, da je ta vlada narodnega sporazuma le začasna in da bodo šele demokratične volitve odmerile komunistom pravišjo vlogo. Tačas pa se ljudje tolažijo z vrsto demokratičnih pridobitev, ki so se jim še dan prej zdele čista iluzija – v solah je odklenalo marksizmu in leninizmu, ruščina ni več obvezen jezik, dovoljeno jim je tudi po 9 ur čakati na avstrijski meji, da končno lahko pokukajo, če je onstran res tudi zelena trava...

Na televiziji slišiš celo takšne šale:

»Pri nas slavimo Leninovo rojstvo in smrt – le zakaj oboje?!«

Na televiziji komentar na resničen dogodek. Da bi se oblastnikom ne do-

Oficirji demonstrirajo brez pomislekov. Kaj ne bi, ko je armada pred podjetji odvrгла balast komunističnih organizacij, odpravila vso ideološko navlako in se za povrh še zmanjšala.

gajalo, kar je doživel njihov sotrpni Štepan, so pripravili zbor rudarjev, teh proletarskih plemičev, ki so ploskali komunistom. A svoboda tiska je svoboda tiska in brž je sledil demanti pravih rudarjev, češ da jih na tem zboru ni bilo.

In TV komentar – kaj bi se na rudarskem zboru v menzi zgodilo, če bi kuharici padel krožnik na tla? Nič posebnega. Pol rudarjev bi potegnili avtomate in preresetalo kuharico, pol pa bi jih planilo na sekretarja in ga zaščitilo s svojimi telesi. Naslednji dan bi Rude pravo objavilo, da je bila kuharica agent CIA.

Naklade niso problem

Vsa gledališča, plesišča in kaberji so

Naj sploh omenjamo, da je razgrabljen?!

Casopisi so zdaj s fotokopirnicami in fotolaboratoriji sploh enkratni posel. Kaj ne, ko vsak dan poskrbe za nov šok. Objavili so plače funkcionarjev

Husak 200.000 kron, Jakeš 170.000, člani CK KP od 130 do 170.000, zvezni organi od 50 do 90.000 kron... Povprečna plača pa tam do 3000 kron! Za dodatek novica, ki so jo sicer na tiho vsi vedeli, da veljaki ne plačujejo nobenih dajatev, da imajo državne avtomobile, posebne prodajalne...

Lepo je (bilo) biti komunist

Zdena Erova, snažilka v eni takšnih prodajaln:

»Če stane barvni televizor 20.000 kron, ga komunisti v tej prodajalni dobe za 5000. Dobe meso, moko, sadje, zelenjavo s posebnih polj, na katerih ni vse tako zastrupljeno kot za navadne ljudi. Za njih goje naravno hranjeno živino, jogurt in mleko dobe vsak dan iz Švice in vse to bistveno ceneje.

In tako konča njegova desetletna klavrna zgodba. Ljudje čakajo pred banko, da bi skoraj črtino plače zamenjali za 290 šilingov. Zakaj? Zato, ker lahko, je bil vedno odgovor.

Tako se začne konec socializma

Imajo gradove, bazene, posebne toplece, lovišča...

Saj človek ne bi verjel, če bi mu vse to ne zvenelo nekam znano. »Deja vū« pravijo menda temu fenomenu.

Zraven pa Josip Danisa, predsednik komisije za policijske zločine, govori o težavah komisije – SNB (zbor narodne varnosti) nas onemogoča na vsakem koraku. V nekaj dneh bi težko počistili desetletja zbirani gnoj v policiji. Gre za mafijske metode. Študentje, člani komisije, govore o zasledovanjih, strahu pred režiranimi prometnimi nesrečami, ki ne bi bile nič novega...

Pred televizorji v izložbah pa se zbirajo ogorčene množice, saj noč in dan ponavljajo posnetke policijskega terorja. Narodny Trida, ulica za arkadami, kjer so policaji pobijali študentske demonstrante, je postala svetišče. Kupi cvetja, prava polja svečk, ki jih prižigajo brez prestanka.

Zadnja orgija

V galerijah študentska tiskovna središča, razstave fotografij pokola, demonstracij, stavk, tribun. Vsak dan dobe nekaj deset tisoč fotografij tako od profesionalcev kot amaterjev. Kratice OF (občanski forum) bi res lahko razumeli tudi po naše – osvobodilna fronta. Vsi stari nesporazumi so pozabljeni, tudi nacionalni med Čehi in Slovaki. Cilj je en sam in skupen, znebiti se vseh posledic boljševističnega terorja.

Mama mojega praškega prijatelja je eno samo veliko srce. Vsa leta se je jezila na sinove, ki so navijali med hojejskimi tekmami Čehov z Rusi. Saj

smo vsi ljudje, je rekla. Tudi tale ruski igralec ima mamo. Pustite no politiko...

Po dolgih letih sem iz njenih ust prvič slišal psovko. Toda ne eno samo in vse so bile krepke. Gledali smo posnetek policijskega pokola in pričevanja o drugih policijskih nečednostih.

Res je bilo grozno. SNB in rdeče baretke, posebna komunistična policija, so doživeli svojo verjetno zadnjo orgijo. Trije so držali, drugi brcali, tolkli s pendreki. Tam žensko v trebuh, čez prsa, tam mladeniča, še otroka, v glavo, med noge.

Vse po zakonu

Demonstranti so sedeli, ponujali cvetje, držali prižgane svečke. Vse nasilje je bilo načrtno, hladno, povsem nepotrebno in prav zato tako grozovito. Nobene panike, prerivanja, nemirnih demonstrantov, ki bi lahko izzvali živčnost policije. Vse tako kot na manevrih, hladni, zavestno merjeni udarci, strašna veselica človekove zlobe, zdivjane zaradi občutka nedotakljivosti in vsemogočnosti.

Policaji na televiziji – cinični nasmeški in izjave, češ, ravnali smo povsem v skladu z zakoni in predpisi. Rekli smo jim, naj se razidejo, in ker se niso, smo ukrepali. Vse po zakonu.

Ravnali so po zakonu in po zakonitosti jim je odklenalo. Ne tako, kot se dogaja z našimi komisijama po procesu proti četverici. Komunistično oblast so pritisnili ob zid in zdaj se bolj boji naroda kot svoje policije. Čistijo jo hitro in temeljito. Tako policija kot armada postajata instrumenta pravne države celo hitreje, kot se ta konstituira.

Znani izgovor

Še nekaj izjav Husaka, Jakeša in kompanije, češ, hoteli smo dobro, zakaj se je zataknilo pa terja objektivno analizo. Če bi nam le še malo zaupali, bi zastavljeni procesi partijske preno-ve... Prepozno! Takšne in podobne izjave zbujajo le še posmeh. Vprašanja, ali lahko opozicija ponudi lepšo, čistejšo, humanejšo vizijo družbe, kot jo je ponudila partija, se takoj prese-lijajo na strani humorističnih časopisov. Izjave, da žele komunisti naslednikom isto smer, a več uspeha, so takoj zapečatile usodo govorcev na naslednjih volitvah.

Volitve so sploh glavna tema. Tudi Čehi in Slovaki so bili namreč obdarjeni z neke vrste delegatskim sistemom. In s podobnimi izkušnjami z njim kot mi.

Študentje stavkajo naprej. Njihove častne straže stoje noč in dan. Živa veriga se kar naprej ovija okoli parlamenta. Ljudje so povsem na njihovi strani, z vsem srcem in dušo – in tudi bolj oprijemljivo. V ponedeljek ob 12. uri je Praga kot na ukaz zabučala. Vse sirene, zvonci tramvajev, cerkveni zvonovi, avtomobilske troblje, ključi v rokah, piščalke – četrt ure v Pragi nisi slišal drugega, kot ta sproščujoč in hkrati obvezujoč veličasten izraz volje ljudi.

Odzvonilo vam je

Na podstavku, kjer je nekoč nad Prago kraljeval Stalinov spomenik, zdaj od prve stavke stoji leseno ogrdje. Na njem binglja zvon, ki ima dva pomena – odzvonilo vam je in dokler tega ne boste priznali, bomo zvonili.

Sploh je teh simbolov kolikor hočeš. Še nedavno so v oči bodli napisi, plakati, transparenti »S Sovjetsko zvezo na vekomaj«, »Komunizem, porok svetovnega miru«, »Komunizem, izpolnitev sanj človeštva« in podobno. To je zdaj kar nekam izginilo ali pa utonilo v povsem drugačnih sporočilih. Cela vrsta jih je, a najbolj genialna se mi je zdela misel, vredna veleuma Švejkovega kalibra: »Komunizem komunistom«.

Stavkovni odbori se kar naprej sestajajo. Zahtevajo odgovornost za zločine in zlorabe, demokratične volitve, enakopravnost vseh kandidatov za predsednika republike. Po podjetjih in tovarnah kar naprej zasedajo sindikati. Točka je ena sama – kako povrtni zakockano zaupanje delavcev? Bili so pač pod popolnim nadzorom partije in kot takšni, kar je kajpak splošno pravilo, bolj papeški od papeža. Zato jim zdaj vsaka, še tako dobronamerna akcija, pade v vodo. Ljudje so našli nove cilje in nove voditelje. Demagoške cvetke prejšnjih venijo sproti.

Odhod s praškega letališča spet brez formalnosti. Le vprašanje obmejnega policaja – Ste se dobro imeli? Vam je bilo všeč?

Bilo!

Ciril Brajer

Sašo Hribar

Čim bolj zahtevna je pot, čim več je na njej ovir, toliko bolj mora biti človek oborožen z znanjem in izkušnjami, da pride do cilja. To pravilo velja za vsa področja, za vsa delovna okolja.

Zato smo v Sloveniji že pred leti sklenili posvetiti izobraževanju organizatorjev športne rekreacije vso pozornost. Načrtovali smo, da bi vsaj v večjih podjetjih imeli poklicne organizatorje rekreacije. Ti naj bi zlagoma spreminjali življenjske navade odraslih in skrbeli za strokovno organizirano aktivno preživljanje prostega časa.

Organizatorji rekreacije v delovnih organizacijah naj bi torej začeli orati ledino in se spoprijeli z miselnostjo in navadami večine. Naloga je bila seveda več kot zahtevna in v mnogih delovnih okoljih precej nevhvaležna. Mnogi, tudi vodilni delavci in ljudje z raznimi akademskimi naslovi so namreč zmajevali z glavami, češ, kaj naj bi s športom – treba je delati in čim več napraviti.

Zato so imeli rekreatorji v številnih delovnih okoljih zares zahtevno nalogo. Morali so organizirati dejavnost, za katero ni bilo modelov in potrebnih izkušenj, obenem pa se je bilo potrebno spopasti z miselnostjo. To pa je bilo še veliko težje od prvega. Organizator rekreacije je torej moral imeti poleg znanja tudi zvrhano mero dobre volje, potrpežljivosti in vztrajnosti; precej več kot strokovnjaki na mnogih drugih delovnih mestih.

To trditev potrjuje tudi življenje. Organizatorji rekreacije še vedno orjejo ledino, saj jih je razmeroma zelo zelo malo, poleg tega pa jim v mnogih delovnih okoljih nalagajo tudi druge dolžnosti. Kaj pravijo o svojem delu, svojih uspehih in razočaranjih?

Sašo Hribar, Ljubljanska banka – Gospodarska banka Ljubljana:

»Naša banka ima 2700 ljudi, med njimi 2100 žensk. Ena izmed značilnosti rekreacije pri nas je, da smo športno aktivni le po delovnem času. Aktivnih odmorov torej še nimamo, vendar o njih najresneje razmišljamo, saj imamo dolgo vrsto delovnih mest oziroma delavcev, ki bi jim bile minute za zdravje še kako dobrodošle. Sicer pa imajo prijatelji rekreacije veliko možnosti. V okviru našega športnega društva deluje enajst sekcij. Moški najraje igrajo mali nogomet, ženskam pa je še najbolj pri srcu program, ki ga s kratko imenujemo TPS. Gre za telovadbo ob glasbi, plavanje in savno. Kot večina drugih si tudi mi pomagamo z najrazličnejšimi športnimi objekti. Svjih nimamo. Z najemanjem telovadnic, igrišč in drugih objektov so velike težave, saj je povpraševanje precej večje od ponudbe, poleg tega pa najemnine že dolgo niso več simbolične. Za uro spodobne telovadnice je treba odriniti že 20 mark, za pokrito teniško igrišče v Mengšu pa še več. Poleg redne tedenske dejavnosti organiziramo v naši banki tudi različne akcije. Zelo priljubljeni so naši pohodi, zadnjega se je udeležilo 350 ljudi, vsako leto gremo

Poklicnih organizatorjev športne rekreacije je v Sloveniji iz leta v leto manj

Z nespametnim varčevanjem le izgubljam

na Triglav, pozimi smučamo in tudi tekmuje, prirejamo smučarske in plavalne tečaje za naše otroke, organiziramo turnirje v tenisu in udeležujemo se seveda najrazličnejših tradicionalnih tekmovanj. Poleg tega se naši delavci udeležujejo desetdnevni preventivnih dopustov. Letos je šlo na tak oddih 81 ljudi. V nasprotju z mnogimi drugimi delovnimi organizacijami je v naši banki med vodilnimi ljudmi veliko posluha za športno dejavnost. In to je odločilnega pomena...»

Ivo Tomc, Podjetje za PTT promet, Ljubljana:

»Organizacija športnega življenja je pri nas dokaj svojstvena. Vse niti ima v svojih rokah posebna komisija, ki deluje pod okriljem sindikata, glavno delo pa sloni na animatorjih rekreacije. Prizadevamo si, da bi jih imeli dovolj oziroma enega na 40 do 50 delavcev. Sedaj jih imamo 45. To so ljudje, ki najbolj poznajo svoje delovno okolje, sodelavce in njihove želje, potrebe in nagnjenja. Zato so nepogrešljivi pri delu, snovanju načrtov in uresničevanju zastavljenih nalog. So gonilno kolo pri organizaciji najrazličnejših oblik dejavnosti, saj predstavljajo nepogrešljivo vez med komisijo ter menoj in ljudmi na najrazličnejših delovnih mestih. Za konkretno delo na posamez-

nih področjih pa skrbje vodje športno-rekreacijskih interesnih skupin. Teh je 16, saj je ponudba bogata. Delavci lahko izbirajo med tistimi najbolj klasičnimi oblikami aktivnega razvedrila, pa tja do splošne telesne vadbe, kolesarjenja, tenisa, taborništva, čolnarjenja in podobnih športov. Veliko problemov pa imamo zaradi tega, ker nimamo svojih športnih objektov. Pomagamo si z vadišči drugih. Posamezniki ne plačujejo uporabe športnih površin, kar pa ni ravno najboljše rešitev. Če je nekaj povsem brezplačno, v očeh mnogih nima kdo ve kolikšne veljave...»

Rajmund Kolenc, Meblo, Nova Gorica:

»Organizatorji rekreacije imamo različne možnosti za opravljanje svojega poslanstva. Ponekod nas okolje spodbuja, jemlje resno, kot temu pravimo, drugod nas obravnavajo kot nebodigatreba. Zato nas je tudi tako zelo malo. Človek bi pričakoval, da imajo vsaj velika podjetja poklicne organizatorje športne rekreacije. Pa ni tako. Danes nas je celo manj, kot nas je bilo pred leti. V mnogih podjetjih priganjajo ljudi k delu in hočejo iz svojih delavcev iztisniti čim več, pri tem pa pozabljajo, kdo sploh lahko dobro in veliko dela. Za uspešno delo in dobre proizvodne

rezultate je potrebno zdravje, čim bolj trdno zdravje. To pa nikomur ni podeljeno. Zanj se je treba pehati in si ga zaslužiti. Toda o vsem tem v podjetju danes bolj malo razmišljajo. Zato še tisti redki organizatorji rekreacije beže v druge poklice. Pred desetimi leti nas je bilo v Sloveniji kakih 60, danes nas je morda še 25. Pravim morda, ker natančnih podatkov o tem preprosto ni. Žal se s tem v Sloveniji nihče resno ne ukvarja. Očitno je vse skupaj premalo pomebno...»

Pa je res? Mar tudi pri Društvu organizatorjev športne rekreacije ne vedo, koliko je v Sloveniji poklicnih organizatorjev rekreacije?

»Včasih je imelo naše društvo kakih 200 članov, na občnem zboru, ki smo ga imeli pre dnevi, pa smo ugotovili, da nas je ostalo bolj malo. Ne vem koliko. Zato je ena izmed naših nalog, da čim hitreje zberemo te podatke, združimo svoje izkušnje in sposobnosti in znova zavijamo rokave«, pravi **Sašo Hribar**, predsednik Društva organizatorjev športne rekreacije Slovenije. »Naša temeljna naloga bo seveda izobraževanje, informiranje, izmenjava izkušenj. Zato se bomo med drugim tesneje povezali s Fakulteto za telesno kulturo in bolj sodelovali pri oblikovanju programa izobraževanja. Premišljujemo tudi o tem, da bi tečaje v Poreču skrajšali, na novo pa poskrbeli za kratke, denimo tridnevne seminarje za posamezne športne panoge. Seveda imamo v načrtu tudi tesnejše sodelovanje s Partizanom, saj se tudi pri tej organizaciji ukvarjajo z rekreacijo. Sicer pa ima naše društvo še marsikaj v načrtu. Med drugim bomo sestavili nekakšen »opis del in nalog« za področje rekreacije, poiskali pa bomo tudi sponzorje, ki nam bodo pomagali pri izpeljavi načrtov. Želimo namreč, da bi naše društvo končno nudilo svojim članom tudi kakšno ugodnost...»

Ne glede na spodbudne načrte Društva organizatorjev rekreacije Slovenije, ki jih lahko samo pozdravimo, pa vseeno ostaja dokaj trpka ugotovitev, da imamo rekreatorjev iz leta v leto manj. Vedno smo jih imeli premalo,

Delavci LB Gospodarske banke med pohodom na Ključ...

...in pri preprečevanju dehidracije

sedaj pa še ti odhajajo. Na lažja in bolj plačana delovna mesta.

»Prav sedaj, ko nam gre tako zelo za nohte in je naša prihodnost precej odvisna od tega, ali smo oziroma bomo sposobni več in bolje delati, je skrb za ljudi, na katerih gradimo vse, še toliko bolj pomembna. Ravno zaradi hude krize bi morali omogočiti delavcem tisto, kar jim gre, med drugim tudi možnosti aktivnega oddiha,« poudarja **dr. Herman Berčič**, profesor na Fakulteti za telesno kulturo v Ljubljani. »Izgovori, da ni denarja, so iz trte izviti. Če se sploh kaj dobro obrestuje, se obrestuje zdravo življenje, to je zdravstvena preventiva. Torej, če bomo varčevali pri organizatorjih športne rekreacije in podobnih stvareh, ne bomo prav nič prihranili. Bomo pa veliko, zelo veliko izgubili...»

Andrej Ulaga

Humoreski

Nujno je predvolilno animiranje ljudskih mas

– Tako, tovariši, zdaj odpiram razpravo. To, kar sem rekel v uvodu, naj bo platforma. Kdo želi besedo?

– Kaj pa ustavne spremembe, tovariš predsednik? vpraša Peter. – Se zaradi njih kaj spremeni?

– Za nas se lahko spremeni le število kandidatov za ta ali oni skupščinski zbor, kriteriji pa bodo brez nadaljnega ostali še naprej naša interna stvar. Zato se bomo pri kandidiranju le načelno naslonili na ustavne spremembe; to zadostuje, konkretno se nam ni treba naslanjati nanje. Glavno torišče našega dela ostane slej ko prej realizacija kriterijev...

– Je kaj novih, tovariš predsednik?

– Je in ni, kakor se vzame! Kaj mislite, ali bi šli najprej v konkretno obdelavo kriterijev in šele potem pogledali, kakšen kader imamo na razpolago, ali pa bi najprej pogledali kadrovske spisek in bi šele potem šli v konkretizacijo?

– Bolj demokratično je, če obdelamo najprej kriterije! predlaga Peter.

– Prav! Kakor rečeno, je večina kriterijev še starih, kot so na primer kriteriji »razumevanje samoupravnih političnih interesov«, »zavzemanje za delitev po delu«, »pozitiven odnos do stabilizacijske in protinflacijske politike« itd. Prišlo pa je letos zraven tudi nekaj novih, predvsem na primer kriterij »odnosa do alternative« itd. Z eno besedo, zaradi alternative moramo dodati kriterij »smernice«, ki vsebujejo predvsem stališče, da je naš član sleherni aktivist, ki v kateremkoli krogu pluralizma družbenih interesov zavestno poskuša in tudi uspe uveljavljati zvezo tega kroga interesov z interesom celote emancipacijskih prizadevanj delavskega razreda, delovnih ljudi, mladine, žensk, narodov in narodnosti, vsega človeštva itd., itd.... S starimi kriteriji, mislim, ne bo težav, novega pa bomo, po mojem, zelo težko natančno obdelali...

– Zakaj, tovariš predsednik? Smernice so vendar kristalno jasne! Čaka nas le konkretizacija smernic in pika, nič drugega!

– Ne sprenevedaj se no, Peter, saj poznaš seznam razpoložljivih kadrov? Če bi šli s kriterijem »smernice« res radikalno v našo strukturo, bo na vseh ključnih punktih kadrovskega nepopravljivo zašepalo. Kar pogledaj: Tonetu je podjetje kupilo na kredit dvajset milijard dinarjev deviz sestrinemu možu, zdaj pa mu oddaja delo za svoje podjetje. Šef odseka za dohodke in davke si je v treh letih, odkar je šef v tem sektorju občinske uprave, zgradil vilo na zelenem območnem pasu itd. Pa kaj bi našteval, stvari so jasne! Kriterij »smernice« ne smemo uporabljati za vsako ceno in v vseh primerih, marveč predvsem v skladu z našimi objektivnimi možnostmi in razmerjem moči subjektivnih sil.

– Tovariš predsednik, ali si potem ti za to, da bi te kadre spet kandidirali?! Jaz nisem zato! pribije Peter. – Smernice ne

smejo postati kos ničvrednega papirja...

– Bogneđaj, tudi jaz nisem za to! vzklikne predsednik. – Ampak dolžni smo stvari videti takšne, kot so, to se pričakuje od nas! Vsaka prenapetost lahko našo politično situacijo nepopravljivo pokvari...

– Kako pa naj bi po tvojem v času kandidacijskega postopka, ki je že na pragu, uporabili kriterij »smernice«, če ne v vsebinskem smislu in takšnem pomenu besede, kot ga ima v javnosti?

– Tako, da bo ta kriterij deloval čim bolj mobilizacijsko na mlade kadre, tistim kadrom, ki so se deformirali, pa vseeno puščal možnost rehabilitacije. Mislim, da je takšna realizacija tega kriterija v trenutni situaciji še najbolj realna. Seveda pa realizacija tega kriterija ni in ne more biti samo stvar naše komisije, ampak je lahko le stvar združenih subjektivnih sil. V tem smislu sem tudi že izdelal konkreten predlog realizacije trenutno aktualnega razumevanja vsebine smernic, ki naj bi ga dali v predvolilno javno razpravo. Ga želite slišati?

– Pa ga preberi, Janez!

– Predlagam, da bi dali kadrom, ki so jih smernice zalele in jim s tem prizadele predvolilno moralno škodo, možnost – tovariši, mislim, pa, da se moramo vsi zavedati, da gre res za zadnjo možnost – za rehabilitiranje in nadaljnje vključevanje v naš samoupravni sistem z naslednjimi načelnimi zahtevami, ki so jih dolžni realizirati v izogib nadaljnji družbenopolitični in pluralistični diskvalifikaciji.

Kandidate za občinska, republiška in zvezna samoupravna predstavniška telesa je treba izbirati še zlasti ob upoštevanju naslednjih kriterijev:

● če so aktivni akterji pri zavzemanju in skrbi za permanentno poglobljanje družbene kontrole na vseh področjih in panogah družbenih dejavnosti;

● če so aktivni akterji in nosilci odpravljanja raznih deformacij na področju svojega delovanja in se bojujejo zoper toleriranje nepravilnosti v svojem poklicnem delu in družbenem življenju;

● če krepijo in ostrijo občutek individualne in kolektivne odgovornosti delovnih ljudi. In ne nazadnje:

● če so se odločili odreči se privilegijem in nepravilno pridobljenim materialnim koristim in sklenili s tem dati osebnostni zgled borcev za socialistične samoupravne odnose in norme.

Iz neke brošure sem si izpisal še tale marketinška kadrovska načela, ki so pogoj za vzpostavitev trga idej. Kriteriji za še nealternativno pluralistično usmerjene in druge naše kadre in kandidate so tako še:

● biti morajo demokratične osebnosti ter znati zbirati okrog sebe ljudi, ki so s svojim znanjem sposobni delovati v različnih projektih, znati spodbujati teamsko delo, inovativnost in ustvarjalnost...

● obvladati morajo tehnologijo političnega odločanja, poznati komuniciranje in biti sposobni uspešno javno in medijsko

nastopati v različnih okoliščinah javnega političnega dela.

Tako, tovariši, tu je konkretizacija kriterijev osnovnega kriterija »smernice«! Prosim, da jo vsestransko ocenite in dopolnite. Kaj mislite o vseh teh konkretnih novih kadrovskih načelih?

– Mislim, da jih smernice še zaostrejejo in niso slaba, reče Peter zamišljeno.

– Samo...

– Kaj samo?!

– Ne vem, če bodo ta načela Tone, Štefan in Polde pravilno razumeli...

– Saj je v tem je vsa stvar, tovariši, reče predsednik kandidacijske komisije zmagovalno. – S tem, ko smo mi te dodatne kriterije načelno našteali, nadaljnja politična situacija ni več naša stvar. Postala je namreč predvsem stvar teh tovarišev in njihove samoupravne, suverene, pokončne in prijazne odločitve, ali se hočejo vključiti v predvolilni mehanizem ali ne. In pa, jasno, stvar pristojnih upravnih organov, ki so dolžni izvajati veljavne zakonske predpise tudi, kar se tiče pojavov, ki se nanašajo na omenjene tovariše iz naše strukture. Razumete zdaj?

– Jaz ne! pravi Peter

– Ne, tovariš predsednik! zamrmra komisija.

– Če stvari res ne razumete, potem je pa situacija veliko bolj pereča, kot sem mislil,

reče predsednik žalostno. – Vse kaže, da nekateri naši na volitvah ne bodo prišli skozi...

– Ampak, saj imamo še druge naše, meni Peter.

– To je že res. Vendar ti drugi naši niso preverjeni v praksi. Jaz mislim, da niso stoodstotno naši. To je to.

– Čigavi pa so, kaj misliš? zanima Janeza.

– Ja, ko bi to vedel, zavzdihne predsednik. – Bolj levi so, kot bi bilo za nas koristno, čeprav s tem ne mislim, da bi morda morali drseti v desno. Če rečeš, da so antiliberali, dandanes ne vžge, prav tako ne moreš trditi, da so tehnomenadžeri, saj takšnim veljava narašča, odkar nam gre za nohte in so začeli onim devetindvajsetim poslancem snemati mučniške vence z glav. Z boljševiki jih pa spet ne moreš zmerjati tako, kot nas dandanes zmerja alternativa. In tako res nue vem, kako bi se po vsem tem lotili diferenciacije. Le to vem, da si s temi smernicami ne bomo veliko pomagali...

– Zakaj jih pa potem sploh sprejemamo? vpraša Peter.

– Tudi druge jih, zato! Pa njihove smernice niso nič drugačne kot naše, kar pomeni, da razredni sovražnik še kako deluje. Zato smernice niti niso glavna stvar; glavna stvar je, da za seboj ne puščamo praznega prostora... Glavna stvar je, da smo budni...

– In pri tem pokončni, ne?

– Ja, pokončni!

– Pa tudi do ljudi zelo prijazni. Ne glede na veroizpoved, prepričanje...

– Čim bolj prijazni, ne glede na veroizpoved, prepričanje...

– Naš cilj je torej še vedno eden in isti animiranje ljudskih mas...

– To je to! Animiranje ljudskih mas. Tone Pakar

Učinkovitost

V podjetje je prišel nov direktor, mlad in ambiciozen. O ne, njega niso, kakor njegove predhodnike, na to mesto postavili občinarji. On je na to mesto prilezel brez zvez, le znanje in sposobnost sta bili njegovi glavni odliki.

Vsaka nova metla dobro pometa in tudi novopečeni direktor ni bil izjema. Pa ni bil le metla, še sesalec po vrhu. Hotel je očistiti vse kottičke v podjetju in povesti delavce v Evropo 92. A delavci kakor delavci, udobje nad vse, in se na njegove poskuse niso kaj prida ozirali.

Toda, če ne gre gora k Mohamedu, gre pa Mohamed h gori, direktor pa med neposredne proizvajalce. Sklenil je narediti vsak dan nekaj obhodov po podjetju in dodajati ali odzemanati odstotke učinkovitosti po tem, koliko bo kdo med njegovim obhodom delal.

Da pa ne bi delavci delali le takrat, ko bi ga pričakovali, je prihajal nenapovedano, kakor blisk z jasnega neba, šel skozi obrate z beležko v roki in beležil pluse in minuse.

Če mislite, da so se delavci vrgli na delo takoj, ko so zagledali direktorja, se motite. Oni so lepo naprej klepetali in kadili. Kaj je njih zanimalo, če se direktor sprehaja po hali.

Le Janez je bil vedno na svojem mestu in pridno brusil ter vrtal, pilil in žagal. Skrat-

ka, njegov delovni elan je vsej dvorani močno kvaril povprečje.

Direktor je tehničnemu ukazal, naj da Janezu 15% zraven pri končnem izračunu učinkovitosti.

Nekaj dni pred plačilnim dnevom je direktor zahteval od tehničnega izračun učinkovitosti posameznikov. Obračal je list za listom, povsod skoraj enaka učinkovitost, med 45% in 55%. Tudi Janez je bil zajet med ti dve meji s svojimi 53%. Začudil se je. Hitro povprašal tehničnega, zakaj ni dal Janezu nič zraven.

Tehnični pa se brani, da je Janez dobil točno toliko, kot je bilo ukazano.

»Zakaj pa se potem nič ne pozna?« še naprej sili v tehničnega, »saj je stalno delal, kadar sem bil na obhodu.«

»Delal že, delal. Pa veste kaj je delal?«

»Kaj pa naj bi drugega kot to, kar je moral.«

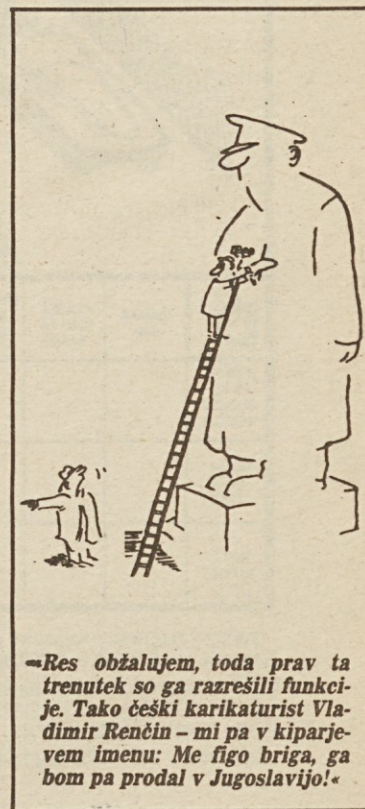
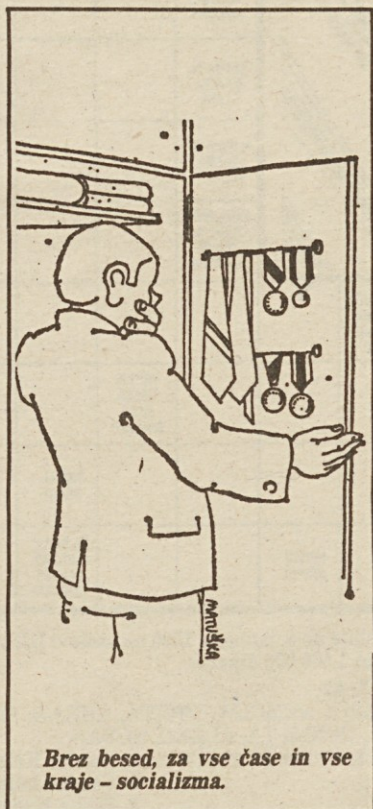
»No, tu se pa pošteno motite. Bolje bi pogledali, pa bi videli.«

»In kaj je potem delal takega?«

»Lanterne in vaze,« odgovori tehnični in pogleda v direktorjev osupli obraz ter ponovi: »Ja, lanterne in vaze, zase, za prodajo. Veste, bliža se dan mrtvih. Janez pa je za take drobnjarije največji mojster v tovarni.«

Š. Š.

Čemu se (končno od srca) smejejo Čehi

A black and white line drawing of two men toasting with wine glasses. A Christmas tree is on the left, and a table with bottles and food is in the foreground. The text "SPRING WINE" is written in a bubble above them.

Nagrade bomo poslali po pošti.